హేమలత

మహాకవి, కళాప్రపూర్ణ
శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం

వాహిని ప్రచురణలు

హేమలత

ప్రథమ ముద్రణ
1986

ముద్రణ :
శ్రీ లక్ష్మి గణేష్

వెల : రు. 14-00

వాహినీ ప్రచురణాలయం
విజయవాడ

అసలైన తెలుగు భాషకి సరైన నిర్వచనం

మహాకవి, కళాప్రపూర్ణ

శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీ నరసింహం గారి రచనలు

తెలుగుజాతి గర్వించే వారి రచనలు

అహల్యాబాయి	మహర్షిపుత్రుడు
హేమలత	కర్పూరమంజరి 2 భాగములు
సౌందర్యతిలక	విక్షవర్తనుడు
రామచంద్ర విజయము	నవ్వులగని 2 భాగములు
రాజ రత్నము	వినోదములు 2 భాగములు
సుధాశరచ్చంద్రము	చమత్కారమంజరి
కృష్ణవేణి	చిత్ర కథా గుచ్ఛము
మణిమంజరి	ప్రహసనమంజరి 2 భాగములు

పై పుస్తకములన్నీ త్వరలో మీ అభిమాన సంస్థ

“వాహిని” నుండి విడుదల

ఈ పుస్తకమునకు సంబంధించిన శాశ్వత, సర్వ హక్కులు

శ్రీ కప్పగంతుల వెంకట కమలాకరరావు

విజయవాడ, వారికి చెందియున్నవి.

హేమలత

మొదటి ప్రకరణము

ఒకనాఁటి సూర్యాస్తమయ సమయమున శరీరమునందంతట భస్మముఁ బూసికొని కాషాయాంబరములఁ గట్టుకొనిన యొక మార్గస్థుఁడు యమునానది వైపునకు వచ్చుచుండెను. అతఁ డే గ్రామము నుండి వచ్చుచుండెనో యే గ్రామమునకుఁ బోవుచుండెనో యెఱిఁగిన వారెవ్వరును లేరు. మార్గమధ్యమున నొకరిద్ద ఱాతనిని బలుకరించిరి కాని వారికతఁ డెట్టి ప్రత్యుత్తరమును నీయలేదు. అది వేసవికాల మగుటచేతను, సకలజంతు భయంకరముగా నామధ్యాహ్నమున గాడ్పు వీఁచుటచేతను, నామనుష్యుఁడు మార్గాయాసము వలన డస్సియుండెను. అతని యాయాసమునుబట్టి దూరప్రయాణము నతఁడు చేసెనని నిశ్చయముగాఁ జెప్పవచ్చును. అతఁడు రమారమి నలువది సంవత్సరముల వయస్సు గలిగియున్నను, నంత వయస్సుగల వాని వలె గన్పడఁడు. ఆ మనుష్యుఁడు పొడగరికాఁడు కాని కేవలము పొట్టి యని చెప్పుటకు వీలులేదు. శరీరము చామనచాయఁ గలదియై యుండును.

ఆయనను జూచువా రందఱు నతఁడు సుందరపురుషుఁడని యనకమానరు. లావుగానున్న శరీరమునం దాపాదమస్తకము వఱకును భస్మమలఁదఁబడి యుండుటచేతను మెడలో యజ్ఞోపవీతము వస్త్రముచాటుననుండి కనఁబడ కుండుటచేతను, నతఁడేజాతిమనుష్యుఁడో తెలిసికొనుట దుర్లభముకాని, యాత డుత్తరహిందూస్థాన వాస్తవ్యుఁడనియు నందు బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్య జాతులలో నొకజాతివాఁడనియు మాత్రమూహింపవచ్చును. తీవ్రమైన సూర్యతాపమువలన, బయలు వెడలిన చెమ్మటచేత శరీరమునం దలఁదుకొన్న భస్మ మక్కడక్కడ కరఁగిపోయి యతని సహజకోమలమైన శరీరమును జూపుచుండెను. గడ్డమును జడలును నతఁడు యోగియని చెప్పుచున్నవి. కాని చక్కగా నవి పెరుఁగకుండుటచేత నూతనముగా నాశ్రమస్వీకారము నొనర్చునట్లు చూపరు గ్రహింతురు. భగ్గుభగ్గుమని కాలు గాలుచుండినను, నెండవేఁడిమిచే శిరస్సు మాడుచుండినను నతఁడు పాదరక్షలుకాని గొడుగు కాని ధరింపకయే దినమంతయుఁ బ్రయాణము జేసెను. బైరాగుల దగ్గఱ నుండు కక్షపాల, యతనిదగ్గఱనుండెనుగాని యోగిజనుల కత్యంతప్రియము లగు గంజాయియుఁ జిలుమును నందులేవు. యమునా నదీతీరముననున్న మధురాపుర సమీపమున కతఁడు నాలుగుగడియలప్రొద్దువేళ వచ్చినను నేమి కారణముననో పట్టణమునఁ బ్రవేశింపక క్రోసుదూరమున నున్న మామిడి తోఁటలో దాఁగియుండి సూర్యాస్తమయమయినతోడనే యాస్థలమును విడిచి చీఁకటికాల మగుటచేత నొరులకంటఁబడకుండ యమునాతీరమునకుఁబోవుచుం డెను. నదీతీరమునఁ జేరనతోడనే చంకనున్న కక్షపాల నొకమూలఁ బడ వైచి కాలుసేతులు చన్నీటఁ గడిగి మొగమును నానిర్మలోదకములఁ జల్లు కొని నాలుగు పుడిసిళ్ళ నీళ్ళుత్రాగి యచ్చట నిసుకతిన్నెపై నించుక

శయనించెను. అప్పుడు యమునాజలబిందువులతోఁ గూడ మలయమారుత మరుదెంచి యాప్తమిత్రుఁడువచ్చి మీఁదఁ జేయివైచి తట్టినట్టు గడుమార్గాయాసము నొందియున్న యాతని శరీరమును స్పృశించి యాయాసము నపనయించెను. అతఁడును సకలజన సులభమైన యాదైవదత్త సౌఖ్యము చేత పరవశత్వమునొంది కనులు మూసికొని హాయిహాయి యని కొన్ని నిమిషముల వఱకును దనకష్టములనెల్ల మఱచిపోయెను. ఆసమయమునం దాకాశమున వసంతకోటి నక్షత్రములు మినుకుమినుకు మని జ్యోతులవలెఁ బ్రకాశించుచుండెను. ఆదినిర్జనస్థల మగుటచే నీఁకోఁడి, చిమ్మట, మొదలగు జంతువుల రొదతప్ప మఱియొ ధ్వని యేదియు లేదు. నిశ్శబ్దముగనున్న యాస్థలమునందు శయనించినతోడనే యతనికిఁ దన పూర్వవృత్తాంతము జ్ఞప్తికివచ్చి వానిని విచారమునందు ముంచెను. వెంటనే యతండు "హా దైవమా ! ఎంతకష్టము గలుగఁజేసితివి. అహా ! ఏమి తురకల దౌర్జన్యము. ఈ మహమ్మదీయ ప్రభుత్వ మెన్నఁడైన నశించునా" యని తనలోఁ దాననుచుకొనుచు వశముగాక వచ్చిన బాష్పజలమును దుడుచుకొని యాకాశమువంకఁ జూచునప్పటికిఁ జిన్నమబ్బు కనఁబడెను. అది క్రమక్రమముగా గొప్పదై యాకసమునంతను నాక్రమించుకొనుటచేతను, దానితో గాలిదుమారము వచ్చుటచేతను వర్షమువచ్చునని యోజించి యిసుకతిన్నెమీద బవ్వళించిన యీయోగి యెచటతల దాచుకొందునాయని చింతింప నారంభించెను. కొంచెమాలోచించు కొనునప్పటికి దాను బగలుదాగికొన్న మామిడి తోపునకును నదికిని మధ్యనున్న పాడుదేవాలయ మాతనికి జ్ఞప్తికిరాగా నటకుఁ బోవ బ్రయాణమయ్యెను. ఆ దేవాలయమునకును నదీతీరమునకును గొన్ని గజముల దూరముమాత్రమే యుండుటచేత నీమనుష్యుడు త్వరితముగా నడిచి

గడివైపునకు వెళ్లెను. కాని యంతకుమునుండే చినుకులారంభమై యెండచే గాగియున్న యోగిశరీరమును పడకుండునట్లు చేసి యాతని వస్త్రముల దడిపెను. బిట్టుపడుపుడు వాన కురియునప్పటికి మన బాటసారి దేవాలయపు ముంగిలి భాగమునకు నడచెను.

ఆ దేవాలయము మనము వ్రాయుచున్న యీకాలమునాటికి శిథిలావస్థ నొందినను బూర్వకాలమునందు గొన్నిదినము లున్నతదశ యందుండెను. క్రీస్తుశకము 1018వ సంవత్సరమునందు గజనీమహమ్మదు హిందూదేశముపై దండెత్తి జగత్ప్రసిద్ధ పుణ్యక్షేత్రమగు మధురానగరమునం దద్దేవాలయమును దోచికొని స్వామివిగ్రహమును స్వహస్తములతో బెకలించి దేవాలయమునెల్ల భూమితో మట్టము చేసెను. ఈ దేవాలయ మూరుబయటనుండుటచేత మ్లేచ్ఛ ప్రభువు స్వయముగా నాశనము చేయలేదుగాని తద్భటులు విగ్రహనాశన మొనర్చి యందు సైన్యముప్పిటనున్నంత కాలమును దాముపసించిరి. ఆనాటి నుండియు నాకోవెల శిలావిగ్రహశూన్యమయ్యె నప్పుడప్పు డద్ద ర్రాత్రముల యందు మనుష్యవిగ్రహములతో గూడియుండుటగలదు, దూరదేశ ప్రయాణ ములను జేయుచున్న బాటసారులను, ద్రవ్యవంతులను వణిజులను దోచికొని స్త్రీలను జెఱబట్టి స్వచ్ఛందవిహారము సేయు దుర్నీతిపరులగు చోరులకును మరాచారులకును నాదేవళము శరణ్యంబై యుండెను అందుచేత దీపములు పెట్టిన తరువాత మధురానగర వాస్తవ్యులెవ్వరు నా దేవాలయ ప్రాంతముల రుగరు. అరిగిన సహాయములేకరారు. ఒకనాడు శవదహనమైన గుర్తులు నగబడుటవలనను, నింకొకనాడు మనుష్యులు ధరించు కొన్ని వస్త్రములను బుమును గన్పడుటవలనను జను లాప్రాంతమునకు బొత్తుగా వచ్చుట గానిరి. ఈ ప్రదేశమునకు నలదెసలను దట్టముగనున్న వృక్షములు

పెట్టెనికోటవలె నుండుటంబట్టి చోరులకు సదుపాయ మెక్కువగ నుండెను. ఆ యాలయమునందుఁ బూర్వము ప్రాశస్త్యమైన మురళీనాద మొనర్చుచుఁ గాళీయాహిపఫణలపై నాట్యము సలుపు శ్రీకృష్ణుని విగ్రహముండెనని పట్టణమునఁ గల వృద్ధు లప్పుడప్పు డాస్థలమును జూచునప్పు డనుకొనుచుందురు. తురుష్కులు చేసిన నాశనమునకుఁ దోడు కాలము గూడ దేవాలయ ప్రాకారమును నాశన దేవతపాలు చేసెను. మనము వర్ణించెడు కాలమునాఁటికి ముఖాలయ మొకటి తక్క మఱియేమియులేదు. గర్భాలయము సహజముగా నంధకారబంధురమై యుండెను. నాఁటిరేయి మేఘములచే గుడియందు జీకటి పదిరెట్లధికముగ నుండెను. మన తెరువరి తడిసిన వస్త్రముల నారఁగట్టి కక్షపాలయందున్న పొడిబట్టను దీసి కప్పుకొని మహాగుహవలె భయంకరముగానున్న యాదేవళముఁ బ్రవేశింప జంకుచుఁ జలిబాధ కోర్వఁజాలక లోనఁ జొరఁబడి తప్పటడుగు లిడుచుఁ గొంతదూరముపోయి పూర్వము విగ్రహముండునట్టి యున్నతస్థలమునఁ గూర్చుండెను. అతఁడక్కడఁ గూర్చుండి తన పూర్వాశ్రమ సంబంధమగు దుఃఖాలోచన సముద్రమున మగ్నుఁడై పరవశత్వముఁ జెందియుండ నాసన్నప్రదేశమున నతనికి మనుష్యుల యలికిడి వినఁబడి యాతనిఁ జింతాసమాధినుండి మేలుకొలిపెను. నిర్మానుష్య ప్రదేశమున నరుల యలుకు డగుట కతఁ డాశ్చర్యపడి యది నిజమా యబద్ధమాయని వితర్కించుచుండగా నిద్దఱు మనుష్యులు చీకటియందు దళతళ మెఱయుచున్న ఖడ్గములు హస్తముల ధరియించి గుమ్మముముంగట నిలువఁబడిరి. అప్పటికి వర్ష మాగిపోయినందున వారిదేహము లంతగా దడిసియుండలేదు. చేతులనున్న ఖడ్గములను గోడకుఁ జేరవైచి గుమ్మము ముందఱనిలచి దేహములను దుడుచుకొనుచు వారొకరితో నొకరు మాటలాడక యెవరి

నిమిత్తమో నిరీక్షించుచుండిరి. ఇట్లుకొంతసేపు చూచి వారిరువురు లోనఁ బ్రవేశించిరి అందొకఁడు మహారాష్ట్రుఁడు; రెండవవాఁడు తురుష్కుఁడు. తురుష్కుఁడు దీర్ఘకాయముతోను, దూలమువలెనున్న భుజద్వయముతోను గుండెలను దాఁకుచున్న నల్లని గడ్డముతోడను జూచువారికందఱకును భయమును గల్గించుచుండెను. భయంకరమైన యాతని ముఖావలోకనము జేసినవారందఱకు దయమున దతినియందును లేదని నిశ్చయముగఁ జెప్పఁగలరు. మహారాష్ట్రుడు కొంచెము గొప్పకుటుంబమునం దుద్భవించినను గాలవశమున ధనాదులు గోలుపోయి దురాచారుల స్నేహముఁజేసి దౌర్జన్యమునందారితేరెను గాని ముఖవిలాసముఁజూడ గొంచెము జాలిగలవాడని తోచును. అయినను దొంగతనము మనుష్యవధ మొదలగు దుష్కార్యముల నాచరించునెడ నంకును సందేహమును నిరువురకును లేవు. అదివఱకు గోడలకు జేర్చైచిన ఖడ్గముల నొరలలోనుంచి వారు దేవళము మును ముందఱఁ గూర్చుండి యేదోయోజింపుచుండిరి. అందు మహమ్మదీయుఁడు మహారాష్ట్రునిఁజూచి యిట్లనియె.

నందా! బాలాజీ యింకను రాకుండటకు నేమి కారణము? ఆతనిని మార్గమునం దెవరైనఁ బట్టుకొనియుందురా?

నందు — గులామల్లీ! నీకింత వెఱ్ఱియెందుకు? మనబాలాజీ యిదివఱకెన్నఁడైన నొకరిచేతఁ జిక్కెనా? అతఁడు దేహాంతకుఁడని యెఱుఁగవా?

గులా — అవును! నేనెఱుఁగుదును. అందుచేతనే మనకిదివఱకెన్నఁడును జక్రవర్తివలన భయము లేదు. మనరహస్యము బయలుపడలేదు.

నందు — మనచేత నీకార్యములఁ జేయించుచున్న రహిమాన్‌ఖా నలాయుద్దీను చక్రవర్తికడ గొప్ప యుద్యోగమునందుండగా మనకు నెవరి భయమును గలుగదు. అతడు సుఖవంతుఁడగుఁగాక!

గులా — మొన్నటిరాత్రి స్త్రీఁను దోఁచుకొన్నప్పుడు దొరికిన నగలలో నెన్నవవంతు మనము తీసికొనునట్లు ప్రభువుగా రేర్పఱచినారు?

నందు—ఎంతయిచ్చిన నంతే మనమును బుచ్చుకొందము.

గులా—అదిసరె. కాని యాదినమున మనుష్యులను నరికినట్లు నీవిదివఱకెప్పుడు నఱికియుండలేదు. ఒక దెబ్బకు రెండుతునకలుగదా! వహవ్వా! శహబాస్! అటువంటి యేటు మఱిదొరకదు.

నందు—అదియొక్క లెక్కా? నెలదినముల క్రిందటఁ బ్రయాగలో యాత్రార్థమరుగుదెంచిన యోధుగ్రిలను దోఁచుకొన్నపుడు దయాదాక్షిణ్యములు లేక స్త్రీలను శిశువులనుగూడ నఱికివేసినాను. నాడు నీవుచూడలేదా?

అని వీరిరువురు సంభాషించుకొనుచుండఁ బోతవిగ్రహముపలె నాలయ మధ్యమున సుఖాసీనుఁడైయున్న మనబాటసారి భయముచే గడగడవడంకుచు నేమియుఁ జేయలేకయుండెను. వారి సంభాషణమునుబట్టి వారు మనుష్య హంతకులని యతఁడు తెలిసికొనెను. వారిదివఱకటనిని జూడకి తమ రహస్యముల బయలుపఱచు కొనుచుండిరి. ఇపుడు నందుఁడు కొంచెము గంజాయి పీల్చవలెనని కోరి సంచిలో నున్న చెకుముకిరాతిని నినుపముక్కను దీసి వానిరాపిడిచే నగ్నిని సృజించి చిలుములో గంజాయియాకును బొగాకునువైచి యందు నిప్పంటించి తాను నాలుగు గుక్కలను దాగ్రి గులామున కందిచ్చెను. ఈ నిప్పు వెలుతురున గులాము మనుష్యుఁ

డాలయమున నున్నట్లు జాడగట్టి తన యనుమానమును నందుని చెవిలో వైచెను. సహజలక్షణమైన క్రౌర్యములకు గంజాయిమత్తుతోడ్పడ, వెంటనే నందుఁడు త్రాచుపామువలెలేచి మనబాటసారి యున్నవైపున కరుగుచుండగా గులామాతనిని వెంబడించెను. అదివఱకే భయకంపితుఁడైన మన తెరువరి యీదురాత్ములు తనవైపు వచ్చుచుండుటఁజూచి కెవ్వనఅఱచి స్మృతి యెఱుఁగక తనయున్నస్థలమునుండి క్రిందఁబడెను, అతనిఁజూచి నందుఁడును గులామును నాశ్చర్యపడి యొండొరులతో నిట్లు సంభాషించిరి.

నందు—అరే! అన్నయ్యా! ఎవఁడురా వీఁడు?

గులా—ఎవఁడో మనమాటలువిని మనగుట్టుబైటఁబెట్టదలఁచినదొంగ.

నందు—ఈ చండాలు నిప్పుడేమి చేయుదము? ఏదీ కత్తి యీలాగునతే.

గులా—కత్తితోఁ గొట్టవద్దు. ఈలాగునఁ జేయుదము. (అని చెవిలో రహస్యముగాఁ జెప్పెను.)

అట్లిరువురుఁ గూడఁ బలుకుకొని నిస్పృహహృదయుఁడై యున్న యాదీనునినోట గుడ్డలఁగ్రుక్కి శిరస్సునొకరును బాదములొకరును బట్టుకొని మోసికొనిపోయి యతఁడు గిజగిజ తన్నుకొనుచున్నను వదలక నదీతీరముఁ జేరి లోతునీటఁదిగి, చావు ముండకొడక, యని వాని నందుఁబాఱవైచిరి. తరువాత వారిరువురు నాలయమునకు వచ్చి యాతని కక్షపాలను వెదకి యందుండి కొన్ని వస్తువులను సంగ్రహించి తమప్రియమిత్రుఁడైన బాలాజీ రాఁడని నిశ్చయించుకొని యథేచ్ఛం జనిరి.

రెండవ ప్రకరణము

ఆ గ్రామమునకు రమారమి పదునైదుక్రోశముల దూరమున "పాలి" యను చిన్న గ్రామము కలదు. తత్పరిసరమున నున్న మండలమునకు దానిని ముఖ్యపట్టణముగ నొనర్చి యందొక ప్రతినిధినేర్పఱిచి యాతనికి సర్వస్వతంత్రాధికారమిచ్చి చక్రవర్తియగు అల్లాయుద్దీను పరిపాలన మొనర్చుచుండెను. పాలిసర్కారున కీ సమయంబున రహిమానుఖాన్ ఖిల్లాదారుగనుండెను. ఆతఁడు మొదట పారసీక దేశమునుండివచ్చిన బానిసఁవాడయ్యు దనస్తోత్రపాఠనైపుణ్యముననో దురాచారసంపత్తి చేతనో యల్లాయుద్దీన్చక్రవర్తి కాప్త వర్గములోనివాఁడై నానాఁటికి నున్నతపదవుల నొందుచుఁ దుదకు నీయధికారము నొందెను. ఈతఁ డీనూతనపదవి నొంది యిప్పటికి మూఁడు సంవత్సరములైనది. అధికారప్రాప్తియైనదిమొద లాతఁడు గర్వోన్మత్తుఁడై రాజకీయోద్యోగస్థుల నందఱ నగౌరవంబుతో జూచుచు నిజాధికారమునకు లోఁబడిన ప్రజల ననేకకష్టముల పాలు చేసిన విరోధియై యుండుటయేగాక యంతఃపుర స్త్రీలను జెఱపట్టుటయు దురాచారులచే దొంగతనములఁ జేయుటయు లోనగు దుష్కార్యధౌరేయుఁడై యహోరాత్రములు స్త్రీమద్యపాన మత్తుఁడై స్త్రీ జన మధ్యంబునఁ గాలము బుచ్చుచుండెను. అది చిన్న గ్రామమగుటచే నచ్చట నున్న యుద్యోగస్థులలోనెల్ల ఖానుగారే మహోన్నత పదవినున్న కారణమున జన సామాన్య మాతని నవాబని చెప్పుకొనుచు నతని కటాక్షపాత్రు లగుటకు యత్నించు చుందురు. వెయ్యేల! చండతర మయిన ఖానుయొక్క పరిపాలనచే ప్రజలు మలమలమాడుచు నన్న

వస్త్రములకు దూరులై యాతనిమరణ మెదురుచూచుచు సాధ్యమగునేని తామె యాతని దుదముట్టింప దలచుచుండిరి. ఈత డన్యమతస్థులగు హిందువులకె కాక సదాచార పరాయణు లగు మహమ్మదీయులకు ననిష్టుడుగ నుండెను.

క్రీ. శ॥ 1401 వ సం॥ రమున వేసవికాలమున నొకనాటి మధ్యాహ్నము పదుగురు మనుష్యులశ్వారోహణ మొనర్చి పాలిగ్రామ సమీపమునకు వచ్చుచుండిరి. అందు ధవళతురంగమునెక్కి మన్మధునివలె లావణ్యానిధి యైన యొక రాజపుత్రకుమారుడు సేనానాయకుడై తోడివారలను దన మృదుమధుర వాక్యములచే హెచ్చరించుచు నెండతాపమున నుస్సురనుచు వచ్చుచుండెను. మదనసింగు రమారమి యిరువదియైదు సంవత్సరముల వయస్సుగలిగి మూర్తీభవించన పూర్ణయౌవనమువలె సర్వాంగసౌష్ఠవము తోడను, విశాలవక్షస్థలముతోడను జూచువారెల్లరు మెచ్చునట్లుండెను. ఆతని ధవళాశ్వముమీద బారసీక దేశపుజీను వేయబడియుండెను. చలువ చేసిన తెల్లనిసరాయిదొడిగికొని విశాలమై జరీపట్టెలతో దలతలమని సూర్యకాంతిచే మెఱయుతలపాగను ధరించి, నిగనిగకాంతులను గ్రక్కుచున్న నల్లమొహము లంగరకీదొడిగి, నడుమునుబటికాతో బిగించి, పైనున్న కాశ్మీర శాలువా నెండకడ్డముగ మీదవైచుకొని గుఱ్ఱమును మాటిమాటికి జబుకుతో బెదరించుచు బ్రయాణముసేయుచుండెను. క్షత్రియకుల శిరోభూషణుండును నగు భీమసింగునకు మదనసింగు బాలుడయ్యు నాంతరంగికుడగుటచే స్వామికార్యనిర్వాహణమునకై యప్పుడాగ్రానగరమున గారణాంతరమున వసించుచున్న చక్రవర్తియొద్దకు బోయి తన ప్రభువు పంపినసందేశమును దృప్తికరముగ నిర్వర్తించి తిరిగి చిత్తూరున కతడు వోవుచుండెను. అల్లాయుద్దీ నతనితోగూడ నాజరుజంగన్న నతని నిచ్చి పాలిగ్రామమువఱకు

మదనసింగునకు సహాయమొనర్ప వలసినదని పంపెను. నాజరుజంగు హిందూస్థాననివాసులగు మహమ్మదీయులలోఁ బ్రఖ్యాతిగన్న వంశభూతుఁడై గుణములచేఁ దనవంశమునకు గీర్తిఁ దెచ్చుచుండెను. చక్రవర్తి కాతనియందు గొంత నమ్మకము గలదు. మదనసింగు నాజరుజంగును సహజసద్గుణ సంపన్నులు గనుక నాగ్రానగరమునం దున్నప్పు డిరువురకు స్నేహమయ్యెను. ఆట్లిద్దఱును బయలుదేరి పాలిగ్రామమునకు వచ్చుచుండఁగా మార్గమధ్యమున బందిపోటుదొంగలసంఘ మొకటి వారిపైఁబడ శౌర్యరాసియగు మదనసింగు నాజరుసహాయమున దొంగలనందఱఁ బాఱఁదోలి యందనేకుల వధించెను.

స్వభావసిద్ధముగ నతఁడు మోటుచొరవయుఁ దెగువయుఁగల శరీరలక్ష్యము లేని సాహసుండగుటచే సంపూర్ణ జయమునొందినను మెడమీఁదఁ జిడికిన వ్రేలుబొడుగుగల గాయము నొందవలసిన వచ్చెను. ఎండవేఁడిమిచేతను గాయపుమంట చేతను దాళఁజాలక రెండుమూఁడు పర్యాయము లతఁడు మూర్ఛిల్లి సిద్ధముగ నుండి వెంటనే తెలివిఁదెచ్చుకొని కష్టముమీఁదఁ బ్రయాణ మొనర్చుచుండెను. ఏకధారగ స్రవించుచుఁ జూపఱకుఁ గనులు మిఱుమిట్లుగొలుపు రక్తముచే నతని యంగరకాలన్నియుఁ దడిసి శరీరమున కంటుకొనిపోయి మిగుల బాధకరముగ నుండెను. మదనసింగుతోఁ జిత్తూరునుండి వచ్చిన సేవకు లెవ్వరును భయకంపితులై నోటిమాట లేక హృదయస్థిత విచారమును నేత్రబాష్పములవలనఁ దెలియఁజేయుచుండిరి. స్వల్పకాల పరిచయుఁడైనను నాజరుజంగు తన మిత్రుని యవస్థకు మిగులఁ గుందుచు నతనికి ధైర్యముఁ గలిగించుటకు బహువిధప్రయత్నంబులు సలిపెఁగాని యవియెల్ల వ్యర్థములయ్యెను, కొంతసేపు నిశ్శబ్దముగ నయ్యాశ్వికులు నడిచిరికాని తుదకు నాజరుజంగు రసపుత్రకుమారు బలుకరించె. “నాఁగు

గడియ లోపలఁ గలిగియుండుము. గ్రామసమీపమునకు వచ్చినారము అచెట్ల చాటున నున్నదే పాలిగ్రామము అని హెచ్చరించి కొంచెము మంచితీర్థ మత నికిఁ ద్రావనిప్పించె. నీరుద్రాగి సేదదేఱి రసపుత్రుఁడు ధైర్యమును బూని గుఱ్ఱముపైఁ గూర్చుండఁగా మరల నాజరుజంగిట్లనియె. "ఈ గ్రామమున మాబంధువుఁడును జక్రవర్తికిఁ బరమాప్తుఁడునైన రహిమాను ఖానున్నవాఁడు. మనకు సమస్తోపచారములు నతఁడుచేయును." ఈమాటలతరువాత నిశ్శబ్దముగా వారందఱు నడచునప్పటికి గ్రామమువారియెదుట ననతిదూరమునఁ గనఁబడెను ఈ యాత్రికులు గ్రామసమీపమున కరుగుట, ఖానుయొక్క సేవకులు కోటబురుజులమీద నుండి దూరముననే చూచి రహిమాను ఖానున కెఱిగింప నతఁడును సముచితవస్త్రములు ధరించి వారినెదుర్కొని సగౌరవముగ నాదరించి మదనసింగుయొక్క దురవస్థను జూచి గాయమును మాన్పు మంగలి వానికై వర్తమానము పంపెనుగాని యతఁడూర లేనందున గొంచెము విచారించి ఖాను నాజరుజంగుతో నిట్లనియె. "తమ్ముడా! మంగలివాఁడు లేఁడని మనము విచారింప నక్కఱలేదు ఆవల మఠమున నొక వృద్ధుఁడగు బావాజీకలడు. ఈతని నటకు దీసికొని పొండు" అని చెప్పి తనసేవకులలో నొకనిని మఠమునకు జూపుమని పంపెను మదనసింగును మెల్లమెల్లగా మఠమునకు దీసికొనిపోవునప్పటికి రాత్రి నాలుగుగడియల కాలమైనది. బావాజీయును సాయంకాలానుష్ఠానములను దీర్చుకొని భోజనముచేసి పండుకొనుటకు సిద్ధముగనుండెను. ఖానుచే పంపబడిన పరివారము ద్వారముననుండి ఖానుయొక్క సేవకుండు బావాజీ మహారాజ్ అని కేకలువేసి తలుపుదట్టెను. బావాజీ యాతని కంఠధ్వని నానవాలుపట్టి తనొద్ద కతఁడెవరినో గాయపడినవానిని దోడుకొనవచ్చెదనని యెఱింగి తన ప్రక్కను

బవ్వళించిన మనుమరాలిని మెల్లగా జేతితోఁదట్టి "హేమలతా! హేమలత! తలుపుదీయు మమ్మ" యని పిలిచెను సాధుశీలము నవనీతహృదయయు నగు హేమలత తన పితామహుఁడు పిలిచినంతటనే లేచి తన్నుఁదాఁడు పిలిచిన కారణ మరసి నిద్రాభారముచే గనులు నులిమికొనుచు నతిదీర్ఘమగు వేణీ భరముపీడి పిక్కలపైఁబడ మెల్లమెల్లగ దలుపుదీసెను అపుడు రాజసేవ కులవలన వేయబడిన కాగడాలవెలుతురున హేమలత ముఖము సంపూర్ణ శరత్కాలచంద్ర మండలమువలె ముద్దులమూట గట్టుచు డంటచే నొక నిమిషము వఱకును వారందఱు నిశ్చేష్టులై మదనసింగుయొక్క యవస్థను మఱచి యత్యమితత్వమునొంది యామెను జూచుచుండిరి. వారి యాశ్చర్య మొకకొంతతగ్గువఱకు నామె తాత దగ్గఱకుబోయెను. అంతట సేవకులు వృద్ధునితో దమరాకకుగారణ మెఱింగించి స్మృతియెఱుంగకయున్న రాజ పుత్రుని జూపిరి వృద్ధుఁడును వానికి ప్రక్కగదిలో నొక మంచము వేయించి పూర్ణాయుధుఁడు గనుక గాయమును దనహస్తముతో దడవి "యిదిదిట్టమైనగాయమే అయినను రామదేవునిదయచే నాకిది సాధ్యమగు నని తోచుచున్నది. మీరందరు నావలకు బొండు. ఒకరుమాత్ర మిచట నుండు" డని చెప్పి వారినందఱ నవల కంపకముందే యంధుడయ్యు నేత్రము లున్నవానికంటె నేర్పుగ గాయమునుగట్టి దానిపై నొకపట్టిక వైచెను. అంతవార్ధకమున నతనికి గల యోపికకును నపారప్రజ్ఞకును నందరు నాశ్చ ర్యపడి కన్నులున్నపు డెంతనేర్పరియై యుండునో" యని యోజింప నారంభించిరి తరువాత వారిపరివారమున నొక్కని దక్క దక్కిన వారలనందఱ నావలకంపి వృద్ధుఁడు మనుమరాలిం జూచి "అమ్మాయి! ప్రొద్దుపోయినది పండుకొను" మని చెప్పెను కాని యెందుచేతనో హేమ

అతను నిద్రరాకుండుటచే "దాదా! ఈయన యస్వస్థను గొంతవఱకు గని పెట్టి యుండెదను. పెద్దవాఁడవు నీవు నిద్రపొమ్ము నే నిదివఱకు నిద్ర పోయినా" నని ప్రత్యుత్తరమిచ్చి తానామంచముపద్దఁ గూర్చుండి మదనసింగు లక్షణములఁ జూచుచుండెను. యోగియు మదనసింగుయొక్క యనుచరుని వలన నతఁడుత్తమ రజపుత్రవంశస్థుఁడని యెఱింగి గాయము తగిలిన కారణ మడిగి తెలిసికొనిపిమ్మట నిద్రపోయెను. రజపుత్రుఁడును సుఖముగఁ గొంతవఱకు నిద్రించెను. హేమలత యతని మంచము దగ్గఱగూర్చుండి ఱెప్పవాల్చక చూచుచుండెను. హేమలత యసమానరూప లావణ్యములయం దాకాలపుస్త్రీలలో నెల్ల శిరోరత్నమై యుండెనని చెప్పుటకు సందియములేదు. నిరంతరము నామెను గాయకుండు సద్గుణములుతక్క తదితర భూషణము లామెకవలేవు. ఆకర్ణాంత విశాలనేత్రములును, దొండపండువలె సహజారుణ్యముగల మోవియు వంకరతిరిగి వీడ్ణలైనున్న కన్బొమలును, నిరంతర మందహాసమును, నామె ముఖారవింద లావణ్యమును బరిపూర్ణత నొందించెను. ఆమె పితామహుఁడా గ్రామము వచ్చినప్పుడు బాలికగ నుండుటచే శుక్లపక్ష చంద్రమండలమువలెఁ దినదిన ప్రవర్ధమానమగు నామె రూపమునుచూచి తత్పురవాసు లామెయెడ ననురాగసమేతులయిరి. ఆమె రాజవీధిని బోవు తరి తేరిపాఱ యామెను గన్గొనని బాటసారులును, దత్కంఠమునఁ బుష్ప హారము వేయని పూలవర్తకులును, నామెకొఱకుఁ జక్కెర పెట్టని కోమటు లును లేరు. కాని యా జన్మోహనాకారము ప్రజల కనేకులకు విచార కారణమయి యుండెను. ఇంతసౌందర్య విలాసవతియగు కన్య యేమహా రాజు గర్భముననైన నుదయింపక నిట్టి పేదయయిన జాత్యంధుని మనుమరాలయి పుట్టి సామాన్య స్త్రీ వలె పాటుపడవలసివచ్చెను గదా యని జనులందఱు

విచార మొందుచుందురు. కెంజిగురాకులకు వన్నె దెచ్చు నామె ప్రశస్త హస్తములతో బావినీరు తోడునపు డామెవేళ్ళు కంది నొప్పులెత్తుటం జూచిన స్త్రీలందఱు నొక్కమారు కంటం దడిపెట్టుకొని యామె నేపనిని జేయనీయక తామె యామెకయి సకలకార్యములను జేయుచుందురు. ఈమె సంప్రాప్త యౌవనయైనది మొదలామె తాత యామెను వీధిలోని కరుగవలదనియు, దురాత్ములదృష్టిని బడవలదనియుం బలుమాఱులు చెప్పుచుండుటంబట్టి మునుపటివలె నిలువెడలక గృహముననే యుండుట నారంభించెను అంధుండయిన పితామహుని పరిచర్యయం దత్యంతశ్రద్ధ గలిగి యతని కామె సమస్తోపచారములు విసుగక చేయుచుండును. అందుచేతనే నిద్రాభంగ మగునేని తాతకనారోగ్యమగునని యతని నిద్రపుచ్చి యామె రోగిమంచము నొద్దం గూర్చుండెను. అప్పుడు రెండు జాములరాత్రియైనది, మదనసింగును గాఢనిద్రాసక్తుండై నడుమ "ఓరి దురాత్ములార! రండిరండి మీ ప్రాణము లపహరింపక మానను సుండీ!" యని రెండుసారులు పలవరించెను ఒక పర్యాయములేచి దాహమ్ము త్రాగి యొత్తిగిలి పండుకొన్నప్పుడు మనుష్యావతారము ధరించిన సౌందర్య దేవతవలె గట్టెదుట నిలిచి తనకు దాహమొసంగిన కాంతారత్నమును గన్నెత్తి చూచి మఱల నిద్రపోయెను. హేమలత యాతని ముఖావలోకనము జేయుచు సుందరమందహాస మతని ముఖారవిందమున నంకురించునపుడు తాను జిఱునవ్వు నవ్వుచు, వాని శరీరమున జెమ్మటపట్టునెడ దనశరీరమున జెమట పట్టువఱకును విసనకఱ్ఱతో విసరుచు గాయమువలన రాచకొమరుడు బాధపడునెడ దానెంతయు విచారపడుచు నతడు జ్వరపీడితుడగువేళ, తాతనులేపి యౌషధ మొసగుచు నతనితో సమస్త బాధల దాను బడుచు సకలోపచారముల జేయుచుండెను. మదనసింగు

యొక్క మనోహరాకారమును జూచుటాదిగ హేమలత కదివఱ కెన్నడును జనింపనిదియు నిట్టిదని నిరూపింపరానిదియు నగు నొకానొకమనోవికార ముదయించెను. దానితో బాలికకు రాచకొమరునియందు ననురాగము పుట్టెను. హృదయము గాఢముగ క్షత్రియపుత్రునియందు దవుల్కొని మరల్చుకొందమని యెయ్యెడల ప్రయత్నించిన మరలకయుండెను. అందుచే రాచకొమరు డచిరపరిచయు డయినను, గుణసముద్రుడై కడు సుందరు డగు నీతని కింత బాల్యమునం దింతకష్ట మేలసంప్రాప్తింప జేసితివి దైవమా! ఈతడు నిరపాయుండయి ప్రబదికి యెన్నడయిన బట్టగట్టునా" యని దైవము ననేకవిధంబుల వేడుకొనుచు నిష్టదేవతా ప్రార్థన మొనర్చుచు నామె చింతించుచుండెను. అపుడు రమారమి యొక జాముప్రొద్దుండుటచే కోడికూతవలన యోగి మేలుకొని మనుమరాలిని బిలిచి "అమ్మా! నీవు రాత్రి యంతయు మేలుకొన్నావు. ఇక నేను గనిపెట్టుకొనియుండెదను, నీవు నిద్రపొమ్మా" అని చెప్పి రోగిమంచము దగ్గఱకుబోయి యాతనినాడి జూచి జ్వరమతి తీవ్రముగానుండుటచే మఱియొక క్రొత్తమందువేసి మనుమరాలిని నిద్రపుచ్చి తా నొంటిగ గూర్చుండెను.

అపుడు తనకు జరిగిన మహోపకారము జ్ఞప్తికిరా "ఆహాహా! అల్లాయుద్దీను చక్రవర్తియొక్క క్రౌర్యము నన్నెంతపఱకుదెచ్చినది! భగవంతుడు దుర్మార్గులకు దోడ్పడుట కలియుగ ధర్మము కదా! హా జలాలుద్దీను చక్రవర్తి! ఎందున్నావు. అట్టి ధర్మశీలుడగు పినతండ్రిని జంపి సింహాసన మెక్కిన యల్లాయుద్దీనునకు నామీద దయ యెట్లుండును ఇంతకు దైవానుగ్రహమేమో" యని యాత్మవిచార మొందునప్పటికి రోగి దాహమడుగుటవలన యోగి తనతలంపుమాని దాహమిచ్చి శరీరముపై జేయివైచి జ్వరమువతగ్గినదని

యెటింగి సంతోషించి రాజకుమారుడు జీవించునని నిశ్చయించుకొనెను. తరువాత కొంతసేపటికి కాకులుకూయ నుదయపర్వతశిఖర మలంకరించుచు సకల జనమిత్రుం డగుసూర్యు డుదయించి తన యరుణకాంతి దిగంతముల యందు [illegible] బంగారుపూతవలె నలరు లేతనీరెండ సమస్త పదార్థములపై వ్యాపింపజేసి వాని కర్పూరాలంకార మొసంగెను. తన యాప్తమిత్రుని యవస్థ యెటులున్నదో యెఱుగగోరి సూర్యోదయ పూర్వమునవేలేచి రహిమానుఖానుప్రముఖులనులేపి తనవెంట బెట్టుకొని వచ్చిన నాజరుజంగు తనమిత్రస్థితి యపాయమును దాటినదని సంతోషించెను కాని రహిమానుఖాను రోగి యోగక్షేమము లరయుక యవల ప్రక్కగదిలో దలుపుచాటున నిలువబడి యున్న హేమలతయొక్క యరుణపదపల్లవముల జూచి యాశ్చర్యపడి యా ప్రక్కనే తనచిత్తమును నిలిపి, నాజరుజంగు మదనసింగులు తనలో జెప్పుచున్న మాటల కసంబద్ధప్రత్యుత్తరంబుల నిచ్చుచు "నేను విన్నదానికిని నేడు చూచినదానికిని సరిపోయినది నందుకు సమయమునకు లేకపోయెను గదా. అయిననేమి" యని మనశ్శాంతి కలుగమి వారితో "నాకీ దినమున తల దిమ్ముగా నున్నది. మీరనుకొను మాటలు నాకు వినబడుచుండుటలేదు." అని చెప్పెను మదనసింగును నాజరుజంగును ఖానుసాహేబుయొక్క ముఖలక్షణములు మాఱుటయు నతం డసంబద్ధ సంభాషణుం డగుటయు గ్రహించి కారణమూహింపజాలక యూరకుండిరి. తరువాత నందరును గోటకు జనిరి.

మూడవ ప్రకరణము

మదనసింగునకు గాయము తగిలిన మఱునాడు రహిమానఖాను తన యంతఃపురమున నొకగదిలో దీర్ఘవిచారమున బాధపడుచు గూర్చుండెను. అపుడు నాతనియెదుట నిర్వురు సేవకులువచ్చి భయవినయములతో వంగి వంగి సలాములుచేసి కట్టెదుటనిలువంబడిరి. అది సంధ్యాసమయముగనుక కార్యాంతర మాలోచించుచున్న ఖాను వారిని గుర్తింపక "ఎవరువారు?" అని బిగ్గఱగ నఱచిచూచి "ఓహో ! నందుడా! రెండవవాఁడెవఁడు? ఓరీ గులామల్లీ! మీరు సుఖముగా వచ్చినారా? యని పలుకరించెను. అంతట నాసేవకద్వయము "ఏలినవారి కటాక్షమువలన మేమీ గడియవఱకు సుఖముగా నున్నాముస్వామీ" యని కంటనీరువెట్టుకొనఁ జొచ్చిరి. ఖానుసాహెబదరిపడి జరిగిన యావద్వృత్తాంత మెఱిఁగింపుమన వారిలోనందు డిట్లని చెప్పసాగెను. మహాప్రభూ ! ముందుగ నిన్నటివృత్తాంత మెఱిఁగించెదను. నిన్న నుదయ మెవరో పదుగురుమనుష్యు లాగ్రానగరమునుండి యెటకో బోవుచు మాకగపడిరి. భాగ్యవంతులగు బాటసారుల విడువవలదని యేలినవారిచ్చిన హుకుముప్రకారము వారు ద్రవ్యవంతులవలె నుంటచే మే మిరువది యైదుగురము వారిపైఁబడితిమి తరువాత నేమి మనవిచేయుదును మహాప్రభూ ! అందొక సుందరుఁ డగురాజపుత్రుఁడు మాపైఁ బడి మాలోఁ దక్షణమే పండ్రెండుగురను స్వర్గమున కంపెను. మిగిలిన వారాఱ్వురు గాయములఁజెంది మరణమునకు సిద్ధముగ నున్నారు. కాని యారాజపుత్రునకు గాయము దిట్టముగ దగిలినది స్వామి" యని కన్నీరు కాల్వాలుగట్టి నేడ్చుచు గద్గద స్వరముతో మన బాలాజీకూడ మృతినొందెను మహాప్రభూ!

యని రోదన మారంభించెను ఈ వృత్తాంతము సవిస్తరముగ నాలకించిన తోడనే సాహేబునకు మహాకోపమును భయమును నాశ్చర్యమును నేక కాలమున జనియింప గడియదాఁక మాటాడలేక కొయ్యబారినుండెను తుదకు ధైర్యముఁ దెచ్చుకొని" యౌరా! యెంతపని చేసితిరి. కొంప మునిగినిది. పాడుముండకొడుకులు మీరొకకార్యము చక్కఁజేయఁగలరా ? అయ్యయ్యో! వారు చక్రవర్తికడకు రాయబారముదెచ్చిన రాజపుత్రకుమారుఁడు మొదలగువారు ఈగ్రామమున వారిప్పుడున్నారు. వారిలో మన నాజరుజంగుకూడ నున్నవాఁడు. నావిషయమై యతఁ డెఱుఁగును. చక్రవర్తితో సంభాషింపకమానఁడు. హా మౌలాఅల్లీ! హా మహ్మద్! ఈగండముగడిచిన యెడల నూఱుగురు ఫకీరులకు నన్నముఁ బెట్టించెదను అని ధైర్యము వదలి పిఱికి స్వభావముగలవాఁ డగుటచే సేవకులనిందింపఁదొడంగెను. అప్పుడు గులామల్లి గడగడవడఁకుచుఁ దనయేలిక పాదములపైఁబడి మేమది యెఱుఁగక గోతిలోఁ బడినాము. మహాప్రభూ! మీగులాపు వాండ్రను రక్షింపవలయునని స్వామిని బ్రార్థించెను. తర్వాత ధైర్యముఁదెచ్చుకొని ఖాను తదనంతర వృత్తాంతము నెఱిగింపుఁడని వారల నడుగ నందుఁడు నోట మాటాడక నొకసంచిని దెచ్చి యందుండి యొక కాగితములకట్టను బైటకుఁ దీసి, "మహాప్రభూ! ఇది యమునాతీరమున దేవాలయమువద్ద మాకొక యోగిదగ్గఱ లభించినది వానిని గటతేర్చి యిచ్చి తెచ్చినాము. ఏలినవారు చిత్తగింపవలెను అని చేతి కందించెను. అతఁ డాకాగితముల నందుకొని దీపముఁ దెప్పించి వానిని జక్కఁగఁ జదివి పరీక్షించినపు డందు మిగుల రహస్య మగు కాగిత మొకటి కనఁబడుటచే విచారసమేత మగు ఖానుమొగము మందహాసముతో వికసించెను. నూతనమ్ముగ సంభవించిన యీకాగితములయందు వ్రా

చక్రవర్తి దయ సంపాదించు కొనుట కాధారమును కలిగినవి ఆందుచే నానందపారవశ్యమున వెనుక చింత వదలి గులామును భోజనమునకుఁ బొమ్మనిపంపి నందుని దూరముగ దీసికొనిపోయి యిట్లు చెప్పఁ దొడఁగెను. నందా! నీవు మిగుల విశ్వాసము గలవాడవు నీతో నాకు రహస్యకార్య మొకటి కలదు. ఆకార్యము జేసినయెడల నీచేతినిండ వరహాలు వోసెదను. ఈగ్రామమున నందుఁ డగుయోగివద్దనున్న యాసుందరాంగిని నాకడకు మాయోపాయముననో సమ్మతితో తీసికొని రావలయును. దానిని వివాహ మాడకున్న నేను జీవింపఁజాలను నీ నిమిత్తమయి నే నెదురుచూచుచుంటిని. అని చెప్పినతోడనే నందుఁ డులికిపడి శరీరము జల్లుమన "స్వామి! ఆమె సద్గుణ వంతురాలు. ముసలివాఁడును మిగులమంచివాఁడు. జనుల కందఱకు నతని యందు భక్తి కలదు. అది నాకు సాధ్యమగునా" యని నందుఁడు తన యసమర్థత నెఱిఁగింపఁ గోపోద్దీపితుఁడై ప్రక్కనున్న ఖడ్గమును జేఁబూని విశ్వాసఘాతకుఁడా! నాసొమ్ముదిని నాకార్యమును జేయలేవా? ఇది చేయవేని నీప్రాణము దక్కనీయను" మని బెదిరింప మందుఁడగు నందుఁడు మ్లేచ్ఛుని పాదములపైఁబడి దేవా! ఆగ్రహింపకుఁడు నా ప్రాణములనైన ధారవోసి యీకార్యము సాధించెదను. గోవింద శాస్త్రియింటి దాసియగు రాధవలన నీకార్యమగును. నెలలో సమకూర్తును." అని వాగ్దానము చేసిన తరువాతఁ దురుష్కుఁడు నందుని విడువ నతడు మృత్యుని ముఖమునుండి వెడలినట్లు సంతోషించుచు స్వామికార్యసాధనమం దుపాయములఁ బన్నఁ దొడఁగెను ఇదియిట్లుండ మదనసింగునకు గాయము నెమ్మదిగానున్నదని హేమలత యిష్టదేవతల కెల్ల ముడుపులుగట్టుచు సంతోషించుచుండ నాజ రుజంగు నమితానందభరితుఁడయి నమస్కరించెను. మదనసింగు నకు నానాఁటి కారోగ్యము గలుగ నారంభించెను. రక్తక్షయమున్ను

నధి గనుక నర్తకికి నీరసము దక్క దక్కిన రోగిమేదియుఁ గానరాదయ్యెను. ముసలివాని నేర్పుచే నరములకు బలము కలుగుచుండెను. తన ప్రియమిత్రుఁ డారోగ్యసాధనమొనర్చుటకు నారుజంగా గ్రామముఁ బాసి పోఁజాలమిచే నందున దానచట నుండె. నంతకాలము ఖానుగారియింట బసచేసి ప్రతిదినమును ఖానుయొక్క దుర్గుణములను, మర్కటచేష్టలను స్వానుభవమువలన గ్రహించుచుండెను. అందుచే సద్గుణసంపన్నుఁడైనందున, నన్యమతస్థుఁడయినను సింగునం దనురాగంబును స్వమతస్థుఁడు నాప్తబంధుఁడునైనను దుర్గుణుఁడయిన ఖానయెడ నసూయయు నాజరుజంగునకుఁ గలుగ నారంభించెను. హేమలతచేయు వివిధోపచారములును నామె రూపాతిశయమును సుగుణవైభవమును మదనసింగు హృదయమున నామె యెడ గాఢానురాగమును గల్గించెను. మధ్యాహ్నకాలమున సింగునకు నిద్రరాకుండగాఁ జిన్ననాఁటి దాతాతదగ్గఱ నేర్చుకొనిన హిందీభాషలోని భక్తిరసప్రధానములగు నీతికీర్తనల హేమలత శ్రావ్యతర కంఠముతో నప్పుడప్పుడుపాడుచుండెను. ఒకప్పుడుతాఁ బెంచుచున్న చిలుకకు "రామరామ" యని మాటలు నేర్పుచు వినువారి చెవులకు విందు సేయుచుండును. ఈకన్య తన యీడునకును స్థితికిని దగిన విద్యలను దనపితామహునిదగ్గఱ నేర్చియుండుటచే నన్యులెవ్వరు లేని సమయములయందుఁ దాతకు వినుపించువంకఁ బెట్టి తేనెతేటలొలుకు మాటలతోఁ బుస్తకము జదివి సింగునకు హృదయానందమును గలిగించెను. అదిగాక ప్రొద్దుపోవునపుడు వృద్ధుఁడును వినోదకరములగు కథలను మ్లేచ్ఛరాజవృత్తాంతములను దన చిన్ననాఁటి యుద్ధములను గడుఁజమత్కారముతో వర్ణించి చెప్పుచుండును. ఆ గ్రామవాసు లందరును రహిమానుఖాను చేష్టలను హాస్యరస ప్రసంగములుగ మార్చి వానికిఁ జెప్పి నవ్వించు

చుందురు. అందుచే నిరంతరానంద మగ్నుఁడై సింగు త్వరలో నారోగ్య స్నానము జేసెను. సింగు సద్గుణవంతుఁడని సద్వంశసంభూతుఁ డనియు నెఱిఁగి వృద్ధయోగి తన దీక్షచరిత్రమును రాచకొమరునకుఁ దెలియ పఱపఁ గోరి యాతనితోఁ గూడ నొకటిరెండుసారులు తన యిచ్ఛ దెలిపెను. అతఁడును విననుత్సహించెను గాని యోగి యేకారణముననో చెప్పలేదు. చిత్తూరు నుండి బయలుదేరి చిరకాలమగుటచే భీమసింగు మహారాజు తనకయి యెదురు చూచుచుండునని ప్రయాణమై పోవుటకు సిద్ధముగనుండియు యోగి బలవంత పెట్టుటచే మఱియొకవార మట నుండ సమ్మతించి యొకనాఁడు రహిమానుఖానుగారి దర్శనముఁజేసి యాకచ్చేరియుఁ గోటయుఁ జూడవలె నని పోయి యనేక రాజకార్యముల ముచ్చటించుచుఁ బ్రసంగవశమున మదన సింగు ఖానుతో నిట్లనియె —

మద — మిత్రుఁడా? నీవు కోపంపకుందువేని నీకొక సలహా చెప్పె దను.

రహి — మంచిసంగతికి గోపమెందుకు! అవశ్యముగాఁ జెప్ప వలసినదే.

మద — ఈగ్రామమున మీకీర్తి చక్కగాలేదు. మీరు ప్రజలనవమానము చేయుదురనియు బాధించుచుందురనియు నందరుఁజెప్పుకొనుచుండ వినుటకు నాకుఁ గష్టముగనున్నది. అదిగాక దొంగతనము మొదలగునవి మీవలన జరుగుచుండునని జనులు దురభిప్రాయముఁ బడియున్నారు అట్టి దురభి ప్రాయమును మీసత్ప్రవర్తనమువలన మీరు పోగొట్టుకొనవలెను. మీదగ్గఱ నున్న తుచ్ఛసేవకులను త్వరితముగఁ బంపివేయుట మంచిది.

అని యివ్విధమున హితోపదేశమును చేయుచున్న రాజకుల భూషణునిపయి మహమ్మదీయుఁడు క్రాచుపామువలెలేచి తనచేతనున్న ఖడ్గముతో నాతని నొకదెబ్బ వేయఁజూచెను. గాని నాజరుజంగాతనిఁబట్టుకొని యాదౌర్జన్యము నివారించెను. వెంటనేసింగమువలె సింగునులేచి యాయుధ పాణియై నిలువ ఖాను వెనుకదీసెను అనంత రమామందిరము విడిచి మదనసింగు నాజరుజంగుతోఁగలిసి మఠమునకరుదెంచెను. తనదురాచారమును జక్రవర్తికి నివేదించి తన కపాయమును గలుగఁజేయుదురని నాజరుజంగు మదనసింగులపయిఖాను సాహేబున కీవఱకే యాగ్రహమును ననుమానమును నుదయించెను. వి. గోరుచుట్టుపై రోఁకటిపోటననట్లు నేఁటికథ దానినత్యున్నత స్థితికిఁ దెచ్చినది. రాజనందనుని సంబంధమున సజాతీయుఁడైన నాజరుజంగుపై నతనికి మహాగ్రహము గలుగ, నే యుపాయములను బన్నియైనను నే నేరములను జక్రవర్తితోఁ జెప్పియయినను దాను నిర్దోషి యనిపించుకొని వారపరాధులని దండింప జేయవలెనని మహమ్మదీయుఁడు యోజింపుచుండెను శత్రురాజ్యమున నుండుట ప్రాణాపాయకరమని మదన సింగు ప్రయాణమగుచుండెనుగాని యతని ప్రయాణము హేమలతకు దుఃఖకారణముగ నుండెను. పైవాదము దటస్థమయిన మఱునాఁడు తెల్లవాఱకపుడు. ప్రయాణము నిశ్చయింపఁబడెను. ఆ రాత్రి హేమలత యన్నము ముట్టుకొనలేదు. ఎట్లయినను రాకొమరుఁడు శోకతీరదని తలఁచి వృద్ధయోగి రహస్యముగ నొకగదిలోని కాతనిం దీసికొనిపోయి రహస్యమును బయలుపఱుపకుండ ననేకప్రమాణములఁజేయించి యొట్టుఁబెట్టించి తన పూర్వాశ్రమవిచిత్రవృత్తాంతములీ తెఱఁగునఁజెప్పనారంభించెను "నాయనా! నీవు నా కుమారునివంటివాడవు. నిన్నుజూడ నాబంధువులందఱు

వచ్చినట్లున్నది నా దీనమైన చరిత్ర నీకుఁ దెలియఁజేయుమనియు నీవలన నా కుపకారము కలుగుననియు నాయంతరాత్మ నన్ను బ్రేరేపించుచున్నది. అందఱనుకొనునట్లు నేను బావాజీనిగాను. నేను త్తమ రాజపుత్రవంశస్థుఁడను. మా కాపురము జయపురము. కాలవశమున నేను స్వదేశమును బాసి ఢిల్లీ చక్రవర్తియొద్ద ఫౌజుదారుగ నుంటిని నేనును నాకుమారుఁడగు జనార్దన సింగును ఖిల్జీ వంశస్థాపకుఁడగు జలాలుద్దీనువద్ద సేనానాయకులుగా నుండి యతని యన్నకుమారుఁడును బ్రస్తుత చక్రవర్తియునగు నలాయుద్దీనుతో గూడి దక్షిణ హిందూస్థానముపై దండెత్తినారము ఆచట మహారాష్ట్ర రాజ్యమును జయించినపుడు నేను జాల సహాయమును జేసినాడను జలాలుద్దీనుకు నాయందు పుత్రవాత్సల్యముండెను దక్షిణ హిందూ దేశము నుండి వచ్చిన తరువాత నలాయుద్దీనుకు బినతండ్రిని గపటముగ వధించి తాఁజక్రవర్తి యగుటకుదురద్దేశము కలిగెను ఆకాలమున నాతని కొంతరంగికుడ నగుటంజేసి నాతో నాతఁడాలోచింపగాగా నేనట్టి దుష్కార్యమున కీయకొనక నిరుత్సాహము గలిగించి రాజభక్తివలన యువరాజును గొంచెము నిందించినాడను. అలాయుద్దీను మహాగ్రహముతో మరలిపోయి యా రాత్రి—హా! ఏమి చెప్పుదును—నా రెండుకన్నులును దనఖడ్గముతో బొడిచివైచి నాకు శాశ్వతమయిన యంధత్వమును దెచ్చిపెట్టెను తరువాత నన్నుజంపుమని సుబేదారులలో నొకని కతడుత్తరువిచ్చి నాప్రియపుత్రకు నారాత్రి జంపించెను నాపూర్వస్నేహితులందఱు నన్నుజంపకుండ మాయోపాయములచే రక్షించి నన్నీగ్రామమునకు బల్లకిలోబంపిరి. ఈ పిల్ల యప్పటి కేడు సంవత్సరముల పసికూన నిష్ప్రయోజనమైన యాజీవనముకంటె మరణమే యుత్తమమని తలచియు నీపసికూన

నిరాధారయైనందున జెట్టంతకొడుకును జంపుకొనియు మొండినై యిట్లు జీవించినాడను. ఆ మహనా దల్లాయుద్దీను తన పినతండ్రిని జంపించి మరికొన్ని దినములకు మహావైభవముతోడను చక్రవర్తి యయ్యెను. ఈతఁడు నీతియుఁబాపభీతియు లేనివాఁడు ఒకటి తలచి యొకటి పలుకును. కుమారా! నాదశ యిట్లున్నది. డెబ్బదియేండ్ల వాఁడను నాకు మరణము సమీపించుచున్నది ఈబాల సంప్రాప్త యౌవన. నేను మృతినొందిన దీని నెవరైన బలాత్కారముగ నవమానింతురు. నాకు గలబెంగ యిదియే; నాకిపుడెట్టులయిన జిత్తూరు నగరము రాఁజాలనని యున్నది. భీమసింగు మహారాజుతో నా దీనదశ దెలిపి నాపయి ననుగ్రహము గలిగించిన నీకు మిగుల పుణ్యముండును నా పేరు నారాయణసింగు. ఆహాహా! నారాయణ సింగుదశ యెంతవఱకు వచ్చినది ఇరుపాక్ష్యముల నెచ్చట దిక్కులేక యనాధుడనై యున్నాను గదా నాయనా! అనుచు సహజధైర్యమును విడుచుచు గొలకులనుండి వేడికన్నీరొలికి తనతెల్లగడ్డము దడియనేడ్వసాగెను వజ్రసమాన హృదయమునకు గనికరమున సృజియించు నారాయణసింగు దీనచరిత్రమును విని మదనసింగు క్షత్రియకాఠిన్యమును విడిచి యొక్క నిమిషము విచారించి పిమ్మట "తాతా! నీవు విచారింపకుము. కష్టములు దైవికములు. మీవిషయమును భీమసింగు మహారాజుతో నేను జక్కగాజెప్పి మీపయి వారికనుగ్రహము గలుగునట్లు చేసెదను. మీకష్టములు గట్టెక్కినవని నమ్ముడు మీ మనుమరాలికిదగిన యుత్తమవంశజాతుని వెదకి పెండ్లి చేయించెదను నామాటనమ్మి యుండుడు కొద్దిదినములలో మీకు నేను వర్తమానమంపెదను. అప్పుడు మీరు రండు. రేపుదయమున నేను

నిశ్చయముగ బ్రయాణమై చిత్తూరుపోయెదను. అని చెప్పి యారాత్రి సుఖముగా నిద్రించెను. మరునాడు రహిమానుఖానునొద్ద సెలవుదీసికొని నాజరుజంగు న్నాగ్రా నగరమునకు బ్రయాణమయ్యెను.

మరునాఁడు వేకువజామున రాజపుత్రిమహమ్మదీయు లొండొరుల వలన సెలవుగైకొని పోవుచున్నపుడు మదనసింగు నాజరుజంగును రహ్యస్యస్థలమునకుఁ గొనిపోయి గాఢాలింగన మొనర్చి "మిత్రుఁడా! మన మిరువుర మన్నదమ్ములవలె నుంటిమి. మన మన్యజాతులవారమైనను మనకు భేదము లేదు ఇంక ముందుండదు నాకిదివఱకుఁ జేసినది గాక యింకొక మహోపకారమును జేయవలయును ఈ వృద్ధుఁడును బాలికయు నిరాధారులై యున్నారు. వారికి రహిమానుఖాను వలన భయము గలదు. ఆతనివలన నపాయము గలుగకుండ నీవు జాగ్రత పెట్టవలెను. ఈ యూర నెవరికైనను వారి నప్పగింపుము. అన నాజరుజంగును నటులే చేయుదునని యాపూటకుఁ బ్రయాణము మానెను. మదనసింగంతట నాజరునిజూచి "మనమింక మరల నెన్నఁడు కలియుదుమో ? మామహారాజును మీచక్రవర్తియు సంధిచేసికొందురేని మనము రాకపోకలు గలిగి మన స్నేహబీజము యొక్క ఫలముల నందవచ్చును. కాదేని ప్రళయ యుద్ధమున మనము కలిసికొందుము. సాధ్యమయినప్పుడు నీక్షేమము నాకంపుచుండుము. నేఁబోయి వచ్చెదను సలాము" అని తన పరివారముతోడ బయలుదేఱి మాటి మాటికి హేమలతను దలంచుకొని తిరిగిచూచి విచారించుచు వెడలి పోయెను. ఆఁనాటి మధ్యాహ్నము నాజరుజంగు తన తండ్రికిఁ జిరపరిచయుండగు సబ్దుల్ ఖరీముమౌలవియనునాతనిం బిలిచి నారాయణసింగు నొప్పగించి వారి

కషాయము కలుగునప్పుడు సహాయ మొసఁగుమని చెప్పి వానిచేసట్లు చేయుటకు వాగ్దానముల గ్రహించి యారాత్రి బయలుదేఱి వెళ్ళెను. మాలవి యాగ్రామమునందు జపమిత్రుండును భగవత్సేవాపరాయణుఁడు నయి యుండుటచేఁ బ్రజల కతనియం దతిగౌరము కలదు. నారాయణసింగును వైద్యమూలమున సకలజనోపకారి యగుటచేతఁ బ్రజలెల్ల నతని కాప్తు లయిరి. ఈ పరిచయములవలన మౌలవియు నారాయణసింగును మిత్రులై తమతమ మతములఁ గూర్చి వాదములు సలుపుచు సుఖముగఁ గాలమును బుచ్చుచుండిరి.

నాల్గవ ప్రకరణము

మదనసింగు పాలిగ్రామమును విడిచిపోయిన తరువాత హేమలత కొన్ని దినములవఱకు మునుపటివలె నన్నపానాదులపై నిష్టము నిలుపక బెంగఁగొని చిక్కియుండెను. కాని పిత్రత బడిన వెనుక యథాస్థితి కామె మరలవచ్చి సుఖముగా నుండినను రాజకుమారుని యందమును ప్రముదు మధుర భాషణంబులును మఱపక యెల్లప్పుడు తలంచుకొనుచుండెను. నారాయణసింగు మదనసింగు తననిమిత్త మెన్నఁడు వర్తమానమంపునో యెన్నఁడు తాము తురుష్క రాజ్యపు సరిహద్దులఁ బాసి చిత్తూరురాజ్యమున సుఖముగా నుందుమో యని యెదురుచూచుచు నామార్గమున బోవు బాట సారులనెల్లఁ బరీక్షించి యడుగుచు దినమొక యేఁడుగ గడుపుచుండెను. మౌలవికిని, నారాయణసింగునకు స్నేహము నానాఁటి కధికమైనందునఁ బ్రజలు వారిమైత్రికి మిగులనానందించుచుండిరి నారాయణసింగునకును మనుమరాలికిని రహిమానుఖాను యొక్క దౌర్జన్యములం జూచినకొలఁది భయ మధిక మగుచుండెను. ఖానుసాహేబునకు హేమలత యందను రాగము క్రమక్రమముగ నభివృద్ధిసెంద రాజకన్య మ్లేచ్ఛనాయకుని హృదయమునం దెల్లప్పుడు నుండసాగెను బలాత్కారముగ నామెను బట్టి తెప్పించి తన యంతఃపురమున బంధించి సఫలమనోరథుఁ డగుట ఖానునకు సులభమో కాని యందున నేమికీడు మూఁడునో యనుభీతియు వారికాప్తుడైన మౌలవిక కాగ్రహము వచ్చు ననుభయమును వానిని బాధింపు చుండెను. మౌలవి సంపదలు లేక సామాన్య స్థితిలో నున్నను వాని విద్యాసంపదను బటియు, సత్ప్రవర్తనమును బట్టియు జనుల కాతని యెడ భయగౌరవములు

గలిగియుండినవి. ధనము స్వీకరింపక దీనుల కుచితముగ నౌషధము లిచ్చుటం బట్టియు వయోవృద్ధుం డగుటం బట్టియు నారాయణసింగునందు జను లకు మిగుల గౌరవము గలదు. వారిరువుర కపకార మొనర్చినవారు ప్రజల కందఱకును విరోధులై యుందురు.

స్వామి కార్యమునం దప్రమత్తుడై నందుఁడు శక్తివంచన లేక పాటు పడుచు నేవిధమున నైన హేమలతను దన యజమానునకు సమకూర్పవలెనని సకలప్రయత్నములఁ జేయుచు ముందుగ రాధతో స్నేహము చేసెను. ఈ రాధ కిపుడు రమారమి పదునారు సంవత్సరములుండును. దాని తల్లి భర్తను విసర్జించి లేచివచ్చి వ్యభిచార వృత్తి వలన జీవించి రాధ కెనిమిది సంవత్స రముల వయ స్సున్నప్పుడు మృతి నొందెను. అప్పటి నుండియు రాధ బ్రాహ్మణుల యిండ్లఁ బ్రాచి పని జేసి బ్రతుకు చుండెను అది యిప్పుడు గోవిందశాస్త్రి యను బ్రాహ్మణుని యింట నుండెను. ఆమె యుక్త వయస్కు రాలైనవెనుక శాస్త్రి వివాహము చేయఁదలఁచెను. గాని రాధ తనతల్లి వృత్తి యందె ప్రవేశింప నిచ్ఛ గలదగుటచే శాస్త్రియుఁ దన యుద్యమమును మానుకొనెను. రాధ మిగుల సౌందర్యము గల శూద్రాంగన యగుటచే స్వల్పకాలమున నామె గ్రామమున నున్న పడుచువాండ్ర కందఱకు బ్రాణ మిత్రురాలై యఱచేతి నిమ్మపండువలె నుండుటయె కాక యొక పర్యాయము ఖాను గారి హృదయమును గూడ నాకర్షించెను. ధనమును నధికారమును గల ఖానుమైత్రి యామె కిష్టమే కాని తన కన్న వస్త్రముల నిచ్చుచున్న హిందువున కాగ్రహము వచ్చునని యామె వెనుకదీయుచుండెను. నందుడు దాసీపుత్రుఁడే కనుక రాధతో సులభముగ స్నేహము జేసి తనస్వామి

మనోరథమును దెలియపఱచి కార్యసాఫల్యము జేయుమని ప్రార్థించెను నందుసిమాకుఁ దీసి వైవలేక రాధ యందున కియ్యకొని బావాజీ మఠమున కనుదినమును బోయి హేమలతతో నేదోవంకఁ బెట్టి మాటలాడుచు నామె పరిచయమును సంపాదించెను పరిచయ మయినది మొదలు హేమలత కామె పనిపాటలు చేయుచు వినోదకథలను జెప్పి యామెను నవ్వించుచు నుండెను గాని దుస్సాహాస మొనర్చుట కిష్టములేక రాధతోఁ ధిన్నగా మన హేమలత మాటలాడ దయ్యెను ఈ ప్రకారము మదనసింగు పాలిగ్రామమున నున్న కాలముననె రాధ రెండుసారులు హేమలత కొఱకు వచ్చి సింగును జూచి మోహించి యాతనితో మాటలాడఁ బ్రయత్నించిన దయ్యు నతఁడు ప్రత్యుత్తర మొసఁగ కుండుటచే మఱలవలసిన దయ్యెను. రాధకు మదనసింగు నందుగల మోహ మతిశయింప దాసిగ నున్నతన యంతరమును రాజపుత్రుఁడగు నతని యంతరమును నాలోచింపక యెట్లయిననతనిఁ దనవలలో వైచికొన వలయునని యామె యత్నించు చుండెను. హేమలతకు సింగునందనురాగము గలదని యెఱిగి యామెయందసూయ మనస్సున నిల్పి రహిమాన్ ఖానున కీమెను సమకూర్చునెడలఁ దనకు సవతిగా, నీమెయుండదని నమ్మి మదనసింగునుదాను స్వాధనపఱచుకొనవచ్చునని నిశ్చయించెను. అందుచే "నేకక్రియాద్వ్యర్థకరీ" యని యామె ఖానున కపకార మొనర్చునట్లును దనమనోరథము నీడేర్చుకొనినట్లును గూడ నగునని రాధ హేమలత మనస్సు గఱుగుటకై ప్రయత్నించి యప్పుడప్పుడును ఖానుయొక్క గుణరూపముల నామెకడ వర్ణించుచుండె ఒకనాఁడు ఖానుయొక్క రూపాతిశయమును రాధ వర్ణింపగా శరీరము వడఁక హేమలత భయమంది యాతని ప్రసంగమును దనవద్ద నెన్నడును దేవద్దని యామెను గఠినముగా మంద

లించెను. అప్పటినుండియు నీ దురాత్మురాలు ఖాను ప్రసంగములను మానుకొని నందునితో "నిఁక హేమలతపై ఖానున కాశ యుడఁ దగదు ఆమె కీతనియందిష్టము లేదు. మదనసింగున కామె ప్రాణములిచ్చు"నని చెప్పఁగా ఖానుతో నందుఁడావార్త విన్నవించినపుడు వానికిఁ గలిగిన దుఃఖము వర్ణింపనలవి కాదయెనని యిట నేను వ్రాయనక్కఱ లేదు. కామోద్రేకమును విచారమును మల్లడిగొన మహమ్మదీయుఁడు హేమలత నెట్టియిన జేఁకొని తీరవలయునని కృతనిశ్చయుడై నారాయణసింగునకు మౌలవికిని మిత్రభేదము గల్పింపఁ బ్రయత్నించెను. గాని యందుఁ గృతార్థుఁడు గానేరక పోయెను. అందుచేత, నందుఁడును, ఖానును, యితర సేవకులు దగు నుపాయమును వెదకు చుండిరి.

అది యిట్లుండ ఖానునకు హేమలతయందు దృఢమోహము దగులొక్కన్నదని జనులు చెప్పుకొనుటవలన కర్ణాకర్ణిని నారాయణసింగును మౌలవియు, హేమలతయు విని యేసమయమున నెట్టి యపాయము మూఁడునోయని భయపడుచుండిరి. విదేశీయు లయిన వారిని రక్షించుట దనకు విధియని మౌలవి వారికపాయము రాకుండఁగ నేమిచేయుదునా యనిచింతించు చుండెను. మదనసింగు వద్దనుంచి యిప్పటికి నాలుగైదు మాసములు గడచినను వర్తమాన మేదియు రానందున నతఁడు తమవిషయమయి మఱచి నాఁడని వా రాలోచించి నిరాశపడి గతితోఁచక యుండిరి. తుదకు వారందఱు నాలోచించి వృద్ధుఁడు మనుమరాలును నక్కడకు నాలుగైదు క్రోసుల దూరముననున్న యలీఘరపురమునకుఁ బోవలెనని నిశ్చయించిరి. అందుచే మౌలవి వారిని ప్రయాణముచేసి యాయూరందనకుఁగల యిర్వురు ముఖ్యు

మిత్రులకు నుత్తరములు వ్రాసియిచ్చి సాధ్యమైనంత త్వరగఁ బ్రయాణమై పోవలసినదని చెప్పి వారితోఁ బోవుట కిర్వురు సేవకుల నేర్పఱచెను. ఆమధ్య హేమలతకు జ్వరమువచ్చుటచేఁ బ్రయాణ మాగిపోయెను. మౌలవియు నారాయణసింగుతో స్నేహముచేయుట తనకు నిష్టముగ నున్నందున ఖాను వానితో స్నేహము చాలింపవలసినదని యాయనకు వర్తమానమంపెను. మౌలవి దానిని లక్ష్యపెట్టనందునఁ గోపమతిశయింప వారి గర్వభంజన మొనర్చుటకుఁ గృతనిశ్చయుఁడై సమయమును కెదురుచూచుచు సాహేబు దినములఁ గడపుచుండెను. ఈ నడుమ హేమలత జ్వరమువలన మిగుల బాధనొందుచున్నందునను, నదియేయౌషధము చేతగు లొంగకున్నందునను వృద్ధుఁడు కొందఱియోచన మీదఁనా గ్రామమునకు వచ్చియున్న గోసాయినిఁ బిలిపించి యాతనితోఁ దన మనుమరాలి వృత్తాంతముఁజెప్పెను గోసాయిని జూచి హేమలత నమస్కరించి యెదుట నిలువ నతఁడామె నాశీర్వదించి యామె మొగమువంకఁ దేఱిపాఱజూచి ముసలివానిశరీరము నామూలాగ్రముగఁ బరీక్షించి మిగులనానందమునొంది తనయానందసూచకముగఁగొన్ని మాటల నచుటకు యత్నించియు, బలవంతముగ దనసంతోషము నాపికొని ఆహా! మీరిరువురునును జీవించియున్నారా? ఎన్ని దినములకు మీకగపడినారు! భగవదనుగ్రహము మనపైఁ బూర్ణముగఁగలదు అని తనలో ననుకొని హేమలత నాడి పరీక్షించి కొంచెము దృష్టిదోషము తగిలినదని రక్షరేకు నొకదానినిచ్చి కంఠమునఁ గట్టుకొమ్మని చెప్పి యామె చేయి ముద్దువెట్టుకొని తరువాత వృద్ధునియొద్దకుఁబోయి యనేక వ్యవహారముల ముచ్చటించుచు నడుమ నిట్లనియె. "అయ్యా! తమసంగతి నంతను నేనెఱుఁగుదును మీరు బ్రతికి యున్నారని నేనిదివఱకెఱుగను. నేఁడు సుదినము అని గోసాయి పలుకఁగా

వృద్ధుఁడు భయపడి నాయనా నీవెవరు? నాసంగతి బయలబెట్టకుము అని బతిమాలుకొనెను. గోసాయియు వృద్ధుని హస్తమును బట్టుకొని నేనెవ్వరయిన మీకెందుకు? నాసంగతి ముందుముందెఱుఁగఁగలరు నాప్రాణములమీఁద మీకు నమ్మకముగలరేని మీరహస్యము నేను బయలుపఱుపనని ప్రమాణము చేయుచున్నాను భయపడకుఁడు. నేనింక నిటనుండరాదు" అని చెప్పి వారివలన సెలవుగైకొని గోసాయి యరిగెను. ఆ దినమున గోసాయి గోవిందశాస్త్రి యింట విందారగించి యాగ్రామముననే యుండెను.

ఆనాఁటి సాయంకాలమున పాలికోటలో నొకవిధమయిన కళవళము పుట్టెను. అక్కడనుండి కిన్నులార నది చూచినవారికే కాని యన్యులకుఁ దెలియదు. దీపములు పెట్టినతోడనే రహిమానుఖాను సాధారణముగ యుద్ధరంగమునకుఁబోవు సమయములయందు దానుధరించు వస్త్రములను, గవచమును, ఖడ్గమును ధరించుకొని తన యధికారము క్రిందనున్న రాజభటులందరునట్లు కలహ సమయానుకూలమగు వేషముల ధరింపవలెనని యాజ్ఞాపించెను. అట్లు సర్వప్రయత్నములు జరిగించి రాజభటసమేతుఁడయి ముష్కరుఁడగు నాతురుష్కుఁడు రెండుజాముల రాత్రియైన వెనుక గ్రామమంతయు నిశ్శబ్దముగ నున్నపుడు వృద్ధుఁడు నివాసముచేయుచున్న మఠమును జుట్టవైచి లోపలి వారిని పిలువుమని సేవకులలో నొకనిని నాజ్ఞాపించెను. అతఁడును బావాజీ అని పిలువ రోగపీడితులెవరో యాపదలో నుండి వచ్చినారని విసుగుగొనక తడవికొనుచు లేచివచ్చి తలుపుఁదీసెను. వెంటనే నిర్దయాత్ముఁడగు కటిక తురక డెబ్బది సంవత్సరముల ప్రాయము

కలిగి యశక్తుఁడయి నిరాధారుఁడయి ముసలితనమునఁ గదలలేక యతి దీనుఁడయి కాలముఁబుచ్చుచున్న నారాయణసింగు చేయిపట్టుకొని కఠిన స్వరముతో నీదౌర్జన్యమును గుట్రలును విని నిన్నుఁ దక్షణమే పట్టికొని చెఱసాల యందుంచవలసినదని, చక్రవర్తిగారు మాకుత్తరువునంపినారు. అందుచేత నిదిగో నిన్నిపుడు పట్టికున్నాను" అనిచెప్పి "తెక్కలు విఱచి కట్టుడు జాగ్రత్త"యని సేవకులతో నుడివెను కర్ణశూలములవలెనున్న యాపలుకులువిని నిశ్చేష్టుఁడయి వృద్ధుఁడు నిలువఁబడి "అమ్మా! హేమలతా!" యని కేకవైచి "అయ్యయ్యో! నేనేమిచేసినాను. నావలననేమి యపరాధము వచ్చినది. చక్రవర్తి యుత్తరువు నేనెప్పుడు నతిక్రమించలేదు నన్నుఁ బట్టికొనుట యన్యాయము. నన్నువిడువుఁడు, అని దీనస్వరముతో మనవి చేసికొనుచున్న వృద్ధుని మాటలను జెవినిడక రాజభటులు గట్టిగ బిగియఁదీసి తెక్కలు నొప్పిపెట్టునట్లు వెనుకకు విఱచికట్టిరి నారాయణసింగు దీనాలాపముల నాలకించి రాజభటులుగూడ దయగలవారయిరి. కాని మూర్తీభ వించిన పాపదేవతయగు రహిమానుఖాను వాని విలాపమును చూచి, "ఓరీ బద్మాష్! బుడ్ఢా! ముసలిదొంగ! నోరుమూసికొనుము. లేకున్న కొరడా దెబ్బలు తినెదవు. ఏమియునెఱుగని వానివలె నఱచెదవేమి? నీవు రాజపుత్రు లను గలిసి చక్రవర్తి మీఁద గుట్రలు చేయుచున్నావు. మీయింట బసచేసిన మదనసింగుతో నీవు మాట్లాడిన రహస్యముల నేనెఱుఁగుదును నాజరుజంగు నీకుట్రలనెల్లఁ జక్రవర్తితోఁ జెప్పినాఁడు అందుచేత నాతఁడు నిన్నుఁ గారాగృహమున కంపుమని యాజ్ఞయొసఁగెను. నీ పాపము నీవే యనుభ వింపుఁమని నిష్ఠురముగఁ బలుకఁ దనపై వచ్చిన యపవాదమునకును దురవ స్థకును మిగులఁగుందుచు వృద్ధుఁడుండ నీకోలాహలమంతయు విని హేమలత

దిగ్గునలేచి బంధింపఁబడియున్న పితామహుని గాలయమునివలె నెదుటనిల్చి యున్న రహిమానుఖానుని యమదూతలరీతిఁ దన పితామహుని బట్టికొని యున్న రాజభటులను, జూచి వెఱగుపడి శరవేగముతో నతని కడకుఁబోయి దాదా! దాదా? యని కెవ్వునఁ బఱచి, వానిని గౌఁగిలించికొని రోదనము చేయసాగెను రాజసేవకులకు వెఱచియో యనునట్లు సహజగాంభీర్యమును ధైర్యమును నారాయణసింగును విడిపోవ మనుష్య స్వభావమునుబట్టి పొరలి పొరలివచ్చు దుఃఖమునాఁపలేక యితఁడు మనుమరాలిని గౌఁగిలించికొని స్త్రీవలె అమ్మా! నేను జెరసాల కుఁబోవుచున్నాను, అని పెద్దపెట్టున నేడ్చెను; ఇట్లువాపోవు వారినిరువురనుజూచి దయాహీనుఁడగు రహిమానుఖాను విచారమును లేశము నొందక హేమలత సౌందర్యాదులనుగని యానందించుచు వారినివిడఁదీయ భటుల కాజ్ఞయొసఁగి ముసలివానిని లాగనారంభించెను. ఈనడుమ గ్రామముననున్న వారందఱు నీకలకల ధ్వనులవలనను, మిన్ను ముట్టుచున్న వారిరోదన ధ్వనులవలనను మేలుకొని, మఠమునఁ జుట్టుకొని యీ విచిత్రమును జూచుచుండిరి దుఃఖభారమున నిలువలేక తాతమెడకుఁ దనబాహులతికలను బెనవైచి గాఢాలింగనముఁజేసికొని విలపించుచున్న హేమలతను విడఁదీయుట దుర్ఘటమని తలఁచి తురుష్కులు ముసలివానిని లాగుచుండ నందొకఁడు కొరడాలతో బాలికచేతుల మీఁద రెండుదెబ్బలు కొట్టెను ఆనొప్పిచే బాలిక కౌఁగిలింతవదలెను. వెంటనే రాజభటులు నారాయణసింగును గెంటుకొనిపోవుటఁజూని "అయ్యో! దాదా! దాదా! నేనెట్లుబ్రదుకఁగలను! నన్నెవరికప్పగించి పోవుచున్నావు! నాకెవరుదిక్కు! నన్నుఁదీసికొనిపోవేమి? నేఁజచ్చి పోవుదును; నేనుండలేను. అయ్యో! మాటాడవేమి! దాదా, యని సకలజనుల హృదయములను నీరైపోవునట్లుఱచి

మొదలు నఱికిన వృక్షము వలె నేలఁబడి మూర్ఛిల్లెను. ఆమె మూర్ఛిల్లిన వెనుక నారాయణసింగును రాజభటులు దీసికొనిపోవుటకు వలనుపడెను.

అంతట రహిమానుఖాను సేవకులలోఁ గొందఱికాతనినప్పగించి, ఓరీ ముసలివానిని దీసికొనిపోయి కోటలోఁ జెఱలో నుంచుఁడు. నాకింకను బనియున్నది. నేనిప్పుడేవచ్చెదను' అని వారలఁబంపి హేమ లతయింటికి నిర్వురుసేవకులఁ గావలియుంచి తానావల వీధికిఁగొంచెము సాగిపోయెను. అచట నారాతిరి గుమిగూడిన గ్రామస్థులలో హేమలతానారాయణసింగుల దురవస్థఁ దలఁచి కంటఁదడిబెట్టనివారును మహమ్మదీయుని నిందింపనివారును లేరు. కాని యాయుధపాణులయియున్న రాజభటులకు వెఱచి యెవరును సాహసించి యాదురాత్ముల దౌర్జన్యమును మాన్పరయిరి. గాఢమూర్ఛనొంది హేమలత శరీరము నెఱుఁగక రెండుమూడుసారులు 'దాదా! దాదా! తెల్లవాఱి నడిలెమ్ము' అనియు, మదనసింగు! మదనసింగు! అనియుఁ బలవరించి మరల మూర్ఛిల్లెను. గ్రామస్థులు కావలియున్న రాజభటులకు వెఱచి యామెకు సహాయ మొసఁగకయె క్రమక్రమమున నొకరొక్కరుగఁబోవ నారంభింపఁగొంత సేపటికి నెవ్వరును లేకపోయిరి. ముష్కరతురుష్కుఁడు సపరివారముగఁ బట్టణములో మహమ్మదీయులు నివాసముచేయు భాగమునకు బోయి యబ్దుల్ ఖరీమను మౌలవిగృహమును ముట్టడించి. సుఖముగ నిద్రించు చున్న మౌలవిని బ్రక్కమీఁదనేపట్టికొని బంధించెను. అతని భార్యాపుత్రులు కర్తవ్యము నెఱుఁగక గొల్లున నేడ్వసాగిరి. ఆ వీధివారందరువచ్చి ఖానును గారణమడిగిరి కాని మొదట నాతఁడు నిరుత్తరుఁడై తుదకిట్టు లనియె. ఈతఁడు మహమ్మదీయుఁడై యుండియు హిందువులతో స్నేహము చేయు చున్నాఁడు. కాఫరులతో నాలోచనలు గల యీ పాపాత్ముఁడు సత్యమతస్థుఁ

డగునా! ఆడిగాక రాజపుత్రులఁగలిసి చక్రవర్తిపైఁ గుట్రలుపన్నుచున్నాడు. మతవిరోధియు రాజద్రోహియునగు నీదురాత్మునిఁబట్టి బంధింపవలసినదని చక్రవర్తిపద్దనుండి నాకు హుకుము వచ్చినది. అందుచేతఁ బట్టికొన్నాను. అని చెప్పి రెక్కలు వెనుకకు విఱిచిగట్టించి మౌలవిని తెలికంపెను. కామాతురుడు నీర్ష్యాపీడితుఁడగుటచే రహిమానుఖానొక్కరాత్రి తనబల్యాదిరోధుల నిర్వ్యరను బట్టుకొన్నందున కానందించుచు సఫలమనోరథుఁడయివారి నిర్వ్యరఁ జేరియొక గదిలోనుంచి తలుపులుమూయించి తాళములువేయించెను. తరువాత గడియరాత్రియుండ నతఁడొంటరిగ బయలుదేఱి మతమునకు వచ్చెను అప్పుడు తానచట కావలియుంచిన సేవకులిద్దరును గాఢముగ నిద్రించుచుండిరి. హేమలత ప్రథమము మూర్ఛిల్లినచోట లేనందున రహిమానుఖాను గదిలోనికిఁబోయిచూచెను. అందును నామె గన్పడనందున నిల్లు నాలుగుప్రక్కలను దొడ్లను ఖానుగారు స్వయముగ వెదకికొనిరిగాని హేమలత యగపడలేదు ఆశాభంగమును దుఃఖమును బాధింప సాహి ఖొడలెఱుఁగక నిద్రించుసేవకులను దన్ని నిద్రలేపి హేమలతయేదిరా? యని యడుగ వారును దిగులుపడి మాటలాడక చూడనారంభించిరి. వారిని వెంబడిబెట్టుకొని ఖానుకోటకుఁ బోయి తన మందిరమున శయనించి గ్రామమున బ్రాహ్మణ క్షత్రియవైశ్యశూద్రవివేచనము లేక ప్రతిగృహమును, మాలమాదిగగూడెములను, మహమ్మదీయులయిండ్లను, నూతులు, గోతులు, చెరువులు మొదలగువానిని వెదకించెను. కాని హేమలత యెందునుగానఁ బడదయ్యె. తుదకు నిరాశపడి కోపమెట్లునుదీరక కావలియుండి పరాకున

హేమలతను దాఁటిపోవనిచ్చిన సేవకులఁబిలిచి యం దత్యంతోపకారి యగు వానిని క్షమించి మేధకుఁడగు రెండవవానికి మరణదండన విధించెను. పాపము చిరకాలముదారులు కొట్టికొట్టి మార్గస్థులఁజంపిచంపి దోషియైఖానునకాప్తుఁడైన గులామల్లికి నేఁడు మరణము తప్పదయ్యెను. వానిని వృక్షమునకుఁగట్టించి కత్తితో ఖాను తానేనరికివైచెను. అంతకును మనశ్శాంతిలేక పిచ్చివానివలె నటునిటుఁ దిరుగుచు గడ్డమునొకసారి సవరించుకొనుచుఁ గుళ్ళాయి నేలఁ బాఱవైచుచు, సేవకులనెల్ల దిట్టుచుఁ జెఱసాలకడకుఁబోయి నారాయణసింగును మనుమరాలివిషయమై యడుగుచు వానిని సంహరించెదనని బెదరించుచు నన్నము ముట్టక సకలావస్థలఁబొందుచు ఖాను విలపించుచుండెను. ఇది యిట్లుండ రాధ మరునాఁటి యుదయమున లేచి హేమలతగృహమునకు వచ్చి మతమంతయు వెలవెలఁబాఱి చిన్నఁబోవుటయు జాలికపెంచు రామచిలుక దిగులుపడియుండుటయు నామె యాడుకొనువస్తువులన్నియు నెక్కడివక్కడ నుండుటయు ముసలివాని మందులసంచియు వానినెన్నఁడును బాయని చేతి కఱ్ఱయు నటఁ బడియుండుటయుఁ జూచి కఠినచిత్తయయ్యు నామె స్త్రీజన స్వాభావికమగు విచారమును బొందకతప్పదయ్యెను. తరువాత రాధ గృహమునంతను వెదకి హేమలత మ్లేచ్ఛునిపాలఁబడి మూండునవి తన మనోరథ మీడేరునని సంతోషించి హేమలత వస్తువులన్నిఁటిని వెదకనారంభించెను. తనదగ్గఱనున్న మారుతాళములతో బోషాణముతీసి యందున్న సందుకాపెట్టెమూఁత తెరచి హేమలత యాభరణములను దొంగిలించి యందున్న రెండుకాగితములను దీసి చదువుకొన్నదగుటచే వానిని మెల్లఁగ

జదువుకొని. నగలకంటెవానికయి సంతోషించుచు నెవరును జూడకుండ రవికెలోఁబెట్టికొని పోయెను. అటు మదోన్మత్తుఁడై చిత్తవైకల్యముగలిగి ప్రవర్తించు రహిమానుఖానునకు నల్లాయుద్దీనుజక్రవర్తి యొద్దనుండి పరమానా యొకటివచ్చెను. చిత్తూరుదండయాత్రను గూర్చిఖిల్లాదారులతో నెల్ల యోజింపవలసియున్నదని ఖానును జక్రవర్తి రమ్మనెను. నిరంకుశమగు చక్రవర్తి యుత్తరువు నతిక్రమింపఁజాలక యొకవారములో ఢిల్లీకిఁబోవుచు, సింగును మౌలవిని విడువవలదని తనక్రిందియధికారితోఁ జెప్పి చనెను గ్రామస్థులందఱును హేమలత బలవంతముగ మృతినొందెనని నిశ్చయించిరి.

అయిదవ ప్రకరణము

మహమ్మదీయులు భరతఖండమును బరిపాలించినంత కాలమును ఢిల్లీ నగరము రాజధానియైయుండెను. ఈ ఢిల్లీ చక్రవర్తులె రారాజులవలనఁ గప్పములఁగ్రహించి మూర్ధాభిషిక్తులను బాదాక్రాంతులఁ జేసిరి చక్రవర్తులె యాసేతుహిమాచలమగు భరతఖండము నేకచ్ఛత్రముగఁ బాలించిరి గజనీమహమ్మదు పండ్రెండుసారులు హిందూదేశముపై దండెత్తి దేశమునెల్లఁ గొల్లగొని లక్ష్మిని దనవెంటఁ గొని దారిద్ర్యదేవత నిట నిలిపి చిన్నయనంతరము మహమ్మదు గోరి యను నతఁడు ఢిల్లీమహారాజుగ నుండిన పృథ్వీమహారాజును ధనేశ్వరయుద్ధమున వధించి దేశము నాక్రమించెను. తన్మరణానంతరము బానిసరాజులు 1206 మొదలు 1210 వఱకు నుత్తర హిందూస్థానమును బాలించిరి. వారు బలహీనులయినవెనుక వృద్ధుఁడయ్యు జలాలుద్దీను భుజబలముచే బానిసలను గెల్చి, సింహాసన మెక్కి, కిల్జీవంశ స్థాపకుఁడయ్యెను. జలాలుద్దీన్ చక్రవర్తి 1290 మొదలు 1295 వ సంవత్సరమువఱకు మాత్రము పరిపాలించెను రాజ్యకాల కాలము స్వల్పమైనను మహమ్మదీయ లదివఱకెన్నఁడు నెఱుఁగని దక్షిణహిందూదేశముపై ప్రథమ దండయాత్ర 1294వ సంవత్సరమున జరగెను. అది జలాలుద్దీనునకు నన్న కుమారుఁడును కపటోపాయ ధురీణుఁడును, రాజనీతివిశారదుఁడు నగునల్లా యుద్దీను సేనానాయకుఁడై నడిపి మహారాష్ట్రదేశము నాక్రమించెను. ఆ కాలమున మహారాష్ట్రదేశమున దేవగిరినగరము రాజధానియై యుండెను. అల్లా యుద్దీను మహారాష్ట్రదేశాధీశ్వరుఁడగు రామదేవమహారాజును గెల్చి యాతడు

ఢిల్లీకి సామంతరాజుగ నుండునట్లును గప్పము గట్టునట్లును నొడంబడి బహు నగరములను గొల్లగొన్న దోపిడిధనముతోడను కానుకలతోడను బినతండ్రి నెదుర్కొనుట కరిగెను. అరిగిన తోడనే యతఁడు పినతండ్రిని జంపించి తాను జక్రవర్తి కఁగోరి యపారసేనాసమేతుఁ డయియుండుటచే దన మనోరథమును సులభముగ నెఱవేర్చుకొని మహావైభవముతో 1205 వ సంవత్సరమున సింహాసన మెక్కి 1316 సంవత్సరమువఱకును రాజ్యము చేసెను. ఈతఁడు లోకవ్యవహారములం దారితేఱిన దిట్టరియే కాని కుటిలుఁడు. కార్యసాధన మొనర్పఁగల బాహుశాలియే కాని నీతిలేనివాఁడు. ఈతఁ డుత్తర హిందూస్థానమును బాగుగ స్వాధీనము జేసికొనినను రాజపుత్రస్థానమును జయింపలేదు. ఆతఁడు సింహాసనమెక్కునాఁటికి దక్షిణమున మహారాష్ట్రమునకు దక్కినదేశము లెవ్వియు వానిపాలనమునకు లోఁబడియుండలేదు. దేవగిరి, మహారాష్ట్ర సామంతుఁడగు రామదేవు నేలుచుండెను. ఓరుగల్లు రాజధానిగఁ ద్రిలింగదేశము కాకతీయవంశజులు పాలించుచుండిరి. బిల్లాలు వంశస్థులు ద్వారసముద్రమునుండి మైసూరు రాజ్యము నేలుచుండిరి. కర్ణాటకమును స్వదేశరాజులు పాలించుచుండిరి. రాజ్యస్థాపమును దక్షిణరాజ్యములను స్వాధీనపఱచుకొనవలయునని మాలికాఫరను సేనానాయకుని గొప్ప సైన్యముతో నంపఁగా నతఁడును దన ప్రభువువలె నీతిసంపత్తి లేనివాఁ డగుటచే మాయచేతనో బలముచేతనో స్వదేశప్రభువుల నడచి రామేశ్వరము వఱకుగల దేశమును జయించి యనేక పురాతన రాజకుటుంబముల నిర్మూలన మొనర్చెను. ఈతఁడు దక్షిణ దేశమందుండ జక్రవర్తి రాజస్థానదండయాత్రను గూర్చి యోజించుచుండెను. ఢిల్లీనగరమునందున్న సైన్యమును జాల కాలమునుండి యుద్ధమునకు సిద్ధమగునట్లు జేయుచు నితర మండలములయం

దుండు సైన్యంబుం గూడ ఓలిపించి సన్నాహమొనర్చుచు సైనికుల కెల్ల గావలసిన భోజనసామగ్రులను, గజములను అశ్వములను సిద్ధపఱచుచుఁ జక్రవర్తి ప్రయత్నముసేయుచుండెను. ఒకనాఁటి సాయంకాలము సంధ్యారాగము దర్శనీయమై ఢిల్లీనగరముపైఁ గట్టఁబడిన యెఱ్ఱని వితానమువలె వెలయుచుండెను. సంధ్యారాగము క్రమముగ నదృశ్యమయి వెన్నెల వ్యాప్తమయ్యెను. నల్లని యమునానదీ జలమునందు ఢిల్లీనగరము మేడలతోడను, మిద్దెలతోడను, మహాగోపురములతోడను, నీటఁ గట్టఁబడిన పట్టణమువలెఁ బ్రతిబింబితమై కనుపట్టుచుండెను. సాయంకాలము నమాజునకు భక్తులఁ బిల్చుచారికేకలతో మజీదులు ప్రతిధ్వనులిచ్చుచుండెను. మసీదులు యగ్రభాగములును, హిందూదేవాలయశిఖరములును మహోన్నత గోపురములును వెన్నెలలో ధగధగలాడుచు నగరముయొక్క యున్నతస్థితిని దమ పొడవుచే దెలియఁ జేయుచుండెను. నగరమధ్యమునున్న కోటలో సరోవరమధ్యమున విలసిల్లు తెల్లచామరవలె జక్రవర్తి వసియించు నేడంతస్థులమేడ క్రొత్తకాంతులతో నా వెన్నెలయందుఁ గన్పట్టుచుండెను.

ఆనాఁటిరాత్రి నాలుగుగడియ లాయినతరువాత చక్రవర్తి రహస్యములు మాటాలాడుకొనుగదిలో మెత్తని పరుపులు వేయఁబడిన యొక కుర్చీమీఁదఁ గూర్చుండి హుక్కాత్రాగుచుండఁ నతివినయముతో నంతఃపుర సేవకుఁడగు నొక నల్లని దీర్ఘకాయముగల తురక గది బ్రవేశించి చక్రవర్తి పాదముల దగ్గర సాష్టాంగపడి భయవినయములతో మహాప్రభూ! ఏలినవారి గులాపువాని దొకమనవి యున్నదని మెల్లగఁ బలికెను. ఆ మాటవిని యదివఱ కేదో యోజించుచున్న చక్రవర్తి మహాకోపముతో బానిస నొక

తన్నుఁ దన్ని ఏమిరా! లుచ్చా! నీ వెందు కటుచెదవురా, యనిభయంకరముగఁ గేకవైచెను. బానిసయు వడఁకుచు, "స్వామీ! పాలిఖిల్లాదారు రహిమానుఖాను వచ్చియున్నాఁడు. సెలవుదయచేసిన పక్షమునఁ దమపాదముల సన్నిధికిఁ దోడుకొని వచ్చెద" నని పలుకుటయుఁ జక్రవర్తి తనయంగీకారసూచకముగఁదలయూఁచిన, సేవకుడు ఖానుగారిని వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చి గదిలోనికంపి తానావల నిలుచుండెను. ఖానుసాహేబు పాలిగ్రామమున వసించునప్పటి గర్వమును వదలి చక్రవర్తి సమ్ముఖమున నేలఁబడి తత్పాదములనంటి సలామొనర్చెను. చక్రవర్తియు వానిని జూడఁగానే వానిదురాచారములఁగూర్చి నాజరుజంగు విన్నవించినయంశములు జ్ఞప్తికిరా మండిపడి, ఓరీ! రాజద్రోహి మాదేశమునఁ గల ద్రవ్యవంతులను సామంతులను దోపించుటకా నీకధికారమిచ్చినది? ఛీ! నీమొగముఁ జూడరాదు. నీవు నాయెదుట నుండి పో, యని తనపాదములపైఁ బడియున్న యాతనిఁ ద్రోసివైచి రెండుతన్నులు దన్నెను. స్త్రీవలె రోదనము జేయుచు, "ఓమహమ్మదీయ మత సంరక్షకా! ఓసకలలోక చక్రవర్తీ! నేను మీబానిసను, నేనేపాప మెఱుఁగను, నిర్హేతుకముగ నామీఁదనోర్వలేక తుచ్ఛులెవరో నేరములు జెప్పినా రని" విలపించుచున్న యా నిర్భాగ్యునిఁ జూచి చక్రవర్తియించుక కరుణించి, నీ నిర్దోషత్వమును నీవెట్లు స్థాపింపగలవు? అట్లు చేసికొనిన పక్షముననే నీప్రాణములు దక్కఁగలవు రేపు సాయంకాలము వఱకు నీకుగడు విచ్చినాను. రేపు రాత్రిదర్బారు. ఆసమయమునకు నీవుసంసిద్ధుండవై యుండవలెనని పలికి యాపూఁటకు క్షమియించెను. ఈ వాక్యములతో మనశ్శాంతి కలిగి రహిమానుఖానుసంతోషించి మహాప్రభూ! ఏలినవారు ధర్మమూర్తులు. రేపు సాయంకాలము నేను నిర్దోషినని స్థాపించుకొనగలను. అంతేగాక రాజపుత్ర

స్థానదండయాత్రనుగూర్చి యత్యంతహాస్యమయిన కాగితములుగూడ నాకు లభించినవి. అవి యన్నియు నేను మీకు నిచ్చెదను. అప్పుడు నాసత్ప్రవర్తనమును మీరెఱుఁగఁగలరు. ఇఁక నేను సెలవుగైకొనిపోయివచ్చెదనని తాను చెప్పిన నలాయుద్దీ నాశ్చర్యమును సంతోషమునుగుదురఁజల్లని కటాక్ష వీక్షణములు వానిపైఁ జఱపుచు నీకు లభించిన కాగితముల నీరాత్రితెచ్చి మాకుఁ జూపవలయును ఆకాగితములఁ జూచినగాక మాకుఁ దోఁచదు. నీకతివేగ మేగి వానిని దీసికొనిరమ్మని చక్రవర్తి పలుక మందహాసముతో సెలవుగైకొని బసకుఁబోయెను.

ఆఱవ ప్రకరణము

ప్రపంచమునం దిప్పటికి నిలిచియున్న పురాతన కట్టడములలో నెల్ల మిగుల నున్నతమయి సర్వజన స్తవనీయమయి యున్నది, ఢిల్లీ నగరమునకు నైదు క్రోసుల దూరముననున్న కుతుబుమైనరను గోపురమని చెప్పవచ్చును. ఇది కుతుబుద్దీన మహమ్మదీయ ఋషి పేరఁ గట్టఁబడినది ఇది కట్టుట కారంభించిన యిరువదియైదు సంవత్సరములకు ముగింపబడినది. ఇప్పటి కది నిర్మింపబడి యాఱువందల యేఁబది సంవత్సరములు గడచినను నేఁటికిని జూపఱకుఁ గనులపండువు జేయుచు నాశన దేవతపాలఁబడక మహమ్మదీయుల శిల్పిశాస్త్ర నైపుణ్యమును బ్రకటించుచున్నది. అది యిన్నూటనలువది రెండడుగులు యెత్తుగలిగి గర్భమందు వంకరగ బాము మెలికలువలెఁ దిరిగి యున్న మున్నూట తొంబది తొమ్మిది మెట్లతో వెలయుచుండును.

పూర్వకాలమున ఢిల్లీ రాజ్యమును బరిపాలించిన మహమ్మదీయ చక్రవర్తుల గోరీలు దీనిచుట్టునున్నవి. నేఁడు దీని సమీపమున నొక చిన్న గ్రామము బయలుదేరినది మనము వర్ణించుచున్న కాలమునాటికిఁ గూడ తత్సమీపమున గొన్ని సమాధులుండుటచే జనులు రాత్రులందుఁ దఱచుగ నా ప్రక్కకు బోవుచు డుటలేదు. ఈ గోపురము పయికిఁబోవువారు శ్రమ కలుగకుండ విశ్రాంతి గైకొనుటకు నడుమ నడుమ నంతస్తులు మందిరములు గట్టఁబడియున్నవి. వీనినెల్ల గడచి చివరయంతస్తుపైకెక్కి చూచువారి నేత్రములకు గ్రిందనుండు మనష్యులు పిల్లలవలెఁ గన్పడుదురు. దీనియందు సాధారణముగా బరదేశగతులగు ఫకీరులు వసించుచుందురు. ఆనాఁడు

సూర్యాస్తమయమైన వెనుక నిద్దఱు శిష్యులు వెంటరా నొక ఫకీరు మెల్ల మెల్లగ గోపురపు మెట్లనుండి క్రిందికి గెను. మెట్లనన్నిఁటినిదిగి క్రిందికివచ్చి తన శిష్యులతోఁ గొన్ని రహస్యములనుజెప్పి చెఱియొకవైపునకుఁబంపి వారు బయలుదేఱిన నాలుగు గడియల కతఁడు తత్ప్రదేశమునుబాసి పురమువంక బోవుచుండెను అతఁడు షష్టివయఃపూర్ణుఁడగు వృద్ధుఁడని నెఱసిన గెడ్డము తెలియజేయుచుండెనుకాని శరీర దార్ఢ్యము జూచువారంత వయస్సుండునని నమ్మరు తన శరీరమున బ్రాఁతయంగరకా ధరించి తలగుడ్డను బెట్టికొని పూసల తావళమును ద్రిప్పుచు నతడు పురముఁ బ్రవేశించి వీధులవెంబడి దిరుగుచుండెను.

రహిమాను ఖాను చక్రవర్తియొద్ద సెలవుగైకొని రాజమందిరమును బాసి వీధికోనికి వచ్చువఱకు ఫకీరును దనచేతి కారుచప్పుడు చేయుచు వినోదమును గల్గించు పాటఁబాడుచు నా స్థలమునకు వచ్చెను. చక్రవర్తి తన విషయమున నేమిచేయునో తన కాగితమును దనవృత్తాంతములను నమ్మునో, నమ్మక ప్రాణములఁ దీయించునో యని భయపడుచు మందగమనముతో వచ్చుచున్న ఖాను ఫకీరునుజూచి వారు భూతభవిష్యద్వర్తమానమున నెఱిఁగినవారగుట దానును వినియుంటఁ దన భవిష్యదవస్థ నీ ఫకీరునడిగి తెలుసుకొనవలయునని తలంచి యాతని సమీపమునకు బోయి వినయముతో "అస్సలామాలేకు" మ్మని సలాముచేసెను. ఫకీరును "ఆలేఖుం సలా" మని యచట నిలిచెను. అంతట వారిట్లు మాట్లాడిరి.

ఖాను — మీరు కలందర ఫకీరులా? మదార్య ఫకీరులా?

ఫకీరు— నేను కలందర ఫకీరునే. అయ్యా! నా సంగతి నీ కెందులకు ?

ఖాను— అయ్యా! తమరు మహాత్ములు. పైగంబరులవంటివారు. నాకు నేఁ డొక్క యాపద సంభవించినది. అది యెట్లగునో మీరు తెలుప వలెను.

ఫకీరు— (మాటసేని కొంచె మాలోచించి) హా! మహమ్మదు! మౌలా అల్లీ! నామీద దయగలిగియుండుడు. అయ్యా! నాకు దెలిసినంత వఱకు నీ యవస్థను దెలిపెదను, అది నిజమగునేని నీవు నూఱుగురు ఫకీరులకు నన్నము పెట్టగలవా ?

ఖాను— సందేహ మేమి! మీ సెలవు ప్రకారము జేసెదను.

ఫకీరు— అయ్యా! నీపేరు రహిమానుఖాను కాదా ?

ఖాను— (ఆశ్చర్యముతో) చిత్రము.

ఫకీరు— నీపైని దుర్మార్గులు చక్రవర్తితో నేరములఁజెప్పిరి కాని మహమ్మదువారి దయవలన నీదగ్గఱనున్న కాగితములనుబట్టి నీ మాటయే పైనుండును. నీ శత్రువులు నశింతురు.

ఈ వాక్యముల నాలకించినతోడనే ఖానత్యాశ్చర్యమునొంది "మీరు సర్వజ్ఞులరు. నేను బాపాత్ముఁడను. నా పాపములు నశించునట్లును నాకు శుభములు గల్గునట్లును నన్ను మీ రాశీర్వదించి దేవతలఁ బ్రార్థింపవలెను" అని వేడుకొనెను. అంతట ఫకీరు సంతోషముతో నీపై నల్లాను దయగలదు.

మహమ్మదీయుడ వగుట నీ పాపములు క్షమింపఁబడినవి. కాఫరు లందఱు నీచేత హతులగుదురు. నీకు శుభమగు బొమ్ము అని తాను సాగిపోయెను

ఖానును మహానందముతోఁ దనబస కరిగెను ఆలోపునఁ జక్రవర్తి ఖానురాక కెదురుచూచుచు, నిర్హేతుకమైన యాలస్యమునకు వానిని నిందించుచు సమీపమున నున్న జానిసలపై మండిపడుచుఁ గొంతసేపటికి ముఖ్యమంత్రియైన జహందరులోడికి వర్తమానమంపెను. అతఁడును వచ్చి చక్రవర్తికి సలాముచేసి చేతులు జోడించుకొని యెదుట నిలువఁ జక్రవర్తి కూర్చుండుమని కనుసన్నఁజేయ నొక పీఠముపై గూరుచుండెను అంతటఁ జక్రవర్తి వజీరునుజూచి రహిమానుఖాను కొన్ని రహస్యములగు కాగితముల దెచ్చినాఁడట; వానిని మనము పరీక్షింపవలెను. అని చెప్పగా నా వజీరు ఖాను నిమిత్త మెదురుచూచుచు నుండెను. అంతలో రహిమానుఖాను కాగితముల కట్ట చేతఁబట్టుకొని మెల్లమెల్లగా మేడమెట్ల నెక్కి మూఁడవ యంతస్తు మీదకు వచ్చి చక్రవర్తియు వజీరును నున్న మందిరముఁ బ్రవేశించి వినయపూర్వక వందనముల సల్పి యెదుట నిలిచెను. చక్రవర్తి వాని నుచితాసనమున గూర్చుండ నియమించి యతని చేతనున్న కాగితములకట్ట నందుకొని విప్పిచూడ నందు నాలుగైదు కాగితములుండెను ఆ కాగితములు మహారాష్ట్ర భాషలో నుండుటవలన, నా భాషయం దెవరికి దెలియకుండుటను వారందఱు యోజించి రాజభక్తిగలిగి మాయోపాయములం దాఱితేఱిన వసంతభట్టను మహారాష్ట్ర బ్రాహ్మణునకు వర్తమానము నంపిరి.

అతఁడును నర్ధరాత్రి వచ్చిన వర్తమానమునకు భయపడుచు, చపలచిత్తుఁడైన పాదుషావలన నేమి కీడుమూడునోయని, యీ గండము గడిచిన యెడల భవానికిఁ గుంకుమపూజ జేసెదనని మ్రొక్కుకొని యచ్చటికివచ్చెను.

ఆతని నుచితగౌరవముతోఁ గూర్చుండ నియమించి చక్రవర్తి యా కాగిత మొసంగి చదువుమనెను. ఆతఁడును నామూలాగ్రముగ వానినెల్ల దనలోఁ జదువుకొని యివికాగితములనియు నైదవది మాత్రము ముఖ్యమైనదనియుఁ జెప్పి దాని నిట్లుజదువ నారంభించెను.

"శ్రీ సూర్యకుల ప్రదీపకులగు భీమసింగు మహారాజువారికి దేవగిరి రాజు రామదేవు నమస్కారములఁజేసి వ్రాయుచున్న దేమనిన ఈమధ్య మీకును, గ్రూరుఁడైన యల్లావుద్దీను చక్రవర్తికిని మనస్పర్థలు గలిగినట్లును, జిత్తూరు రాజ్యముపై నతఁడు దండెత్త నూహించుచున్నట్లును మేము వినుచున్నాము. అది నిజమగునేని మిగుల విచారము నొందుచున్నాము. ఈవఱకు దక్షిణ హిందూస్థానమునకు వచ్చి మమ్మాతఁ డోడించుట మీరు విని యుందురు. సమానాపదలోనున్న మన యిరువురమును క్షత్రియ కులజులము నేక దేశీయులము నగుటచే నన్యమతస్థుఁడు దురాచారుఁడునగు చక్రవర్తిపై గలిసి యొద్ధముచేసిన పక్షమున గెలువకపోము. పౌరుషధనులు నభిమాన సముద్రులు నగు మీకు మేము దోడ్పడిన యెడల దైవానుగ్రహమువలన ఢిల్లీనుండి మ్లేచ్ఛులను బాఱదోలవచ్చును. మ్లేచ్ఛుఁడగు చక్రవర్తి దురాచారుడగుటచే స్వబలమునందనేకు లతని కనిష్టులుగ నున్నారని విని సంతోషించుచున్నాము. మీ దేశముమీఁద దండయాత్ర ముందుగ జరఁగునేని మా బలమును మీకు సాహాయ్యముగ నంపెదము. అది యింతట జరుగదేని మాకు మీరు సహాయము చేయుఁడు. నీతి విశారదుడగు నీ యోగి మనకుత్తర ప్రత్యుత్తరముల దెచ్చి యిచ్చుచుండును. దీనికి వెంటనే యుత్తరము నంపఁగోరుచున్నాను. త్వరపడవలయు.

రామదేవు వ్రాలు."

అని మహారాష్ట్ర భాషనున్న యీ యుత్తరమును పారసీక భాష లోనికి మార్చి చక్రవర్తికి విన్నవించి వసంతభట్టారకుండెను. చక్రవర్తి కాగ్రహమును నాశ్చర్యమును నేకకాలమున జనించెను. ఉత్తర హిందూస్థాన మందున్న గొప్ప రాజ్యమగు చిత్తూరును దక్షిణమున గొప్పరాజ్యమగు దేవగిరియును గలిసినఁ జక్రవర్తి వారల గెలుచుట యసాధ్యము. అందుచే జక్రవర్తి భయపడి కర్తవ్యమూహించుచు నీకీ కాగితములెట్లు లభించినవి ? అని ఖాను నడిగెను. ఖానేమో యబద్ధములఁ జెప్పుట కాలోచించుచుండెను.

ఈ యుత్తరమునుబట్టిచూడ నీవలకు రాజపుత్రులు మహారాష్ట్రుల కేమియు వ్రాసినట్లు కనబడదు ! మహారాష్ట్రులు ముందుగ రసపుత్రులకు వ్రాసిన కాగితములు మనకుదొరకినవి కాబట్టి భీమసింగీవార్త యెఱుగడు. అని వజీరు పలుక దద్వచనములయందు జక్రవర్తి విశ్వాసముంచి యోచని తలయూచి నీ కెవరివద్ద నివి లభించినవి ? అని ఖానును మరల నడిగెను. అంతట ఖానులేచి చక్రవర్తి కభిముఖుడై నిల్చి చేతులు జోడించి, "ఓ మహాప్రభూ ! మదనసింగుపై మీకు గల గొప్ప యభిప్రాయమును జెఱుపుటకు నాకిష్టములేదు. అయినను మీయాజ్ఞ శిరసావహించి రాజ్యముకొఱకును మీ కొఱకును పాటుపడునట్టివాడనగుటచే జెప్పక తప్పదు" అనెను విని యాశ్చర్యము నొంది మదనసింగు సమాచార మెందుకు ? అతని కీ వృత్తాంతము తెలియునా యేమి ? వేగముగ జెప్పుమని చక్రవర్తి త్వరపెట్ట ఖాను యిట్లనియె. ఈ కాగితములు నాకు మదనసింగునొద్దనే లభించినవి. అతని దగ్గఱ నీ కాగితములున్నవని విని నా సేవకులనంపి బలవంతముగ వీనిని దెప్పించితిని. నేనీపని కేవలం రాజభక్తితో నొనర్చినను దారులుగొట్టించి దోపిడి చేసితినని యేలినవారితో దుర్మార్గులు చెప్ప విశ్వసించి నాపయినలుక

వహించినట్లున్నది. ఆ మదనసింగునకును యోగికిని బరమమైత్రి కలదు. ఆయ్యోగి యెవరో నిలుకడమీఁద దెలియవలయును. అనపుడు జక్రవర్తి యాగ్రహము పట్టజాలక తత్క్షణమే యా దుర్మార్గుని బట్టి యేల చెఱలో వేయలేదు ? నీవు సమయోచితబుద్ధి లేనివాఁడవు. అని తిట్టుచుండగా రహిమా నిట్లు చెప్పుచుండెను.

"మదనసింగును నఱకవలెననియే నేను రోషముతో ఖడ్గమునెత్తి యా పాపాత్మునిపయి బడితిగాని నాజరుజంగు నన్ను బట్టుకొని యాపెను". అనవుడు మండిపడి పీఠమునుండిలేచి చక్రవర్తి నాజరుజంగడ్డు వచ్చెనుగా ? అతఁడును వానితో గలిసెనా ? యని యడిగెను. అంత ఖాను మెల్లన నిట్లనియె "దేవరవారు నన్ను క్షమించిన పక్షమున నా సంగతి మనవిచేసి కొందును. మదనసింగునకు నాజరుజంగా ప్తమిత్రుడు. అత డీ కుట్రలో జేరకున్నయెడ, విదేశీయులు విమతస్థులునగువారి కీ స్నేహమెట్లు కుదురును? దానికి నిదర్శనముగ నిప్పుడు చదివిన యుత్తరములో గొందఱు రాజపుత్రుల తోను మహారాష్ట్రులతోను జేయుదురనియు నుండలేదా ? నాజరుజంగు మొద లగు వారుండుటచేతనే యీ యుత్తరమున నట్లున్నది". అని చక్రవర్తికి సలాముచేసి ఖాను కూర్చుండెను.

తరువాత జక్రవర్తి వజీరును వసంతభట్టునుజూచి నాజరుజంగు విష యమున మీ యభిప్రాయమేమి ? అని పలుక వజీరిట్లనియె "ఆ విషయ మున నాతఁడెట్లు చెప్పుకొనునో విని కర్తవ్యమూహించుట శ్రేయము" అను చుండగా పాదుషా దీని కతనివఁ న వినుట యెందులకు ? లిఖిత నిదర్శన ముండగా నిబద్ధమేమున్నది అనెను తాను బ్రదర్శించిన గోతిలో మదనసిం

గును నాజరుజంగును దప్పక పడుదురను పూర్ణవిశ్వాసముతో రహిమానుఖానానంద మొందుచుండెను. చక్రవర్తి రాజపుత్రులపై దండెత్తుట కర్తవ్యమగునా కాదా యని తనలోఁ దానాలోచించుకొనుచు, రాజపుత్రుల దేశముపై దాడి వెళ్ళుదమా వద్దా? మదనసింగుతో దండయాత్ర లేదని చెప్పినాము. ఈ విషయమున మీ యభిప్రాయమేమి? అని యడిగిన రహిమానుఖాను యిట్లనియె.

మహాప్రభూ! రాజస్థాన దండయాత్ర మీరు మానవలదు. రాజపుత్రులు పైగాఁ ధైర్యము గలవారేకాని నిజముగఁ బిఱికివారు. చిత్తూరు జయింపకున్నయెడల మహమ్మదీయులు రసపుత్రులను జయింపజాలరని ప్రజలకు మనపై గౌరవము తగ్గును. అని చెప్పఁగానే చక్రవర్తియు నది సరేయని "జేపురాత్రి దర్బారగును. అప్పుడు దండయాత్ర సంగతి నెల్లరకు దెలియజేయుదము. ఈరాత్రి ప్రొద్దుపోయినది. మీరు రహస్యమును బయలు పఱుపకుఁడు" అని చక్రవర్తి లేవఁగా రహిమానుఖానపుడు మరల మదనసింగుతో దేవరవారు యుద్ధమునకు రామనిచెప్పుట మిగుల లాభము. మనము దండెత్తిరామని వా రనుకొనుచుండ నాకస్మికముగ వారిపైఁబడి యోడింప వచ్చు ననెను.

పాదుషా పకపక నవ్వి శహబాస్ మంచి యోచన చేసినావు. నీవంటి బుద్ధిమంతుఁడు మా రాజ్యములో నింకొకడులేఁడు. అని వజీరును వీడుకొల్పి రహిమానుఖాను వసంతభట్టును దీసికొనిపోయి వేఱువేఱుగ నిద్దఱికిని జెట్టి యొక రహస్యమును జెప్పిపుచ్చెను. ఖాను తనబసకుఁ బోవుచుండ మార్గమునఁ గలందరు ఫకీరు మరల నగపడి యతనిని బలుకరించి నీపని నేఁను

జెప్పినట్లయినదిగదా? యని యడుగగా నైనదనిచెప్పి ఖాను ఫకీరు కోరిక మీఁద నతని కారాత్రి జరిగిన విశేషములన్నియు విన్నవించెను మఱునాఁటి యుదయమునఁ జక్రవర్తి రహిమానుఖానును దన సన్నిధికి రావించి దండ యాత్రను గూర్చి ముచ్చటించుచుండఁగా మఱింత ప్రోత్సాహము కలిగింపఁ దలచి ఖాను దేవరవారికి నేనొక ప్రియము విన్నవించెద. చిత్తూరు రాజ్య సంరక్షకుఁడగు భీమసింగు మహారాజుభార్య పద్మినియను నొక జగన్మోహ నాకార కలదు. ఆమెను బోలు సుందరులు ప్రపంచమున లేరు. మహా చక్రవర్తులైన తమ కాసుందరి తగినది. ఈ దండయాత్రవలన రాజస్థానము లోఁబడుటయేగాక పద్మినియు మీకు లభించును. అని విన్నవించినతోడనే యమితానంద భరితుఁడై చక్రవర్తి వజ్రపుటుంగరము ఖానునకు బహుమా నము నొసంగి, సాయంకాలపు దర్బారునకు మరల రమ్మని యాతని పంపివేచెను.

ఏడవ ప్రకరణము

ఆనాఁటి రాత్రి కోటఁ పుకూటమున దర్బారు జరిగెను. నానాభాగములనుండి ఖిల్లాదారులు, జమీందారులు, ఫౌజుదారులు వచ్చి చక్రవర్తికిఁ దమతమ యధికారగౌరవంబుల కుచిత రీతి నజీరులనర్పించి యర్హమర్యాదల నొందిరి. చక్రవర్తి వలన ననేక బిరుదములఁ బొందిన ఢిల్లీనగరవాసు లగు మహమ్మదీయ ప్రభువులుఁ గూడ వచ్చి దర్బారు నలంకరించిరి. అంతట నాజరుజంగు వచ్చి యుచితాసనమునఁ గూర్చుండెను. సభ పూర్ణమైన వెనుక చక్రవర్తి రాజపుత్రస్థాన దండయాత్రను గూర్చి తన యభిప్రాయమును బూర్ణముగ నెఱిఁగించి సైన్యములును, సేనానాయకులును యుద్ధసన్నద్ధులై యుండవలయునని యాజ్ఞ యొసఁగెను. అదివఱ కెప్పుడును దర్బారులయందు నాజరుజంగు నతిగౌరవముతోఁ జూచి యాతని యాలోచన నడిగెడి చక్రవర్తి యాదిన మాతనివంకఁ జూడక, దర్బారు ముగిసెడువేళ కోపముతో మనలో ననేకులు రాజద్రోహులున్నారు. మాసొమ్ముదినుచు మాశత్రుపక్షమునఁ జేరి మాప్రాణములఁ దీయఁ గోరుచున్న వారీసభలో ననేకులు గలరని పలుక సభాస్థులమెల్ల నిశ్శబ్దమయ్యెను. అచటఁ జేరిన సామంతు లందఱు నొకరిమొగమువంక నొకరుచూడ నారంభించిరి. అప్పుడు జరుగుచున్న కలవరపాటు నవలోకించిన చక్రవర్తి సభ నుద్దేశించి,

మీరందఱు నిట్లనుమాన మొందవలదు. మాకిట్టి యనుమానమునకు నెడ మొసఁగినవాడు మాకత్యంతాప్తుఁడని మేమిదివఱకెంచుకొనుచు వచ్చిన నాజరుజంగు. అతఁడు రాజపుత్రులతోఁ జేరి మనపైఁ గుట్రలఁజేయు చున్నాఁడట. అతని కుటుంబమునకు క్షేమము సలిపిన మహోపకారమునకు

మాకతఁడుచేసిన ప్రత్యుపకారమిది" యని యెలుగెత్తి చక్రవర్తి పలుక, నాజరుజంగు గుండెలు ఝల్లు మనియెను. రహిమానుఖాను ముఖము మందహాసముతోఁ గూడుకొని యుండెను. మహమ్మదీయ సామంతుల హృదయము లాశ్చర్యముతోను విచారముతోను నిండినవి. పిడుగువలెఁ దనపైఁబడిన యపనింద భరింపలేక నాజరుజంగు ధైర్యముదెచ్చుకొని చక్రవర్తి కభిముఖుఁడై "మహాప్రభూ! నాచేసిన యపరాధ మేమియు నేనెఱిఁగినంతవఱకు లేదు. నా యపరాధమును నాకెఱిఁగించి యది యిందు ఋజువుచేసి యీమహాజన మధ్యమున నన్ను శిక్షింపుట యుచితముగాని నిష్కారణముగ శూలములవంటి మాటలతో నన్ను బాధపెట్టుటతగదు. నేను నారాజునకును నాదేశమునకును వ్యతిరేకముగ నెన్నఁడు బ్రవర్తింపలేదు" సభ్యులకెల్లఁ జాలిజనియింపఁ బలికిన నాజరుజంగు వచనంబులు చక్రవర్తి లక్ష్యపెట్టక మహాకోపమున "నీవింక మాటలాడవలదు. నీవు చేసిన యపరాధమునకు నీయుద్యోగము నూడఁదీసినారము. నీవు సేనకధిపతిగ నుండఁదగవు. నీతండ్రి తాతలయందలి గౌరవమునుబట్టి నిన్ను మేమింత టితో విడిచినాము. పొమ్ము" అని తక్షణము సభనుండి సాగఁదోలెను. నాజరుజంగు పరువుగల యుత్తరహిందూస్థాన మహమ్మదీయ కుటుంబము లోనివాఁడు. అతని తండ్రి బానిసవంశము నాఁటినుండియుఁ జక్రవర్తుల కొలువుననుండి యావంశనాశనానంతరమున జలాలుద్దీనువద్ద సేనానాయకుఁడుగ నుండెను. ఈ కాలమున వృద్ధుఁడై పనిచేయఁజాలక తనకుమారుని రాజసేనయందు నియోగించి తానింటివద్ద సుఖముగఁ గాలక్షేపముఁ జేయుచుండెను. చక్రవర్తికి నాజరుజంగుపై నీవఱకును నమ్మకము దయయు నుండెనుగాని రహిమానుఖానుని దుర్బోధనలవలన నిప్పు డలుక పుట్టెను.

అట్లు పరాభవము నొంది నాజరుజంగు తనగృహమున కరిగి జరిగిన వృత్తాంతమును జనకున కెఱింగింప నతఁ డావార్తవిని యద్భుతపడి రాజభక్తికి బుట్టినిల్లని ప్రజలచే స్తోత్రమునందిన తనకుటుంబమున కది గౌరవహీనతయని చింతాక్రాంతుఁడయ్యెను. ఇచటఁ జక్రవర్తి దర్బారునం దున్నవారిని జూచి "యీకొలువులోని సరదారు లెవ్వరును లోలోపలఁ గుట్రలు సలుపక నాకుఁ బ్రతిపక్షులుగా నుండువారు నిరాటంకముగ నాకొలువు విడిచిపోవచ్చు" నని సెలవిచ్చెను. ఆమాట నాలకించి సభాసదు లెవ్వరును లేవరైరి గాని యొక పురుషుఁడు మాత్రము లేచెను. మాయామారియగు వసంతభట్టను మహారాష్ట్రుఁడు తన యాసనము నుండిలేచి నిర్భయముగఁ గంఠమెత్తి యెలుగతో నిట్లనియెను. "ఓ మహాప్రభూ! ఈవఱకుఁ జాలకాలమునుండి తమవద్ద సేవఁజేసిననాఁడను. నేనింకఁ దమవద్ద నుండజాలను. ప్రభువు వారి క్రూరస్వభావమును జూడ నాకిం దుండుట కష్టముగ నున్నది. నాకు సెలవొసంగుఁడు" అని మహారాష్ట్రుఁడాడిన తోడనే పండ్లు పటపటఁగొఱుకుచు దురాత్మా! మాకొలువు నీకు భారముగ నుండినఁ బోఁదగును. కాని యిట్టి కాఱుకూతలఁ గూయనేల? మా ప్రతిపక్షులు నిర్భయముగఁ గొలువువిడిచి పోవచ్చునని మేమభయహస్త మిచ్చియుండుటచే నిట్టికాఱు లఱచియును ప్రాణముతోఁ బోఁ గలిగితివి పొమ్ము" అని చక్రవర్తి "ఈతఁడు మాకిది వఱకుఁ జేసినసేవఁబట్టి వధింపక విడిచినారము. వెంటనే యీతని దీసికొనిపోయి కారాగృహమున బంధింపుఁడు" అని భటుల కాజ్ఞాపింప వారట్లుచేసిరి. ఇట్లు రాజస్థానదండయాత్రను బ్రకటించి చక్రవర్తిదర్బారు చాలించెను. అందఱును దమతమ నిలయముల కరిగిరి. నాజరుజంగు తండ్రి మహావిచారమున మునిఁగి తనకుమారుని వెంటఁబెట్టుకొని యారాత్రి

చక్రవర్తి దర్శనముచేసి యుచితసత్కారమునొంది వేడుకొనఁగా నాచక్రవర్తి దండయాత్రతోఁ దనసైన్యముతో గూడ నాజరుజంగు వచ్చుటకు మాత్రము సెలవొసంగెను. అంతటితో దృప్తినొంది నాజరుజంగు దండ్రియు నింటికిం జనిరి. మఱునాఁడు సూర్యోదయకాలమున ఢిల్లీనగరమునందు వసంతభట్టు చెఱసాలనుండి పాఱిపోయెనని యొకవాడుక పడెను. అట్టిమహాద్భుత మిది వఱకు నెన్నఁడుఁ గనివిని యెఱుఁగమని జనులు పరిపరివిధములఁ జెప్పుకొన సాగిరి. కారాగృహాధికారి భయముచే వడఁకుచువచ్చి పాదుషా పాదములపైబడి యేడ్చుచు నావార్తనుదెలిపి క్షమియింప వేఁడుకొనెను. చక్రవర్తియు నాశ్చర్యమునొంది యాతనికభయమిచ్చి వసంతభట్టును బట్టి తెచ్చినవారికి నూఱువఱహాలు బహుమానముగ నిచ్చెదమని పట్టణమునఁ జాటఁబంచి యతనిని వెదకుటకై యనేకులను బంపెను.

అక్కడనట్లు నారాయణసింగు చెఱలో నుంచబడిన రాత్రి వర్ణింప నలవిగాని మహాదుఃఖము నంది తెల్లవారినదాక నిద్రలేక తనకు సంభవించిన మహాపదకంటె మనుమరాలి సంగతి యేమయ్యెనా యని యెక్కువసంతాపము నొందనారంభించెను. మఱునా డుదయమున హేమలత యెచ్చటఁగనబడ లేదని తెలిసినప్పు డామె మృతినొందియుండునని నిశ్చయించుకొని యతడు కంటికి నేలకు నేకధారగా నేడ్చుచు నడుమ నడుమ మూర్ఛిల్లి యామూర్ఛలో హేమలతా! మందులసంచి తెమ్మని కలువరించుచు గలతనిద్రగలిగినప్పుడు మనుమరాలిపై దుస్స్వప్నముల గనుచు లేచి విలపించుచు, మెలకువగనుండు నప్పుడు అమ్మా! హేమలతా! చిన్నతనమునుండియు దల్లిదండ్రులులేని పసి

పిల్లను నిన్నుబెంచి నేడు నేలపాలు చేసినాను అమ్మా! నీవేనూతిలో బడిచచ్చి నావు నాకడుపుమీదదల పెట్టుకొని నీవిక నెన్నడును నిద్రబోవుగదా! కథలను జెప్పుమని నన్నికరాత్రి బలవంత పెట్టువారెవరు? అయ్యయ్యో! అనాటి జ్యోతియే మనకు గడసారి కాబోలును అని పరిపరివిధముల హేమలత చేసిన చేష్టలను నామె ముద్దుమాటలను ఉయ్యాలపాటలను దలంచితలచి విలపించుచుండెను. ఆమఱునాటి మధ్యాహ్న మతనికి గోవిందశాస్త్రి భోజనమును దెచ్చిపెట్టెను. ఈ ప్రకారమొక వారము గతించునప్పటికి ఖాను ఢిల్లీకి బోవలసి వచ్చెను. ఖానుస్థానమునం దంతకంటె గర్వోత్కటకుం డొకడు నియమింపబడెను. ఆతడు ఖానుచేతిక్రింద నున్న చిన్న యుద్యోగస్థు డైయునను నధికారి యైనతోడనే గర్వముగలవాడై జన సామాన్యముతో మాటలాడుట తన గౌరవమునకు దగదనియు దనతో సమానులు లేరనియు దురభిప్రాయము నొంది తనకంటె వెనుకటి ఖానే గుణవంతుం డని జను లనుకొనునట్లు వర్తించుచుండెను. ఆతడాయుద్యోగ గమునకు వచ్చిన నాల్గుదినములకు జెఱసాల పరీక్షచేసి నారాయణసింగును మౌలవినిజూచి నారాయణసింగు బ్రాహ్మణులు తెచ్చియిచ్చిన భోజనమును దినకూడదు. ఇచ్చట మహమ్మదీయులు వండిన యన్నముదుదినవలయునని యాజ్ఞనొసంగెను. ఈయుత్తరువు వలన మహమ్మదీయుడగు తనకు బాధలేకపోయినను పరమత సహనము గలవా డగుటచే మౌలవి నారాయణ సింగు స్థితికి మిగుల దుఃఖింప నారంభించెను. మఱునాడు మధ్యాహ్నము తురక లిద్దఱన్నము వండి చిప్పలో వైచితెచ్చి నారాయణసింగును భుజింపు మనిరిగాని యాతడు తినక నుపవాసములు చేయుచుండగా నతనికి ప్రాణాపాయము వచ్చినయెడల జైలుకవర్తిచే దనకు మాటవచ్చునని భయపడి

యీ క్రొత్త యధికారి యాతనికెప్పటియట్లు బ్రాహ్మణు లన్నము పెట్టవచ్చు నని యుత్తరువుచేసెను వారాప్రకారముగా జేయుచుండిరి. ఈసాహేబు మతవిషయమైన పట్టుదలగలవాడని మహమ్మదీయులెఱిగి మౌలవిని గారాగృహమునుండి విడువుమని సాహేబును బలవంత పెట్టసాగిరి. వారి ప్రోత్సాహమునకును స్తోత్రములకును సాహేబు మిగులనుప్పొంగియొకనాడు చక్రవర్తి వద్దనుండి తనకుత్తరువు వచ్చెనని మౌలవిని విడుదలచేసెను. తోడివానిని విడిచి తన్ను బాధించు నారాయణ సింగునకు గష్టముగనుండు టకు మాఱుగ మౌలవి స్వేచ్ఛగా పక్షమున దనవిషయమై పనిచేసి తనకు బంధవిమోచన గల్గించునని గు సంతోషించుచుండెను. మౌలవి యును విడుప బడినతోడనే తన మనసలివెచ్చెలికి సాయము చేయుదునని వాగ్దానముచేసి తద్విషయమయి ప్రయత్నము చేయుచుండెను.

ఎనిమిదవ ప్రకరణము

ఉత్తర హిందూస్థానమునందలి క్షత్రియకుటుంబములలో రాజస్థానములోని మీవారు రాజ్యమునేలుకుటుంబమే యొక్కవోని పరాక్రమముతోడను సత్కీర్తితోడను న్రగగణ్యమై యొప్పును. మహమ్మదుగోరీ హిందూదేశముపై దండెత్తివచ్చి యాకాలమున నుత్తర హిందూస్థానమునందుండెడి రాజులనెల్ల స్వదేశములనుండి పాఱదోలెను. అప్పుడు రాజ్యభ్రష్టులైన రాజకులశిఖామణు లందఱును దద్దేశమున స్వతంత్ర రాజ్యముల నేర్పఱచుకొని వసించుటజేసి యాదేశమున రాజస్థానమను పేరు కలిగెను. ఆ రాజస్థానమునం దనేక రాజపుత్రకుటుంబములున్నను వారిలో జిత్తూరుకుటుంబము నేటికిని గౌరవమునందుఁదొల్లిటి స్థితికి దీసిపోకయున్నది మీవారు రాజ్యమునకు జిత్తూరు రాజధాని అయివుండెను. ఆకాలమునందు రాజస్థానమున జిత్తూరునకు సమానమైన పట్టణ మేవిషయమునను లేదు. చిత్తూరు రాజవంశము శ్రీరాముని ద్వితీయపుత్రుఁడగు కుశమహారాజుసంతతి యని చెప్పుదురు. అందుచేత సూర్య వంశజు లనియు రాజకులప్రదీపకు లనియు వారిని రాజు లందరు గణింతురు. పరాక్రమమునందును సత్కులప్రసూనతయందును సద్గుణ వైభవమునందును రాజస్థానమునందలి తక్కినరాజులు చిత్తూరు రాజులకు దీసిపోవుటఁజేసి వారందరు జాలకాలమునుండి చిత్తూరు కుటుంబ గౌరవము నెరింగి యారాజులను దమకు సార్వభౌములుగ నేర్పరచుకొని వారియాజ్ఞలకు బద్ధులైయుండెడివారు. శత్రురాజులు రాజస్థానముపై దండెత్తినపుడు చిత్తూరు రాజునకు దక్కిన వారందరు నొకట్టుగవచ్చి సాహాయ్యము జేయుచుండుటయు గలదు మనము వర్ణించుకాలమునఁజిత్తూరునకు మహారాజు

లక్ష్మణసిం గనునొక బాలుడు చిన్నతనముననే యాతనితండ్రి పరలోక గతు డగుటచే నాతని పినతండ్రియు శూరశిఖామణియు సింహ పరాక్రముడనగు భీమసింగుమహారాజు లక్ష్మణసింగునకు సంరక్షకుడయి రాజ్యపరిపాలన మొనర్చుచుండెను ఆతనికి రణరంగమున నెంత సాహసమో న్యాయపరిపాలనమునం దంత శాంత మునుండెను లక్ష్మణ సింగప్పటికి బదునాలుగేండ్లప్రాయము గల కుమారుడైనను శౌర్య సద్గుణములచే మిగుల వృద్ధుడై యుండెను. రాజస్థానముపై ఢిల్లీచక్రవర్తి యగు నలాయుద్దీను దండెత్తునని భీమసింగు విని చక్రవర్తి సమ్ముఖమునకు మదనసింగును రాయబారిగ నంపెను. చిత్తూరు సేనానాయకుడగు ప్రతాప సింగునకు మదనసింగన్న కుమారుడు ఆతడు బాలుడయ్యుదృఢ రాజభక్తియుక్తుడు విమలగుణసంపన్నుడు నగుటచే మహారాజున కాంతరంగికుడై రాజకీయవ్యవహారములయందు గొంతభారము వహించి పాటుపడుచుండెను. అందుచేత నాతడు చక్రవర్తికడకు నంపబడి పాల్రిగామము విడుచునంతవఱకును జరిగిన వృత్తాంతమును మీరంద ఱెరుగుదురు. చిత్తూరునుండి రాయబారిగ నేగిన మదనసింగు తర్వాతనందు గడుచమత్కారముగ సంచరించుచుండుటచే జక్రవర్తి యాతని వెక్కుడు గౌరవముతో నాదరించెను కాని కార్యములయం దాతనితో గపటము విడిచి మాటలాడలేదు చిత్తూరుపై దండయాత్రజరుపుటకు దనకిష్టము లేదనియు రాజపుత్రులతో నత్యంతమైత్రినుండుట దనమనోరథ మనియు జక్రవర్తి యాతనితో బలికి యతనిని సబహుమానముగ దేశమున కంపెను. మదనసింగు చిత్తూరునకు వచ్చిననాడె తనసందేశార్థమును భీమసింగు మహారాజునకు నిశ్శేషముగ దెల్పెను అంతట మహారాజును దక్కిన యుద్యోగస్థులును

సంతోషమునబొందిగి మదనసింగును స్తోత్రముజేసిరి. మదనసింగింటికి వచ్చినతోడనే తనపినతల్లియగు సువర్ణబాయికి నమస్కరించి యామె యాశీర్వచనముల నంది యనేకాంశములగూర్చి యామెతో ముచ్చటించెను. మాటలాడునపుడు పరధ్యానముచేత దడబడుచుండుటయు నారాత్రినిద్రకలేక నటు నిటు విహరించుటయు సువర్ణబాయిచూచి యతడు మోహపరవశుడై యుండెనని కనిపెట్టెను మరునాడుదయమున మదనసింగుతో గూడ బ్రయాణము జేసినకృష్ణసింగను సేవకుని దత్కారణమడుగ నాతడు హేమలత సమాచారమును నామె యందాతని చిత్తము దగులుటయు సమగ్రముగా విన్నవించెను. సువర్ణబాయి యుత్తమకులేస్త్రీయగుటచే హేమలతవంటి బీదకన్యను దనకుమారునకు భార్యగా గ్రహించుట కిష్టపడక తన భర్తయగు బ్రతాపసింగున కావార్తనెరిగించి యతడును దనతో నేకీభవించునట్లు జేసెను. మదనసింగు రెండు సంవత్సరముల బ్రాయము గలవాడైనపుడు తండ్రి మాధవసింగు మహాయుద్ధమున మృతుడయ్యెను. మృతినొందిన భర్తకళేబరముతో నాతనిభార్యయు మదనసింగుతల్లియు నగు మోహిని యప్పటి వాడుక ప్రకారము సహగమనము చేసెను సువర్ణబాయికి బిడ్డలులేరు గనుక బాలకుమారుడగు మదనసింగును బెంచుకొని యామె కడగారామున జూచుకొనుచుండెను ప్రతాపసింగునకు మాధవసింగు దమ్ముడగుటచే నాతనిసేనానాయకత్వమితనికిచ్చి చిత్తూరు ప్రభువులీతని గౌరవించిరి ఆనాటనుండియు సువర్ణమతని తల్లిగను బ్రతాపసింగును దండ్రిగను నెంచికొని మదనసింగు తల్లిదండ్రుల మించి సుగుణసంపత్తిగలవాడై తండ్రికిని గుటుంబమునకును గీర్తిదెచ్చుచుండెను. మదనసింగు చిత్తూరు ప్రవేశించి హేమలతా నారాయణసింగులను మర్చిపక

యొకదినమున మహారాజొంటిగ నున్నప్పుడు పాలిగ్రామమున సకల కష్టములతో గాలముబుచ్చుచున్న వృద్ధుని వాని మనుమరాలిని రాజస్థానమునకు బిలిపింపఁజేయుమని చెప్పి యనేకవిధముల బ్రార్థించెను. దయాళుడగు భీమసింగు వారల దైన్యమును విని విచారించి చక్రవర్తికిని దమకును జరుగుచున్న సందేశములు ముగిసినతరువాత గొన్నినాళ్లకు వానిని రావింప నగు నని చెప్పి మదనసింగును సంతోషపెట్టెను. మదనసింగునకు హేమలతయందను రాగము నానాటికి దృఢమగుచుండ నామె యెంతదూరము నున్నను సింగుహృదయంమామెసమీపముననే యుండెను. ఇట్లు మదనసింగు మదనాగ్నిచే వేగుచు నాగతానాగతవేది యని ప్రసిద్ధి కెక్కిన చిదానందయోగిదర్శనము జేయగోరి యొకనాడత డున్న రామదేవునిమఠమున కరిగి యోగిని దర్శించి నమస్కారము జేసి యతడు గనుసన్నజేయ యొకచోట గూర్చుండి యితడింత నిండు జవ్వనమందే యోగాశ్రమస్వీకార మేలచేసెనోయని యోజించుచుండెను. చిదానందయోగి సాక్షాచ్ఛివావతార మని జనులు చెప్పుకొనుట కలదు. మదనసింగు ముఖవిలాసము జూచి యాతడేదోపని మీద వచ్చినాడని తెలిసికొని యోగి "బాబా! ఏమి నీ విటు వచ్చినావు? అని యడిగెను.

మద—స్వామీ! మీదర్శనమునకే వచ్చినాను.

చిదా—నీవేదో యడుగవలెనని వచ్చినట్లున్నావు అడుగవచ్చును.

మద—అయ్యా! దూరదేశమున నాకాప్తులున్నారు. వారుసుఖులై యున్నారా?—

చిదా—వారు తురకలా? హిందువులా? ఏజాతివారు?

మద—హిందువులు మారాజపుత్రులు.

ఇట్లు మదనసింగు చెప్పినతోడనే కొంచెమాలోచించి చిదానందయోగి పైకిఁజూచి స్ఫటికాక్షసూత్రమును ద్రిప్పి సంచిలోనుండి యొకతాఁటియాకు గ్రంథమును దీసి యొక చిన్నపుల్లతో మూఁడుమాఱు లాపుస్తకముపయ్యి గొట్టి గ్రంథమును విప్పి యేదియొ చూచి యోగి యిట్లనియె బాబా! నీవడిగినప్రశ్న రామదేవు నను గ్రహముచే నాకుఁ బూర్ణముగఁ దెలిసినది. నీ వడిగినవారిలో ముసలివాఁడొకఁడున్నాఁడు. పదునాఱేండ్లకన్య యొక తెయుఁగలదు. వారిద్దఱు నాపదలో నున్నారు ఆమె యతనివద్దలేదు. పరదేశమందున్నది. వారి కింకలోఁ గష్టము తొలఁగునట్లు తోఁచదు. అని చెప్ప మదనసింగునకు ముఖవికాసము తగ్గెను. తరువాత యోగివద్ద సెలవు గైకొని యాతఁడింటి కరిగి యాదిన మన్నమును ముట్టక విచారగ్రస్తుఁడై యుండెను. రాత్రి జామైన తరువాత మదనసింగు మంచముపై శయనించి యుండఁ గృష్ణసింగు వచ్చి యాతనితో "అయ్యా" మహారాజుగారు తమ్మొకసారి రమ్మని వర్తమానము పంపినారు. వీథిలో వారి సేవకుఁడున్నాఁడు" అని నమ్రతతో విన్నవించుటయు వెంటనే మదనసింగు తల్లిదండ్రులకా వార్తఁజెప్పి రాజసమ్ముఖమునకరుగుటకుఁ దగు వస్త్రాలంకారముల ధరించి యశ్వారోహణముఁజేసి తిన్నగఁగోటకుఁజని, రాజపుత్రభటులు కావలియున్న యనేకద్వారములు గడచి మోతిమహల్ ప్రవేశించి గుఱ్ఱముదిగి మహారాజు కూర్చుండియున్న గదిలోనికి బోయి తనయేలికియెదుట నిలుచుండెను. భీమసింగతనినిజూచి 'కుమారా! ఇచ్చటఁగూర్చుండు' మని చెప్పి పీఠమును జూపెను. ఆగదిలోనొక యున్నతాసనమున భీమసింగు గూర్చుండియుండఁగా లక్ష్మణసింగును బ్రక్కను గూర్చుండి పినతండ్రివైపు జూచుచుండెను. వారికట్టెదుట నెఱ్ఱని వస్త్రములు గట్టుకొని నిలువఁబడియున్న యొకపురుషుని

జూపి "కుమారా! ఈతఁడొక విచిత్రవృత్తాంతమును జెప్పుచున్నాడు. నీవును దానిని విని కార్యాంశము నాలోచింపుము" అని మహారాజు మదన సింగుతోఁ జెప్పి యెదుట నున్న యాపురుషునివంకఁ జూడ నతఁడు 'మహారాజా! నేను మహారాష్ట్ర దేశస్థుఁడను; బ్రాహ్మణుఁడను. నాపేరు వసంతభట్టు. నేనీవఱకును ఢిల్లీచక్రవర్తియగు నల్లాయుద్దీను కొలువులో నుంటిని. కాని యతని దౌర్జన్యమును దురాచారమునుజూచి సహింప లేక యాతనికొలువు విడిచివచ్చినాను గోవులను జంపు పచ్చితురకల దగ్గర నింతకాలము గొలువు సలిపినపాపము నాకాశివిశ్వేశ్వరుడు క్షమించునుగాక! స్వదేశీయులును వేదశాస్త్రసంరక్షకులునగుమీ కొలువు నిఁకఁ జేయవలయునని మీపాదములచెంతఁ జేరినాఁడను. అని విన్నవించిన యాకథ విని మదన సింగు మహారాజున కభిముఖుఁడై "స్వామీ! ఈతనిచరిత్రము నాకు సందేహాస్పదముగ నున్నది. దేవర వానిని యోజింపవలె' ననెను. ఆ మాటలువిని భీమసింగుతో దేవా! ఈ బాలుని మాటలు నమ్మి నాపై నను మానపడఁబోఁడు. నేను జేయఁ బోయెడి యుపకారము ముందుముందు నాకార్యములవలననే మీకు బోధపడును. అలాయుద్దీనుయొక్కగుట్టుమట్లు నాదగ్గర నున్నందున నేను మీకనాయాసముగఁ జక్రవర్తినిగెలుచునట్లు చేయఁగలను" అని మహారాష్ట్రుఁడు పలుక భీమసింగు సచ్చీలుండగుటచే ననుమానపడక వానికి నెలకు పదివరహాలు జీత మేర్పఱచి యుద్యోగ మిచ్చెను. మహారాష్ట్రుని చమత్కారసంభాషణమున బాలుఁడైన లక్ష్మణ సింగు వాని యెడ ననురాగము గలిగియుండెను. మదనసింగు కేంనో కాని వసంతభట్టు చూపులను, రూపును జూచినవెనుక నాతనియం దని

ష్టము కలిగెను. కాని తన యేలిక వానినాదరించుటచే దానను గౌరవముతో నాతని జూచుచుండెను అందఱును సంభాషణ చాలించిన తరువాత లక్ష్మణసింగు మహారాష్ట్రునిజూచి "అలాయుద్దీను మాదేశము పై దండెత్తునా" యని యడిగెను వసంతభట్టు కొంచెము యోజించి 'స్వామీ! తమ దేశముపై జక్రవర్తి దండువెడలడు ఆతనికి రాజపుత్రుల పోరువిన్న గడుభయము' అని పలికిన వసంతభట్టు మాటలను మహారాజును లక్ష్మణసింగును విశ్వసించిరి. మదనసింగు వారివలెదృఢ విశ్వాసముంచలేదు. ఆ సంభాషణము ముగిసిన పిమ్మట భీమసింగు మదనసింగు ప్రముఖులకు సెలవొసంగెను. ఆనాడు మొదలు కుమారుడయిన లక్ష్మణసింగుమహారాజునకు వసంతభట్టు ప్రాణమిత్రుం డయ్యెను భీమసింగునకు నతడాంతరంగికుడై యుండి సర్వకాలములయందు నాలోచనము చెప్పుచు బహుసమ్మానముచే జనులకును గౌరవాస్పదుడై యుండెను అదియిట్లుండ మదనసింగు త్రికాలవేది యగు చిదానందయోగి మఠమున కనేకపర్యాయము లరిగి వేదాంతవిషయములను రాజకీయవ్యవహారములను ముచ్చటించుచు నుండుటచే యోగికిని మదనసింగునకును స్నేహ మయ్యెను. అందుచేత మహారాజునకు గూడ యోగిని రెండుసారు లాతడు చూపి వారి కాతనియందు గౌరవము కుదురునట్లు చేసెను. యోగి రాజపుత్రులయందత్యంతాభిమానమును మహమ్మదీయులయం దసూయయు మెండుగజూపుచు. మదనసింగునకును రాణాకును ఢిల్లీవిషయ వర్తమానముల నెట్లొ తెప్పించి యనుదినమును దెలియ జేయుచు వచ్చెను. అందుచేత యోగితో బలుమారు రాజులర్ధరాత్రముల రహస్యముల మాటాడుచు వచ్చిరి ఇట్లు నాలుగుమాసములు గడచెను.

తొమ్మిదవ ప్రకరణము

ఒకనాటి రాత్రిదీపములు పెట్టిన నాలుగు గడియలకు మదనసింగును బ్రతాపసింగును గూర్చుండి రాజకీయ వ్యవహారముల ముచ్చటించుకొనుచుండిరి. ఆసమయమున వ్రేలాడుచున్న జడలతోడను శరీరమునిండ నలఁదుకొన్న భస్మముతోడను తెల్లమచ్చలుగల కృష్ణాజినముతోడను మెల్లమెల్లగాఁ జిదానందయోగి వచ్చి వారి కట్టెదుట నిలిచెను. ఆతడు తఱుచుగా రాత్రులయందు బ్రతాపసింగు గృహమునకు వచ్చుటకలదు. కాబట్టి యాతడరుదెంచిన కార్యమును నెఱిగి ప్రతాపసింగు వెంటనే లోనికి జనెను. మదనసింగు లేచి నమో నారాయణ ! బావాజీ !, యని నమస్కరించి యాతనిందోడ్కొని గదిలోనికి బోయి వచ్చిన కార్యమేమని యడుగ యోగి యిట్లనియె. 'బాబా ! నీవు రాజభక్తిగల రసపుత్రులలో నగ్రగణ్యుడవు. రాజు నిమిత్తము ప్రాణములనైన ధారవోయ గల సాహసికుడవు గనుక నేను నీ నిమిత్తము వచ్చితిని. ఈ రాత్రి చిత్తూరు నగరమునందు నేను ముందుగా మీతో జెప్పదగని ఘోరకృత్యములు జరుదగలవి యున్నవి. మన మీ రాత్రి యేమాత్ర మశ్రద్ధ చేసినను మన మాజన్మాంతము విచారింపవలసి వచ్చును తెల్లవారినదాక నీవు నాతో నుండుము' అని యోగిపలుక మదనసింగు శరీరము వడక నారంభించెను. యోగి యాతనిపై జేయివైచి నాయనా ! భయపడకు నేనుండగ నీనగరమున నాపద కలుగదు. నీవు వచ్చునపుడు యుద్ధములయందు నీ హస్తమలంకరించు ఖడ్గమును దీసికొని రమ్ము నీవు నీ రాజపుత్ర వేషమును మార్చి బ్రాహ్మణ వేషమును ధరించి జామున్నర రాత్రియైన

తరువాత యోగానంద మఠము దగ్గర నన్ను గలసికొనుము. జయ్ క్షీర సాకారశయిన యని నీవు పలికిన వెంటనే నేను నిన్నాన వాలు పట్టెదను. నేను మరొకనితో మాటలాడు చుండిన యెడ నీవునా కడకు రావద్దు. ఈ రాత్రి నీ రాజ్యమును నీదేశమును నీవు కాపాడుకొందు, వని యోగి చెప్పి వెడలిపోయెను. అతని సాగనంపి రెండునిమిషములు మదనసింగు వాని మాటల సారాంశమేమై యుండునా యని యోజించెను. కాని తెలియరాలేదు. అతడు లోనికింజని ప్రతాపసింగును జూచి యోగికిని దనకును జరిగిన సంభాషణమును సవిస్తరముగ దెలియజేయ నాతడు విస్మయమునొంది కుమారునితో నాయనా ; నీవాలస్యమును జేయక త్వరగ నరుగుము. యోగి మాటలయం దర్థము విస్తారముగ నున్నదని నేనూహించెదను. అతడు మన రాజ్యముపై మిగులభక్తి గల వాడగుటచే గారణాంతరమున యోగి గానున్నట్టుల గనబడునుగాని నిజముగా యోగికాడని నాయభిప్రాయము. త్వరగా నీవు బ్రాహ్మణ వేషమువైచికొనుము. అని యాతనికుత్సాహజనక ములగు మాటల జెప్పెను. మదనసింగును తత్క్షణమే లోనికి బోయి తన రాజచిహ్నముల నెల్ల దీసివైచి మొగమునిండ బూడిబులిమికొని చిన్న యంగవస్త్రమును గట్టికొని చేతితో నొక చెంబును భుజముపై నొక దుర్భాస నమును సంతరించి తండ్రియెదుటికి వచ్చి నమస్కరించెను. అంతట ప్ర తాపసింగును కుమారుని జూచి, నాయనా ; నిజముగ బ్రాహ్మణుని వలె నున్నావు. అని లోపలకత్తి యమర్పబడిన చేతికఱ్ఱ నతనికిచ్చెను అది గైకొని మదనసింగు పోవుచుండగా నర్ధ రాత్రమునందు దుర్జన సంచా రము లగువీధులకొంటరిగ దనకుమారు డరుగుట కిష్టము లేక ప్రతాపసింగు తత్సహాయముగ నిద్రించుచున్న కృష్ణసింగును లేపి నిదరమత్తు నకు

గంజాయిమత్తు తోడుగ దూగుచున్న వానిని వెంటనంపెను అపుడు వారరువురును గృహము విడిచి పోవునపుడు ప్రతాపసింగు, "నాయనా! కడు జాగ్రత. శత్రువులనేకులుందురు. నీకపాయమేదైన నుండునేని గృష్ణసింగును నా వద్దకు బంపిన నేను వెంటనే తగుబలముతో నీ సహాయార్థము వచ్చెదను. అని చెప్పి వారల నంపెను. వారరిగిన వెనుక ప్రతాపసింగు తన శరీరమింటనున్నను మనస్సు కుమారుని మీదికే పోగా నానాటి సంగతులనెల్ల మదిలో నూహించుకొనుచు చిత్తూరు రాజ్యక్షేమమును గూర్చి భయపడుచు బురమున గుట్రలు జరుగుచున్న వనివిచారించుచు "ఓ భగవంతుడా! అతిపురాతనమైన చితూరు రాజ్యమున కాపదరాకుండ జేయుము. అవశ్యకమైనచో నా ప్రాణములనైన నిచ్చెదను. నాకుఱ్ఱవానిని సుఖముగ నింటికి దెమ్ము" అని ప్రార్థించుచు నిద్రరాక పలుమారులు వీధితలుపులు దెఱచి చూచుచు, నా రాత్రి కలవరపడుచుండెను. అట్లు మదనసింగును గృష్ణసింగును బయలుదేఱి పదినిమిషములలో రాజవీధికి జనిరి. గంజాయిమత్తు పూర్ణముగ గృష్ణసింగును విడువనందున నడచుచునే యతడు కునుకుపాట్లు పడుచు యజమానుడు వచ్చి వీపుమీదదట్టగా మేలుకొని వడివడి బరుగెత్తుచు నతని వెంట వచ్చుచుండెను. వారు రాజవీధి మధ్యమునకు వచ్చునప్పటికి జామురాత్రియయ్యెను అది వెన్నెలగల దినముగానందున నంధకారము నగరమునంత నావరించెను. గాని గగనమండలమునందు వజ్రములవలె దళతళ మెఱయుచున్న నక్షత్రకోట్లు కొంచెము వెలుతురు నిచ్చుచుండెను. పట్టణమెల్ల మాటుమణుగుటచే మనుష్య సంచారమంతగా లేకపోయినను జలువ వస్త్రముల గట్టుకొని యత్తరు మొదలగు సుగంధ ద్రవ్యంబులను గ్రమ్మ పూదావులను ధమ్మ

రాకను దెలియజేయ దాఁబూఁము నమలుచు వేశ్యాంగనా గృహముల నలంకరింపబోవు రసికశిఖామణులు మాత్రము కొందఱందందు వారి కగపడుచు వచ్చిరి. అక్కడక్కడ రెండుమూఁడు మిఠాయి దుకాణములును నొకటి రెండు దమలపాకుల దుకాణములును దక్క దక్కిన బజారులెల్ల మూయబడి యుండెను. మెల్లమెల్లగ నడిచి రాజవీధినిదాటి ప్రక్కసందులో నుండి కొంతదూరము పోయి మదనసింగు తనకు యోగిచెప్పిన గుర్తులను బట్టి యావీధి నున్న చిన్న మఠముజేరి కృష్ణసింగును వీధిలో నుండ నియమించి తాను లోనికి బోయెను అతడు మఠము ప్రవేశించునప్పటికి జిదానంద యోగి యెవరితోనో రహస్యములు మాటలాడుచుండుటంబట్టి మదనసింగు వెంటనే యోగిదగ్గఱ కరుగక యొకయరగు మీద గూర్చుండి వారి సంభాషణము వినుచుండెను.

చిదా—ఏమిరా ! దామోదరా ! ఢిల్లీ వార్తలేమి ?

దామో—స్వామీ ! చక్రవర్తి దండయాత్రమాట నిజము. ప్రయాణ సన్నాహము జరుగుచున్నది. మురళీధరదాసు మఠములో మనవాండ్రందరు నెప్పటి వర్తమానములప్పుడు తెలిసికొనుచున్నారు.

చిదా—అట్లయిన నీవు పో ! (అని వాని నంపి) ఓరీ సదాశివా! ఇటురా.

సదా—మహాప్రభూ ! ఆపిల్ల మీరు చెప్పినచోట సుఖముగ నున్నది. నేను జూచి మాటలాడి వచ్చినాను. ముసలవాడందే యున్నాడు

చిదా—గంజాయి దుకాణమునకు వెళ్ళినావా ? అందలి విశేషము లేమి ?

సదా—ఆసంగతి జెప్ప మఱచినాను రాముడు గంజాయి మత్తుచే రహస్యము వెడల గ్రక్కినాడు. ఈ దినమున జరుగదలచి నదియు మనము విన్నదియు నిజమే

చిదా—నీవింక పొమ్ము ఓరీ గంగా! రా రా నీవార్తలేమి?

గంగా—మహారాష్ట్రరాజులు మాలికాఫమచే నోడింపఁబడిరి. ఆ దేశమును గూర్చి మన మింక నాశ పడగూడదని మహాబాజీలు చెప్పినారు. గోకులమఠమున గోసాయీ లిచ్చిన యుత్తరము లివిగో! (అని యుత్తరము లిచ్చెను)

ఆ యుత్తరముల గ్రహించి చిదానందయోగి వారినందఱ నంపి తన యెదుట గుండమున వెలుగుచున్న యగ్నిహోత్రపు కాంతి నాలేఖలు జదువుకొని యేదో యోజించుచుండెను అప్పుడు మదనసింగు జయ్ క్షీరసాగర శయన, యని యఱచెను చిదానంద యోగి త్వరితగతి లేచి మదనసింగును వెంటబెట్టుకొని లోపకి వచ్చి తలుపు గడియ వైచెను. కృష్ణసింగు వీథిలో మఱ్ఱి చెట్టుక్రింద పైబట్ట పరచుకొని నిద్రపోవనారంభించెను చిదానంద యోగి వేష భాషాదుల జూచి మదనసిం గాశ్చర్యమునొంది కొంత సేపటికి, స్వామీ మనమేమి చేయవలయును దాదాపుగ రెండు జాముల రాత్రియైనది యనెను. యోగి తద్వచనము యోజించి మదనసింగును దగ్గఱగ రమ్మని యిట్లనియె; "బాబా! నీవాయుధముతో సిద్ధమైవచ్చినావా? ఏదీ; కత్తి యెక్కడ" అన మదనసింగు, నే నెవరినైన వధింపవలెనా యేమి! ఎవరిని? ఈ వేషమున నున్న మీరెవ్వరో నాకెఱిగింపుడు. ఈ విషయమున నన్ను సంతుష్టునిగఁ జేసెరేని మీ సెలవునకు బద్ధుడను అని రాకొమారుడను పలుక

యోగి వాని కుడి చెయిపట్టుకొని కుమారా ! నా వృత్తాంతమును బూర్ణ ముగ నీ కెరిగింపరాదు. అయినను నీ సందేహ నివారణార్థము నేనొక సంగతి జెప్పెదను. చిత్తూరు రాజ్యసంరక్షణమునకై నేను నాశక్తిని ధారవోయుచున్నాను. దేశముయొక్క నానాభాగములకు మాఱు వేష ముతో మనుష్యులనంపి యాయా వృత్తాంతము లెఱుంగుచున్నాను నేను గూడ శౌర్యవంతమైన వంశస్థుడనే కాని కారణాంతరమున నీ యాశ్రమంబు ను స్వీకరించితిని. నేను జెప్పునట్లు నీవీరాత్రి నడచికొనిన నా ప్రాణము నైన గోత్పాడి నీకాపద రాకుండ జేసెదను అని చెప్ప మదనసిం గాశ్చర్య పడి మీరు రసపుత్రులా ! అట్లయిన నేను దమ యాజ్ఞప్రకార మీరాత్రి నిస్సందేహముగ నొనర్చెద ననెను. ఈ వఱకే రాత్రి పొద్దుపోయినది. ఇక మనపనిమీద మన మరుగుదము. రమ్ము, అనియోగి లేచెను మదన సింగును లేచి యాతనిని వెంబడింప నిరవురును నడువ నారంభించిరి. అప్పుడుసరిగ రెండు జాముల రాత్రి యగుటచే నమ్మహానగర వాస్తవ్యు లందరు నిర్భయముగ నిద్రపోవుచుండిరి. వీధులన్నియు నిర్మానుష్యములై యుండెను. ఉత్తమకులస్థులె న్నండు బ్రవేశింప గూడని పేటలను సందులను గొందులను వారు తిరుగుచుండిరి. అప్పుడు మదనసింగు "ఆహాహా ! ఈ వీధుల యందర్ధ రాత్రముల నరహత్యలు జరిగినను దిక్కులేదు గదా. ఒంటరిగ నీ సందుల నరుగువాడు నిరపాయముగ జనడు" అని తనలో ననుకొనుచు గమ్యస్థాన మెదురు చూచుచు జీవానందయోగితో గూడ నరుగు చుండెను.

పదవ ప్రకరణము

ఆమాఱుమూలసందులలో నొకచోట శిథిలమునొంది చూచువారలకు జాలిగలిగించు నొక పురాతన మందిరముండెను. అది పూర్వము సంపన్నులగు నున్నత వంశజులుగాం పురముండుగృహమే. కాని, తద్వంశజులు కుమార్తెల వివాహములకయి చేసినఋణములం దీర్పలేక సర్వస్వముం గోలుపోయి యిల్లువిడిచి దేశాంతరములకరిగిరి. అప్పటినుండియు నది పాడయి యుండెను. మదనసింగను చిదానందయోగియు నాంటిరాత్రి యామార్గమున బోవుచు దానికిం గొంచెము దూరమున నాలుగుపాడుగోడలను జూచిరి. ఆ గోడలమధ్య నొకచిన్న పెంకుటిల్లుండెను. కాని వీధిలోనుండి నడచిపోవువారి కందు గృహమున్నట్లు కనంబడదు. ఆ యింటికి ద్వారమే వైపున నున్నదో యెవ్వరు నెఱుంగరుగాని గోడకడుగున నున్న పెద్దతూము మనుష్యుండు దూరిపోవునంతటి విశాలముగనుండుటంబట్టి గృహమున కరుగువారందరుల నుండిదూరి లోని కరుగుదురు. దీనింబట్టి యీగృహము మతాచార్యులకు శరణ్యం బయియుండు నని చెప్పనక్కఱ లేకయే మన మూహింపవచ్చును ఆగృహసమీపమునకుంబోయినతోడనే చిదానందయోగి మనకుంగావలసినది యీయిల్లే ఇక్కడ నిలువుము అని సింగునాపెను. చిదానందయోగి తూములోనుంచి లోనికరిగి, తనకాపద సంభవించునెడ మదనసింగును లోనికిరమ్మని యాతనిని దూముదగ్గఱ వీధిలో నిలిపెను. ఆతడు లోపలి కరుగునప్పటి కాయింట నిద్దరు పురుషులు మాటాలాడు

చుండిరి. అందొకఁడు దృఢశరీరము గలదక్షిణ హిందూస్థానవాస్తవ్యుఁడు; రెండవ వాఁడతిసుకుమారుఁడైన బాలుఁడు. వారిసంభాషణ నాలకింపఁ దలఁచి యోగి తనకడ నున్న కంబళమును గప్పుకొని యాపంచను గూర్చుండి యుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములను వదలక మెదలకయుండెను. అప్పుడం దున్న వారిట్లు ముచ్చటించిరి.

బాలు—ఏమయ్యా ! రెండుజాము లయినది. వారింకను రాలే దేమి ?

బ్రాహ్మ—మహారాజా! చిత్తము వారు తప్పక వచ్చెదరు. మదన సింగు మనల నందఱ నిర్మూలించుటకుఁ బ్రతిజ్ఞగైకొన్నవాఁడు. మీ రాజవంశమునకు మదనసింగు మిగులక్షేమము జేయునట్లగపడునుగాని వాఁడు చక్రవర్తితో మిగుల స్నేహము గలిగి యున్నాఁడు మిమ్ముఁజంపి. మీశిరస్సును జక్రవర్తికి గానుకగానం పెద నని వాగ్దానము చేసినాఁడు అందు చేతనే దుర్మార్గుఁడయిన మ్లేచ్ఛుని వలన నతఁడట్టి గౌరవము నొందెను. వారు సమయమునకు వచ్చుచుందురు. వారు పట్టణమునఁ జేయుకుట్రల నెల్ల మీకు నివేదించుటకే సుఁడీ, మిమ్ము నీ మారుమూలకుఁదోడ్కొనివచ్చినాడను మీకు భయము రవ్వంతయు లేదు. నాచేతఁ గత్తియున్న దిదిగో—

బాలు—భయము నాకుఁగాదు. నాజాతిలో నెవ్వరికిని లేదు. నాచేఁ గత్తి యుండఁగా నాకుభయమేల? మదనసింగు మాకింత ద్రోహముదలఁచు నని మేమన్నఁ దెలియఁగము. వారినీదినమునఁ బట్టుకొని భీమసింగు మహా రాజున కప్పగింపవలెను.

బ్రాహ్మ—మహారాజా! దేవరవారికి నే నుపదేశించిన దానికంటె మీ

రెక్కువ విషయముల నీ ర్యాత్రిచూడఁగలరు. వారు కుట్రలఁజేయునపుడు సాధారణముగ నీ గృహమునకు వత్తురు. నేఁడెందుచేతనో యిటకు రాలేదు. వారూరిబైట తోఁటలో నేఁడు కుట్రలు చేయుచుండి యుందురు.

బాల:—మన మక్కడకుఁ ద్వరితముగ నరుగుదమఁరమ్ము. తెల్లవాఱకముం దెట్లయిన నాదురాత్ములఁ బట్టుకొందుము.

బ్రాహ్మ—నానిమిత్తమొక సేవకుఁడు రావలెను. వాఁడు వచ్చిన తోడనే మన మాస్థలమున కరుగుదుము. నేనావలకుఁ బోయి చూచి వచ్చెదను.

అని బాలు నాచీఁకటింటనిలిపి బ్రాహ్మణుఁడీవలకు వచ్చుటకు యత్నించుచుండెను. ఆమాటల నాలకించి చిదానందయోగి తూమునుండి సత్వరముగా బైటకుఁజని మదనసింగును వెంటబెట్టుకొని అబ్బాయి! ఇటురా. లోపలినుండి బ్రాహ్మణుఁడీవలకు వచ్చుచున్నాఁడు. వానికి మన మరపడకుండ నాగోడచాటున నుందము. వాఁడొక సేవకునితో మాటలాడునఁట. ఆమాటఁగూడవిందుమని యాతని దీసికొని పోయెను. లోపలినుండి బ్రాహ్మణుఁడు బైటకు వచ్చునప్పటికి వాని కిరువది గజముల దూగమున సేవకుఁడైన యానందదాసు వచ్చెను. అతఁడు తనదగ్గఱకు వచ్చినతోడనే బ్రాహ్మణుఁడు "ఆనందా! విశేషములేమి? బండిసిద్ధముచేసినావా?" యని యడిగెను. అంతట నా నందుఁ డానందము నొంది చిత్తము! సర్వము సిద్ధమైనది. మనశంకిరుఁడును బండివాఁడునుగూడ నాయుధపాణులై సిద్ధముగ నున్నారు. మీరు కుఱ్ఱవానిఁ దీసికొని వచ్చుటయే యాలస్యమని చెప్పెను. ఆమాటలువిని బ్రహ్మణుఁడమితానందము నొంది యానందదాసును సంకేత

స్థలమునకంపి మరల రహస్యగృహమును ప్రవేశించెను పొంచుఁయున్న చిదానందయోగియు మదనసింగును వారి సంభాషణలనాలించి తామును వారి ననుసరించి పోవుటకు నిశ్చయించిరి. ఆసమయమున యోగి రాజపుత్రుని విలోకించి కుమారా! ఈ బ్రాహ్మణుఁడు మనకుఁ బరమశత్రువు వారనుకున్న కుఱ్ఱవాఁడు మనకుఁ బరమాప్తుడు. మన ప్రాణముల విడిచియైన బాలుని రక్షించి యీబ్రాహ్మణుని నెట్టయిన మట్టు పెట్టవలెను నేను జయకాళీ, యను నప్పుడీబ్రాహ్మణుని నీఖడ్గముతో సంహరింపుము. దీని రహస్యము దెల్లవారక ముందే నీ వెఱుఁగఁ గలవు" అని చెప్పి రసపుత్రునకుఁ బ్రోత్సాహ మొసఁగెను. బ్రాహ్మణుడు లోనికరిగి యాబాలుని వెంటబెట్టుకొని వచ్చి తూముదాటి యూరుబైట నున్న మామిడితోఁపువైపునకు బ్రయాణమయ్యెను తమ జాడ వారు లక్షింపకుండ యోగియు సింగును వార ననుసరించుచుండిరి. ఇట్లు కొంతదూరము చనినపిదప గమ్యస్థానమగు మామిడితోఁపు కట్టెదుటఁగన్పించెను. అంధకారదేవతకు నిలియమైన యాతోఁట ముందుగా బ్రాహ్మణుఁడును బాలుఁడును బ్రవేశించిరి. మన యోగియు శిష్యుఁడును వారి వెనుకనే చనుచుండిరి ఆతోఁటనడుమ నొకచోట బాలునిఁ గూర్చుండ నియమించి బ్రాహ్మణుఁడు ముందుకు వచ్చి రహస్యముగఁ దనసేవకులను జూచి యోరిశంకరా? ఓరియానందా? తుపాకులు కత్తులు సిద్ధముగా నున్నవా తుపాకులలో మందుకూరిమీ మీ ప్రయత్నముల నుండుఁడు. అని హెచ్చరించెను. అనవుఁడు బద్ధాంజలులై సేవకులు మహాప్రభూ! సర్వముసిద్ధమైనవి. ఢిల్లీనుండి పాండురంగనాధుఁడు సన్యాసివేషముతోఁ గొన్ని యుత్తరములను మీకుఁదెచ్చి బౌద్ధమతమునందు బసచేసియున్నాఁడు, అని విన్నవించిరి. ఆ పలుకులు యోగివిని సంతోషించెను బ్రాహ్మణుఁడా

సేవకుల వచనములు విని మన కార్యసాఫల్యమీ దినముననైనది. ఇంక నుత్తరములతో బ్రయోజనములేదు. తెపుచిత్తూరు సంగతులనువిని యతఁడే మనకడకువచ్చును. మనమాతనిదగ్గఱ కఱుగనక్కఱలేదు. బండికి గుఱ్ఱములఁబన్నుఁడుఁ" అని యాజ్ఞాపించెను. నిశాసంచారమెన్నఁడెఱుఁగని యాబాలుఁడు బ్రాహ్మణుని విపరీతచేష్టలను రహస్యాలోచనములను జూచి సందేహింపనారంభించి నాయర్ధరాత్రమున నాసిర్జనప్రదేశమున నాగాఢాంధకారమునం దాబ్రాహ్మణుఁడు సహచరసమేతుఁడై యుండుటచేఁ దన కెట్టి యపాయమునైనఁ జేయఁగలఁడని భయపడసాగెను. ఒక విదేశీయునిచూటలు నమ్మియంతఃపురములఁబాసి తానట్టికాలమున మారుమూలకు వచ్చినందులకు నతఁడు చింతింపజొచ్చెను కాని బాలుఁడైనను ధైర్యసంపన్నుఁడగుటచే మన స్థయిర్యమును విడువక కాఁదలఁచిన కార్యమున కెదురు చూచుచుండెను. అంతట బ్రాహ్మణుఁడు బాలకునిసమీపించి "స్వామీ! వారుఁతోఁటలోనికివచ్చినారు. మేము వారలఁ బట్టుకొనియెదము. దురాత్ములవలన నపాయము గలుగకుండ మీరీబండిలో గూర్చుండుఁడు." అని తచ్ఛకటమునుజూప భయసందేహములు ద్విగుణములై మనస్సుగలంప బాలకుఁడా శకటమధిరోహించెను బ్రాహ్మణుఁడు పిమ్మట నానందదాసు శంకరుని దూరముగాఁ బిలిచి బండివడిగాఁదోలుఁడు. ఆరేసికోట్రసులకొకచోట నంచెబండ్లు కలవు గనుక మన మతివేగముగా బోగలము. ఈతఁడు పెంకెతన మధికముగా జేసినప్పుడు తుపాకులతో బేల్చివేయవచ్చును గాని ముందుగా నట్టిపనిజేయక సాధ్యమైనంత వరకు బ్రాణములతో నీతనిఢిల్లీకిఁదీసికొనిపోవుఁడు" అని యాదురాత్ముల కుత్సాహమొసంగి తానును శకటములో నెక్కెను ఆసమయముననఁ దనయేలి యవస్థ యపాయముగ నుంటఁజూచి గాంభీర్యమునువిడచి తొట్రుపాటుతోఁ

చిదానందయోగి మదనసింగును జూచి బాబా! కత్తి. కత్తి. నవమన్మథన మాను డగునాబాలుఁడు మనస్వామియు రసపుత్రకులతిలకమునగు శ్రీకుమార లక్ష్మణసింగుమహారాజుగారు దుర్మార్గుఁడగు నాబ్రాహ్మణు డాతని నపాయ సముద్రమున ముంపదలచినాడు. కనుక జాగ్రత్తగనుండుము. అని రహస్యముగ జెప్పెను అర్ధరాత్రమున దనయేలిక నిజాంతఃపురముల బాసి పయోముఖవిషకుంభమునుబోలు నొకదురాత్ముని విశ్వసించి వచ్చినందుల కాత్మగతమున నెచ్చుకొనుచు నతని కపాయమగునేమో యన ముందుకు దుముక జూచుచు, దైవమును దూరుచు మదనసింగు పరిపరివిధముల విచారింపనారంభించెను. చిదానందయోగి మాత్రము బండిపై దృష్టినిలిపి రెప్పవాల్పక చూచుచుండెను, తనతోగూడ బ్రాహ్మణుడును శకటమారోహించినందున బాలుడు వానిఁజూచి నిశ్శంకముగ నిట్లనియె. నన్నీతోటకు దెచ్చుటలో నీ యభిప్రాయమేమి? నీవేమైనను ద్రోహము చేయదలఁచినావా? యని యడుగఁగానే బాలునికంఠముపైఁ జేయివైచి నొక్కిపట్టి నిన్ను నేను ఖైదీగ ఢిల్లీ నగరమునకుఁ గొనిపోవుచున్నాను. అల్లాయుద్దీను నిన్నుఁ దెమ్మని మాకు నాజ్ఞయిచ్చినాఁడు. నేడు నీవు నాచేత జిక్కినావు. నీవింక నేమి చేయగలవు? రాజపుత్రుఁడవగుదువేని ధైర్యము జూపి తప్పించుకొమ్ము. పారిపోవ యత్నించితివా నాచేత జచ్చితివని నమ్ముము, అని క్రూరుడగు వసంతభట్టు రెండవచేయి తనవాడికత్తి వంక బరపెను. ఆయాపద జూచి నెరవక రాకొమరుడు తన మొలనున్న ఖడ్గము నూడబెఱికి హస్తమున ధరించునంతలో మదనసింగు స్వామిప్రాణరక్షణమున కరుదెంచి నిలునిలు దురాత్మా, యని తోఁట ప్రతిధ్వనులెసగ నఱచి బండిమీఁదకుఱికి మూయఁబడియున్న బండి తలుపును ఫడాలునదన్ని విరుగగొట్టి లోన బ్రవేశించెను. వసంతభట్టు

బ్రాహ్మణ వేషధారియగు మదనసింగును గుర్తింపలేక భయకంపితుఁడయి యుండ మదనసింగు కోపోద్దీపితుడై యామహారాష్ట్రాధముని బండిలో నుండియీడ్చి నేలబడవైచెను. ఆనందదాసును శంకరుండును ఖడ్గపాణియై యున్న యోగిని గూడజూచిబెదరి ధైర్యమునఁ దమకుఁ దీసిపోవని బండి వానితో గలిసి వెనుకకు దిరిగిచూడక పరుగిడిరి. మదనసింగు మొదట బ్రాహ్మణుని ప్రాణము గాపాడఁదలఁచెనుగాని దురాత్ముఁడయిన వసంతబట్టు ఖడ్గము దనపై విసరినందునను, యోగి, జయకాళి యని కేక వైచినందునను మదనసిం గాదెబ్బతప్పించుకొని తన ఖడ్గముతో బ్రాహ్మణాధముని నొక్క యేటున సంహరించెను. తరువాత నర్ధరాత్రమున నీచులను విశ్వసించి రాఁగూడనిస్థలమునకు వచ్చినందుకు లక్ష్మణసింగును యోగియు మదనసింగును మృదువుగా మందలించి యారాత్రి యాతని నింటికిఁ జనవలదని మఠమునకు వెంటబెట్టుకొని పోయి యితనికి సకలోపచారములఁ జేసిరి తన ప్రాణము రక్షించిన యా బ్రాహ్మణుఁడెవ్వఁడో లక్ష్మణసింగు తెలియగోరెను. కాని వారుభయులు రేపుదర్బారున మావిషయమై మీరెఱుఁగ గలరు గాన మమ్మేమియు నేఁడడుగ వలదని ప్రత్యుత్తరమొసఁగ లక్ష్మణసింగు తన కృతజ్ఞతా సూచకముగ రత్నపుపిడి గల తన కత్తిని మదనసింగునకు బహుమానముగ నొసఁగి యారాత్రియటఁ బవ్వళించెను. చిదానందయోగి మదనసింగును వెంటబెట్టుకొని యవశిష్టమగు కార్యమును సమాప్తము నొందఁజేయుటకు మరల బ్రయాణమై పోవుచు లక్ష్మణసింగుతో మీరు తెల్లవారిన తరువాత మా నిమిత్తము వేచియుండక మీ గృహమున కరుగ వచ్చును. మా సేవకు లీలోపల మీకుఁ గావలసినయుపచారములు చేయుదురు. అని సెలవుదీసికొని సాగిపోయెను.

పదునొకండవ ప్రకరణము

అట్లు లక్ష్మణసింగును మఠమునందు విడిచి మదనసింగును దానం దయోగియు నవశిష్టకార్యములను సమాప్తినొందించుటకుఁ దమ ప్రయాణమును మరల నారంభించిరి. ఈ పర్యాయము చిత్తూరునగరము యొక్క పశ్చిమ భాగమునకు బోవలసియుండెను. వారు ప్రయాణమై పోవునప్పటికి రమారమి జామున్నర ప్రొద్దుండెను. అప్పటికి వీధులు నిర్మానుష్యముగ నుండుటచే వారిరువురును మునుపటికంటె వడిగనడచి పెక్కుసందులఁ దడచి కొంత సేపటికి విశాలమైన బౌద్ధ మఠము సమీపమునకు వచ్చిరి. రాజస్థానము నందాకాలమున బౌద్ధమత వ్యాప్తి లేదు గాని తన్మతము భరతఖండమునకెల్ల ప్రధానమతమై యుండునప్పుడు చిత్తూరు నందీ మఠము నిర్మింపఁబడినది. మనము వ్రాయుకాలమునకు బౌద్ధులు నివాసము చేయుట లేకున్నను దాని పురాతన నామముననే యది పిలువబడుచు వచ్చెను. అందు సన్యాసులును యోగులును ప్రయాణ సమయమున నొకటి రెండు దినములుండి పోవుచుందురు. మనకపట బ్రాహ్మణుఁడును యోగియు మఠద్వారమునకు జని లోపల బ్రవేశింప బోయిరిగాని యొక సేవకుడు వారిని గదిమినిలిపెను. మదనసింగంతట నిలువక సేవకుని నొకచేతితో ద్రోసి యోగితో గూడ గుమ్మము దాటగా నాసేవకుడు వారి కడ్డముబోయి వారితో నిట్లు మాటాడెను.

సేవ—మీరెవరు ? ఈమఠమునందు మీకేమి పనియున్నది ?

మద—ఇక్కడ మా స్నేహితుడున్నాడు. ఆయన నిమిత్తమై వచ్చినాము.

సేవ—మిమ్మెవరు పంపినారు? ఎవరినిమిత్తము వచ్చినారు ?

మద—నీవిక్కడివాడవా? విదేశీయుడవా? ముందామాట చెప్పుము.

సేవ— మాదీగ్రామము కాదు. నేను జ్ఞానానందులవారి శిష్యుడను.

మద— జ్ఞానానందులవారి దర్శనమునకే మేము వచ్చినారము.

సేవ— అట్లయిన నర్ధరాత్రమందేల రావలెను? రేపు పగలు రండు.

చిదా— ఈ రాత్రి రమ్మని స్వామి మాకుత్తరువు చేసినాడు. నీ వీ యసంబద్ధ ప్రశ్నలతో గాలము పుచ్చక మా రాక వారి కెఱిగింపుము.

సేవ— అట్లయిన లోపల నున్నారేమో చూచివచ్చెదను. ఆయన యిట్టి సమయములయందు స్మశానములో జపము చేసుకొనుచుందురుగాని యింటిదగ్గఱ నుండరు. ఉన్నట్లన మీపేరు చెప్పెదను. మీరెవరు ?

చిదా— మమ్ము వసంతభట్టు పంపినాడు. అతి రహస్యములున్నవి.

సేవకుఁ డీ మాటల నాలకించి లోపలికరిగి మఠమునకు వెనుకప్రక్క గోడలో సొరంగమువలెనున్న నేలకొట్టులోఁ గూర్చుండియున్న జ్ఞానానంద స్వాములవారింజూచి యీ మనుష్యులజాడఁ దెలుప స్వామి కొంచె మాలోచించి యా క్రొత్తవారల విషయమై సమస్తము దెలియగోరి తాను మఠ మందున్న యొక గదిలో బ్రవేశించి తలుపులు మూసికొని వీరి నిరువురను దద్వారముదగ్గఱకు రమ్మని వర్తమానము నంపెను. వారట్లువచ్చి గది

గుమ్మముదగ్గఱ నిలువ జ్ఞానానందులవారు మదనసింగు చిదానందులతో నిట్లు మాటాడిరి.

జ్ఞానా— అయ్యా! మీరెవరు? నాతో మీకేమిపని యున్నది?

మద— అయ్యా! తమరు మావిషయమై యనుమానపడవద్దు. మేమన్యులముగాము. తలుపుదీసి మాతో మాట్లాడుఁడు.

జ్ఞానా— అట్లయిన నేను మిమ్ము నమ్ముటకొఱకు యానవాలు చెప్పుడు.

చిదా— మీ పేరు పాండురంగనాధుఁడు కాదా?

జ్ఞానా— (ఆశ్చర్యముతో) అవునవును.

అని తత్క్షణమే తలుపుదీసి వెలువడెను. అతని పసుపుపచ్చని దీర్ఘకాయము గనుగొనినతోడనే యోగియు సింగును వానిని గపట సన్న్యాసిగ నెఱిఁగిరి. అంతట వారందఱు నిట్లు సంభాషించిరి.

జ్ఞానా— అయ్యా! మీ చరిత్రములను గొంతచెప్పి మా వసంతభట్టు వృత్తాంతమును దెల్పుఁడు.

చిదా— అయ్యా! వసంతభట్టీ నగరమునకు వచ్చినదాదిగ మేమిరువుర మాతని యనుచరులమై యుంటిమి. అతడు మాకు నెఱిఁగింపకుండ నీవఱకే కార్యమును జేయలేదు. ఈ రాత్రి లక్ష్మణసింగును జెఱఁబెట్టినాము. అందుకే తమ దర్శనమునకు నన్నాతడు వడిగ నంపెను

ఆ పలుకు లాలించి జ్ఞానానందస్వామి యాత్రముతో "పట్టుకొన్నారా? పట్టుకొన్నారా? ఆహాహా! ఔరా! వసంతా! ప్రజ్ఞయనగా నీదే ప్రజ్ఞరా.

చక్రవర్తి వలన మనకగు గౌరవమును నేను వర్ణింపజాలను" అని ప్రయత్న జనితమగు నానందమును బట్టజాలక తత్సూచకములగు మాటలాడి "ఆతఁ డెక్కడున్నాడు?" అని యడిగెను మిమ్మీక్షణమే వెంటబెట్టుకొని రమ్మని మాకు సెలవిచ్చినాడు. జోడుగుఱ్ఱముల బండిపై బాలునినెక్కించి బంధించినాము. మీరు వచ్చిన వెంటనే ప్రయాణమై పోవచ్చును. చక్రవర్తి వసంతున కిమ్మని తమచేతికిచ్చిన యుత్తరములగూడ దేవలయునని మీతో మనవి చేయమనెను" అని చిదానందయోగి చెప్పెను.

ఆ మాటలువిని పాండురంగనాథుఁ డాశ్చర్యమొంది వారు వసంతుని యాంతరంగికులని నమ్మెను. మదనసి దును జిదానందయోగి జ్ఞానానందుల వారిని ద్వరపెట్టి "మన నిమిత్తము వారు మామిడితోటలో గనిపెట్టుకుని యుందురు. ఇఁక ప్రొద్దెంతోలేదు. తమ రాలస్యముజేసిన దెల్లవారునప్పటికి బది క్రోసులదూరమైన సాగిపోలేము." అని హెచ్చరింప జ్ఞానానందులవారు తన పాతాళమందిరమున కరిగి చెంబులోఁ బెట్టి బూడ్చిన యుత్తరముల గ్రహించి మనశూర శిఖామణు లిరువురు దనవారని భ్రమపడి ప్రయాణమయ్యెను. అట్లు బౌద్ధ మతమ నుబాసి వారు మువ్వురును గలసి దూర్పు దిక్కున కభిముఖులై నడుఁ సాగిరి జ్ఞానానందులవారు చిత్తూరు నగరము యొక్క మాఱుమూల సందుల నెఱుకరుగాన జిదానందయోగి యాతనిని మార్గముదప్పించి క్రొత్త సందుఁనుండి తీసికొనిపోవుచున్నను నాతఁడది గ్రహింపలేకపోయెను. కొంతదూరము వచ్చిన తరువాత వారికి క్రింది సంభాషణము జరిగెను

జ్ఞానా—వారీపాటికి మునుపటిచోటనుండి వెడలిపోదుగదా?

చిదా— మనము వెళ్ళినదాకా వారక్కడనుండి యడుగైనను గదలరు త్వరగా రండు.

జ్ఞానా— మనమందరము మిగుల నదృష్టవంతులము. మనకుఁ జక్రవర్తి దగ్గరనుండి మంచి బహుమానములు దొరకగలవు మన మొక్కపని జేయవలయును. అది మీ రతిరహస్యముగ నుంచవలయును. ఈబాలుడు మనవాడేకదా ?

చిదా— ఈ కుఱ్ఱవాడు మనవాడే. మీరు సందేహింపక స్వేచ్ఛగా మాటాడవచ్చును.

జ్ఞానా— "సరే సరే! దగ్గఱగారమ్ము నాయనా" (అని త్రోవలో నిలిచి మెల్లగా) ఈ చిత్తూరు నగరమునకు సంరక్షకుడై రాజున కాంతరంగికుఁడగు మదనసింగను నొక రసపుత్రవీరుడు కలడట. అతడు మహాపరాక్రమవంతుడట. అతడుండగ మనకీ చిత్తూరు రాజ్యము లోఁబడదుగనుక మన మెట్లయిన నతని నీ రాత్రి పట్టుకొని వధింపవలయును. ఈవేళ నతడు చిక్కకున్న పక్షమున మన మీపురమున నాల్గుదినములైన నిలచి యాతని నంతము నొందింపవలయును. ఈ కార్యముజేయకున్న మనకు మాట దక్కదు నీ యభిప్రాయమేమి ?" అని బ్రాహ్మణ వేషధారియగు మదనసింగు నడిగెను. మదనసిం గామాటలువిని జ్ఞానానందులవారికిఁ దనపైగల మహాకోపమున కాశ్చర్యమొంది చేతికఱ్ఱలో నమర్పబడిన కత్తిపిడిపై జేయివైచి యుత్తరువు నిమిత్తము చిదానంద యోగి మొగమువైపు జూచుచుండెను చిదానందయోగి కొన్ని సంజ్ఞలచే మదనసింగు ప్రయత్నమును మాన్పి యింకను వానిదగ్గరనుండి కొన్ని మాటలు వినగోరి స్వాములవారి కిట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

చిదా— "నాకును జిరకాలమునుండి మదనసింగును గడతేర్పవలెనని యున్నది. అతఁ డసహాయ శూరుడు. వాని సంగతి మన యీ కుఱ్ఱవాడు చక్కఁగా నెఱుఁగును" అని మదనసింగును జూపెను. వెంటనే మదనసింగిట్లు వారితో జెప్పసాగెను.

"అయ్యా! మదనసింగునకును నాకును నేనే యతఁడన్నంత యైక్యము గలదు. కాని యాతడు రాజుల పక్షమువాడు; నేను జక్రవర్తి పక్షమువాడను. అయినను బ్రభుభక్తిచేత మే మాతని గడతేర్చుట కివఱకే కుట్రనొకటి పన్నియున్నాము. ఆతనిం దోడ్కొనివచ్చుటకు నొక మనుష్యు నంపితిని ఈపాటికి వారు వచ్చియే యుందురు. కనుక మన మా సంకేత స్థలమునకు శీఘ్రముగఁ బోవుదము" అనెను. అంతట స్వాములవా రానంద పరవశులై "నేనే యా కార్యమును జేసెదను. ఈ చేతులతో రాజపుత్రకుని బ్రాణములఁదీసి చక్రవర్తి వద్ద పారితోషికమును గైకొనవలెను. అని యుత్సాహ వాక్యములు బలుకఁజొచ్చెను. తరువాత వారు ప్రథమమున వసంతభట్టు లక్ష్మణసింగుతో రహస్యాలోచనలు సలిపిన యా గోడలమధ్య నున్న కుటీరమువద్దకు స్వాములవారిని గొనిపోయి యదియే మదనసింగు వచ్చెడి గృహమనిచెప్పి ముందాతూములోనుండి వారు లోనికరిగి పిమ్మట నితనిం గూడ దీసికొనిపోయిరి. ఆ గృహమున కరిగి స్వాములవారు చీకటిలో గూర్చుండి తనకక్షపాల యందున్న యుత్తరముల వెదకికొనుచు "అయ్యా! మన నిమిత్తము వారు తోటలో గాచుకొని యుందురేమో; మన మరుగవద్దా" యని యడిగిరి.

"మనము మదనసింగును జంపుట యావశ్యకముగాని తోటకరుగుట

ముఖ్యముగాదు. మనమురామని వారికఅకే నిశ్చయించుకొని లక్ష్మణసింగుతో బైనమైపోయి యుందురు. లక్ష్మణసింగు వారిచేతఁబడ మదనసింగు మనచేత బడును. అందుచేత మనమీస్థలమును బాయవద్దు. మే మిరువురము వీధిలోని కరిగి వారు వచ్చుచున్నారేమో చూచివచ్చెదము" అని చిదానందయోగి చెప్పి స్వాములవారి నొద్దఁబఱచి మదనసింగును గూడి వీధివైపుజని వారిట్లు మాటాడిరి.

చిదా— అబ్బాయి ! ఈతని నిచట నేమిచేయుదుము ? చంపివేయుట యుచితమగునా ?

మద— నిరాయుధుఁడై యసహాయుడైన పురుషుని జంపుట మన శౌర్యమునకు దగిన కార్యముగాదు. కాబట్టి నేనీక్షణమున మా పినతండ్రివద్ద కరిగి యాతని దోడ్కొనివచ్చి వీనింబట్టుకొని తేపుదయమున రాణాకు నప్పగింపఁ బ్రయత్నించెదను

చిదా— ఈ యుపాయము చక్కగా నున్నది. నీవు మీ పినతండ్రి కడ కరుగుము. నీవు వచ్చినదాక నేనిచట నుండెదను.

అని పలికి యోగి మదనసింగునంపి స్వాములవారు దాఁటిపోకుండ దానచ్చట గావలియుండి ప్రతాపునిరాక కెదురుచూచుచుండెను. మదన సింగును వడిగ నింటికిఁజని తన రాకకు రీక్షించుచున్న పినతండ్రికడ కరిగి సపరివారముగ నాతని వెంటబెట్టుకొని యారాత్రి జరిగిన వృత్తాంతముల రహస్యముగ నాతనికిఁ జెప్పుచు స్వల్పకాలముననే కుటీరమువద్దకు వచ్చెను.

ఈ నడుమ చిదానందయోగి లోపలికరుగ "వారు వచ్చుచున్నారా?" యని స్వాములవారడుగ యోగి వారి నిమిత్తము మన బ్రాహ్మణ కుఱ్ఱవాని

నంపినాఁడను ఇప్పటికి వారును వచ్చుచుందురుగాని మీ క్రొత్త మొగమును జూచినతోడనే పారిపోవుదురేమో యని భయమగుచున్నది" అని పలికెను ఎట్లయినఁ గార్యవిఘ్నముగాకుండ సఫలముచేయుట స్వాములవారి యభిప్రాయమగుటచే "అయ్యా! నేను ముసుఁగువెట్టుకొని యిక్కడఁ గూర్చుండెదను. వారు రాఁగానే నా కాలు గోకుఁడు అప్పుడులేచి వాని వధించెదను" అని స్వాములవారు శరీరమునిండ ముసుగువేసికొని యొకమూల గూర్చుండిరి.

చిదానందయోగి వానికక్ష పాలయందలి కాగితముల కట్టను సంగ్రహించి స్వామితోఁ గొన్ని యంశముల ముచ్చటించుచుండఁ బ్రతాపసింగును మదనసింగును నాకస్మికముగ లోనికివచ్చిరి. వెంటనే స్వాములవారు లేచి "వీఁడేనా మదనసింగు! కత్తి కత్తి" యని కలవరపడుచుండ మదనసింగు ముందటికివచ్చి "ఓరీ! పాపాత్ముఁడా! నీకుఁ గత్తియెందుకురా! నీ బ్రతుకు నకుఁ దోడు నీవు మదనసింగును జంపగలవా? అట్లయిన రా రమ్ము. నేనే మదనసింగును. ఇదిగో కత్తి" అని కత్తినందించుచుండఁ బ్రతాపసింగుని ఆజ్ఞచే నతని పరివారము స్వామిపైఁబడి పెడతెక్కలుకట్టి బలవంతముగఁబట్టి బంధించిరి. తరువాత బ్రతాపసింగు స్వాములవారిని దనయింటికి దీసికొని పోయి తెల్లవాఱువఱకు వాని నొక గదిలోనుంచెను. చిదానందయోగి తాను స్వాములవారి కక్షపాలనుండి సంగ్రహించిన కాగితములకట్ట మదనసింగున కిచ్చి దర్బారునందా కాగితముల ఠాణాకు సమర్పింపవలయునని చెప్పి తాను మఠమునకుఁ బోయెను

పండ్రెండవ ప్రకరణము

ఆ మరునాఁడుదయమున మహారాణావారి దర్బారునియమింపబడెను. సభామంటపమునకు రాజబంధువులును, రసపుత్రకుమారులును సామంతులును వేలువేలుగ దమతమ బిరుదచిహ్నములతోడను సేవకసమూహములతోడను, సమస్త భూషణముల ధరించి వచ్చి తమ గౌరవములకుందగు స్థానములయందు గూర్చుండిరి. అప్పుడు మదగజేంద్రము నుండి మెల్లగ దిగి కనక దండములు ధరించి కైవారముసేయు వేత్రహస్తులిరుగడల గొలువ సేవకులు మార్గమును బ్రదర్శించుచుండ శ్రీలక్ష్మణసింగు మహారాణావారు, భీమసింగు మహారాజులవారును గొలువుకూటమును జేరిరి. సభామందిరము రెండువేల మంది మనుష్యులేకకాలమున గూర్చుండునంతటి వైశాల్యముగలిగి సాలగ్రామ శిలానిర్మితములై స్నిగ్ధములయిన గోడలతోడను, పైనున్న బల్లకూర్చుమీద జేయబడిన విన్నాణపు లక్కపనులతోడను, నేల బఱవబడిన నానా వర్ణముల రత్నకంబళములతోడను మహాలక్ష్మీ విలాసభాసురమై యలరుచుండెను. అట్టి కొలువుకూటమునుజేరి తన్మధ్యంబునప్పటికశిలా నిర్మితమగు వేదికపై ధగధగ మెఱయుచున్న బంగరుకోళ్ళ దంతపు సింహాసనముపై మహారాణా లక్ష్మణసింగు సుఖాసీనుఁడయ్యెను. ఆయనకు దక్షిణభాగమున రసపుత్రకుల ప్రదీపకుడగు భీమసింగును, భీమసింగునకావల సింగపుగొదమల వంటి యాతని పండ్రెండుగురు కుమారులను. వారికావల వారి మేనమామయు రాజపుత్రసేనాధిపతియు భీమసింగునకు ముద్దుమఱదియునగు గోరాసింగును, వానిముందఱ బాలుఁడయ్యు బరాక్రమ వృద్ధుఁడని పేరుగాంచిన గోరాసింగు పుత్రుఁడగుబేదల్ యును గూర్చుండిరి. మహారాణా కెడమప్రక్క సామంత

రాజులను వారి కావల మంత్రిదండనాయక ప్రముఖనియోగులును,వారి వెనుక విదేశాగతులగు రాయబారులును గూరుచుండిరి. కాని ప్రతాపసింగు మదనసింగు లేమికారణముననో రానందున సభ్యులందరు దత్కారణము నూహించుచుండిరి. లక్ష్మణసింగు, మదనసింగు ప్రతాపసింగులు రాకుండుటకు గారణమును దెలియగోరి సభ నుద్దేశించి యిట్లనియె. ఓసభాసదులారా! ఆలాయుద్దీను మన దేశముపై దండెత్తుటనుగూర్చిన యథార్థస్థితి మీరెరుంగుదురేమో తెలియగోరిమిమ్మిటు రప్పించుటకయి దర్బారు బిలిచినాడను. కాని నిన్నటిరాత్రి తద్విషయమై పరిపూర్ణముగ మేము తెలిసికొంటిమి. ఆయంశముల నిచట నుపన్యసించుట ముఖ్యమైనను మదనసింగు ప్రతాపసింగులు రానందున సందేహింపవలసివచ్చెను. వారు రాకుండుటకు గారణమెవరైన నెరుగుదురే ? అనవుడు స్వామిపలుకులకు దొరలెల్ల దెల్లబోయి తత్కారణము నెరుగక యొండొరులు మొగముల జూచుకొనుచు రాత్రి జరిగిన యంశముల నాలకించుటకు నాత్రముతో గూరుచుండిరి. ఆసభలో ననేకులు వసంతభట్టు రానందున గుసగుసలాడుచుండ నాసమయమున నొక సేవకుడు వచ్చి ప్రతాపసింగు మదనసింగు వచ్చుచున్నట్లు రాణాతోజెప్ప సభ్యులందరు వారిరాక కెదురుచూచుచుండిరి. అప్పుడొక పచ్చని దృఢశరీరముగల మనుష్యుని వెంట బెట్టుకొని యాయుధపాణులై వారిరువురునువచ్చి రాణాకు నమస్కరించి యామనుష్యుని రాజు నెదుట నిలువబెట్టిరి. ఆ మనుష్యునకు రెండుఱెక్కలును వెనుకకు విఱిచి కట్టబడియుండెను. తలయెత్తక నేల చూపులు జూచుచు సన్యాసివేషముతో నిలువబడియుండిన వానినిజూచి సభ్యులు మహాశ్చర్య మేదియో వినక పోమని యాత్రముతో నిశ్శబ్దముగ

నుండిరి. అంతట ప్రతాపసింగు తనస్థానమున గూర్చున్నతోడనే మదన సింగు తనయేలిక కభిముఖుడై చేతులజోడించి యిట్లు చెప్పసాగెను. మహా ప్రభూ! ఈ నిలువబడినవాడు మహారాష్ట్ర బ్రాహ్మణుడు, ఇతడలా యుద్దీనున కాంతరంగికుడై మనవద్ద మాయోపాయముచేత జీవించుచున్న యా వసంతభట్టునకు జాబువ్రాసినటుల పత్రము నొక దానిని వ్రాసికొని, దానియుత్తర ప్రత్యుత్తరములదెచ్చుచు దన్నెవరుబట్టుకొనకుండ సన్యాసివేషముతోనున్నాడు. ఈతనివృత్తి యిట్టిదై నట్లును వసంతభట్టు దురాత్ముడైనట్లును వీనిదగ్గఱ నాకు దొరికిన యీయుత్తరములే సాక్ష్యము నిచ్చుచున్నవి. వీని నిజమైనపేరు పాండు రంగనాథుడైనను జ్ఞానానందస్వామి యనుపేర వర్తించుచున్నాడు. అని తనచేతనున్నయుత్తరములు లక్ష్మణసింగునకందిచ్చెను. వసంతభట్టు దురాత్ము డని వినుటకు ననేకులాశ్చర్యపడిరి. పారసీక భాషలోనున్న యీయుత్తర ములను లక్ష్మణసింగుగోరాసింగునకిచ్చి చదువుమన నతడా కాగితములనెల్ల బరీక్షించి యందు ముఖ్యమగు నొకదానిని నీక్రింది ప్రకారము చదువనారం భించెను. శ్రీ ఢిల్లీచక్రవర్తి యగు నాలాయుద్దీను వసంతభట్టునకు వ్రాయున దేమనిన—మిత్రుడా! నీతో నేను గపటకలహమును గల్పించుకొనుటయు నిజముగ నాగ్రహము వచ్చినవానివలె నేను సభయందు నటించుటయు, నా రాత్రి నిన్ను నేను రహస్యముగ జెఱనుండి విడిపించుటయు, జిత్తూరునగరము నకు నిన్ను నేను తద్రహస్యముల నెఱుగుట కంపుటయు నీవుఱ కెవ్వరు నెరుగరు. నీవు లక్ష్మణసింగును జెఱపెట్టుటకు విశేషముగ శ్రమపడుచున్నా వని విని సంతోషించుచున్నాను. ఎట్లయిన లక్ష్మణసింగునబట్టి తప్పక తీసి కొని రావలయును. అప్పుడు రాజపుత్రులు తమప్రభువు ప్రాణములను రక్షించుకొనుటకు మనమెట్లు చెప్పిన నట్లు విందురు. దండయాత్రమాట

నిశ్చయమే యైనను నేను దండెత్తనని వారితో దృఢముగ జెప్పుచు వారేమరిల్లి యుండునట్లు జేయుము. మహమ్మదు అలాయుద్దీను, అని యా యుత్తరము గోరాసింగు చదివినతోడనే రాజపుత్రులనేకు లాశ్చర్యకోప మగ్నులైరి. అంతట భీమసింగు పాండురంగనాధునిజూచి "దీనికి నీవేమి చెప్పెదవు? నిజము చెప్పుము." అని యడుగ బాండురంగనాధుడు నేను మీకుబదులు చెప్పను మీయిష్టమువచ్చినట్లు చేయుడు, అని యుత్తరమిచ్చెను అంతట లక్ష్మణసింగు సభ్యుల నుద్దేశించి, వసంతభట్టు మనతావున గడు టక్కరియై వర్తించుచే నతడు దుర్మార్గుడని యెవ్వరు నెరుగరు. నాపై గొం దరు కుట్రలు జేయుచున్నారనియు వారలను నాకప్పగింతురనియు జెప్పి నిమ్మించి నన్ను నిన్న రాత్రివాడొంటిగ దోటకు దీసికొని పోయి బండిలో నెక్కించి నన్ను ఖైదీగ ఢిల్లీకిఁబట్టికొని పోవ బ్రయత్నించెను. నేను తప్పించు కొన బ్రయత్నింప నా ప్రాణములు గూడ నపహరింప జూచెను. నాభాగ్య వంశమున మన చిదానందయోగియు మఱొకడువచ్చి యాగోముఖవ్యాఘ్ర మునుజంపి నా ప్రాణసంరక్షణ మాచరించితిరి. యోగితోవచ్చి నాప్రాణములు నిలిపిన మహాపురుషుడెవ్వడో యని పలుక మదనసింగు రాజపుత్రమధ్యము నుండి సింహమువలె లేచి వచ్చి "దేవా! బ్రాహ్మణ వేషముతో మిమ్మురక్షిం చిన వాడను నేనే. మీరు నాకు బహుమానముగ నొసంగినఖడ్గరత్నమిదిగో అని సభాసదు లాశ్చర్యపడునట్లు కంఠమెత్తిపలికెను. భీమసింగామాటలు విని తనపీఠమునుండి లేచి యానంద మాపజాలక కుమారప్రాణరక్షణ మాచ రించినందులకు మదనసింగు గౌగలించుకొని యనేక విధముల స్తోత్రము చేసెను. తన ప్రాణముల గాచినమహాత్ముడు మదనసింగని తెలియ లక్ష్మణ సింగు దనకంఠమున వ్రేలాడుచున్న రత్నముల హారముదీసి మెడనువైచి

యాతని నాలింగనము జేసికొనెను. భీమసింగునాజ్ఞచే బాండురంగవిభు డప్పుడే కారాగృహమున కంపబడెను. అంతట వారు దర్బారును ముగింప దలచుచుండగా నటకు వేగిరపాటుతో జిదానందయోగి వచ్చి కొలువులో నున్న సమస్తరాజపుత్రవీరులను దాటి రాణాకు నెదురుగ జనెను అతనిని జూచి రాణాయును భీమసింగును లేచి నమస్కరించి తమకృతజ్ఞతను దెలుపు మాటలేవో యనబోవుచుండగా వారిని వారించి చిదానంద యోగి "ఓ మహా రాణా! ఓ భీమసింగుమహారాజా! దురాత్ముడైనవసంత భట్టుపలుకులనమ్మి మీరుయుద్ధసన్నాహములు మానుకొనియున్నారు. అలాయుద్దీను దండయాత్ర వెడలి మనకు నిరువదిక్రోసులదూరమునకు వచ్చియున్నాడు. రెండుమూడు దినములలో మనపై నాకస్మికముగ బడుచున్నాడు; గాన నింక మీనిద్రల నుండి మేలుకొనుడు, అని యెలుగెత్తి పలికెను. భీమసింగు సాధారణముగ నట్టి యవసరములందు దన్నెదబాయకుండు మనోధైర్యము జిక్కబట్టి యిట్లనియె. "చిదానందులవారిమాట నిక్కము; వారు సత్యమును దెలిసి కొనినగాని మన కిట్లుచెప్పరు. అయినను మీరు భయపడక యిప్పటినుండి తగుప్రయత్నములజేయుడు. అనిన వెనుక యోగి రసపుత్రులారా! సూర్య చంద్రవంశజులగుమీరు మీరాజునందును మీకుఖూర్జాభిమానమున్న ప్రాణ ముల కాశింపక బోరాడుడు. కులదేశాభిమానముల మాని దేవాలయముల నాశనముజేసి బ్రాహ్మణులను జంపి గోవులనువధించు మహమ్మదీయులకు మీరు చిత్తూరుకోట నప్పగించ దలచిన పక్షమున నూరకుండుడు" అని ప్రోత్సాహవాక్యములు పలికెను. రసపుత్రు లేక వాక్యముగ "మారాజు నిమిత్తము దేశమునిమిత్తమును మాప్రాణములను ధారవోసెదము. ఇదె యుద్ధసన్నద్ధులమయ్యెదము. అని యరచిరి. లక్ష్మణసింగును భీమసింగును వారినభినందించి పిడొకలిపి యంతఃపురములకు బోయిరి.

పదుమూడవ ప్రకరణము

"హేమలతా! హేమలతా! ఇటురమ్ము" అని లోపలినుండి యొక యెలుగిన మనుష్యకంఠము వినబడినతోడనే హేమలత వీధి గుమ్మమునుండి లోనికి బరుగెత్తి శివప్రసాదు వద్దకుబోయి "అయ్యా! ఎందుకు బిల్చినారు" అని యడిగెను. శివప్రసాదామెనుజూచి "అమ్మాయీ చక్రవర్తి చిత్తూరుపై దండువెడలుటకు సైన్యముల నానాభాగములనుండి పిలిపించుచున్నాడు. అందుచేత మనయూరిమీదుగ దుర్మార్గులగు రాజసైనికులు పోవుచున్నారు. నీవు వారికంట బడకుము. ఆయన నాకు నిన్నప్పగించినందులకు మరల నిన్ను నేనాయనకప్పగించి మాట దక్కించుకొనవలెను. నీవు వీధిలోని కరుగకుము" అని హితోపదేశము చేసెను. హేమలత యామాటల గమనించి "వీధిలో నొక ముష్టివాడు చిత్రముగ బాడుచున్నాడు! అది వినుటకయి వెళ్ళినాను. ఇదె వాడు మనయింటికే వచ్చుచున్నాడు" అని హేమలత ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. హేమలత పాల్గ్రామమున రహిమానుఖాను ధాటికోడి మూర్ఛిల్లియుండ నామెకు జ్వరము తగిలినపుడు మందు నొసంగి రక్షరేఖ గట్టిన గోసాయి యామెను మెల్లమెల్లగా నావలకు దీసికొనిపోయి యొక బండిపై నెక్కించి తిన్నగా కల్యాణనగరమునకు గొనిపోయెను. అచ్చోట దనకు బ్రాణమిత్రుడయిన శివప్రసాదునకు నామె నప్పగించి యత్యంత జాగ్రత్తగ నుండుమనియు, దాను వచ్చినపుడు గాని మదనసింగు వచ్చినపుడు గాని యామెనంపవలయు ననియు జెప్పి యాతడుచనెను. శివప్రసాదు పండితసంప్రదాయమున జేరిన బ్రాహ్మణుడు. అగ్రహారీకుడు. అందుచే ద్రవ్యవంతుడును, మాట చెల్లుబడికిగలవాడును నై ధర్మకార్యముల జేయుట

యందు తనధనమును గొంతవ్యయపఱచుచు సత్కీర్తి ధనుడైనందున హేమలత వారియింట నిరపాయముగ నుండెను. గాని పితృసమానుడయి నందున తాత కారాగృహవాసి యగుటకును దనకు దల్లిదండ్రులుగాని సోదరులుగాని మఱియేయితరదిక్కుగాని లేనందునకును మనస్సున నెల్లప్పుడు నామెచింత నొందుచు జిక్కి శల్యమైయుండెను. ఆమెనూరార్చుటకు శివప్రసాదు కుమారికయగు చంద్రావతి యనేకప్రయత్నముల జేయుచు వచ్చెను. గాని యవియెల్ల వ్యర్థములయ్యెను. చంద్రావతిభర్త యప్పటికి రెండు సంవత్సరములక్రిందట దేశాంతర మరిగి తిరిగిరానందున వ్యక్తురాలైన యామె మిగులదుఃఖభారముచేత నలిగియుండి, తనతో సమాన దుఃఖురాలగు హేమలత నూరార్చుచు నామెచే దానాశ్వాసింపబడుచు బ్రొద్దులు పుచ్చుచుండెను. కాలము సకలదుఃఖభారములను శమింప జేసెను. కాబట్టి క్రమక్రమముగ హేమలత, చంద్రావతి మధురభాషణములచే గొంతయూరట గల్గియుండెను. ఇట్లు కొన్ని మాసములు గడచెను. అనా డుదయమున శ్రావ్యతర మయిన హిందీపాటల బాడుచు ముష్టివాడు ప్రసాదుగారియింటికి రాగా హేమలత గానకళాప్రవేశము గలదగుటచే నా పాటలు విని ముష్టివానికి బెట్ట దోసెడు బియ్యము దెచ్చెను. హేమలతను బిచ్చగాడెందుచేతనో యాపాదమస్తకమును తెప్పవాల్పక జూడజొచ్చెను బిచ్చగాని వికృత దృష్టికి జడిసి బియ్యము త్వరితముగ బెట్టి పాకలోనికి జని జంద్రావతికా మాటజెప్పెను. విని చంద్రావతి వచ్చునప్పటికి బిచ్చగాడు మరలిపోయెను.

ఇటి జరిగిన కొన్ని దినముల కొకనాడు హేమలత దీపములు పెట్టిన తరువాత మదనసింగును గూర్చి తలంచుకొని తత్సంయోగము లభించుట దుర్లభమని విచారము నొందుచుండగా శివప్రసాదొక సేవకుని వెంటఁ

బెట్టికొని లోపలికి వచ్చెను. అతఁడు హేమలతను జంద్రావతిని దనవద్ద నుంచుకొని వాని వృత్తాంతమును జెప్పుమనఁగా "అయ్యా! తమయింట హేమలత యున్నదని తెలిసి శ్రీమదనసింగామెను వెంటఁబెట్టి కొని రమ్మని నన్నుఁబంపినాఁడు. వివాహప్రయత్నము సర్వముజరిగి సిద్ధముగ నున్నది చిత్తూరిరాజు భీమసింగుగారీమెనుదోడి తెమ్మని పల్లకి యుఁ బన్నెండుగురు బోయలను నిరువురబంట్రోతులను నా వెంట నంపినారు. చక్రవర్తికిని రాజపుత్రులకును మహాయుద్ధము సంప్రాప్తమగును గనుక సాధ్యమైనంత శీఘ్రముగ రప్పింపుమని వారు సెలవిచ్చినారు. మీఁద మీ చిత్తము" అనిచెప్పి సేవకుఁడూరకుండెను ఈ మాటలు హేమలత హృదయారవిందమును వికసింపఁజేసెను. చంద్రావతి హేమలతావియోగము గలుగునని విచారభరమునుదాల్చెను నీయిష్టమేమని శివప్రసాదు హేమలత నడిగెనుగాని యామెయుత్తరమీయదయ్యెను. శివప్రసా దనంతరమునఁ దనభార్యకావృత్తాంతమును జెప్ప నామెయభిప్రాయము నీయఁజాలక తడఁబడ జొచ్చెను. రాత్రి జామగునిప్పటికి బోయలు పల్లకి నెత్తి కొనివచ్చి గుమ్మము ముందట నిల్చిరి. శివప్రసాదు వారికందఱకు నన్నముబెట్టించి పండుకొను నదుపాయముచేసెను. చంద్రావతి, హేమలత మనస్సులోఁ జిత్తూరుపోవుట కిష్టమున్నట్లు మాటలవల్ల సూచకముగా నెఱింగి తలిదండ్రుల కెఱింగింప వారును హేమలతవివాహము నాపుట మేలుకాదనియు మొదట నామెనప్ప గించిన యోగికూడ మదనసింగువద్దకంపుట కిష్టపడెననియు నాలోచించి యామెను జిత్తూరునంపుటకు నిశ్చయించుకొనిరి. మఱునాఁడు మధ్యాహ్నము ప్రయాణము నిర్ణయింపబడెను శివప్రసాదును, భార్యయు, నామెను ధర్మ పుత్రికవలెఁ జూచుకొనుచున్నందునఁ జీరలురవికెలు మొదలగువాని నిచ్చిరి.

హేమలత వారినివదలలేక కన్నీటితోఁ బల్లకి నెక్కెను. శివప్రసాదామె నొంటిగా విదేశీయులతోఁ బంపుట యుచితముకాదని మిగులఁ గృతజ్ఞుఁడును, శూరుఁడునగులాహిరియనుఁ నొక శూద్రుని బల్లకివెంట సహాయముగనంపెను మఱియును ఢిల్లీనగరముమీఁదుగఁ దీసికొనిపోవలదనియుఁ జిత్తూరునగరము నకుఁదిన్నగఁగొని పోవలసినదనియు, బ్రాహ్మణుఁడు చెప్పి సాగిపొమ్మని బోయల కాజ్ఞాపించెను. లాహిరియును నిరువురు సేవకులను వెంట రానందఱు దగ్గఱ వేఱువేఱ సెలవుఁగైకొని హేమలతఁ జామ్ముప్రొద్దువేళకుల్వా పురమును బాసి మదనసింగును గలసి సుఖించునపేక్షతోఁ బ్రయాణము చేయు చుండెను. లాహిరి స్వామిభక్తి గలవాఁడు, సాహసుండె యగునుగాని యొకరేమిచెప్పిన నది సులభముగనమ్మి మోసపోయెడు మూఢుఁడు. అందు చేతనే శివప్రసాదాతనితోఁ బలుమాఱు జాగ్రత్తగా నుండుమని చెప్పెను. లాహిరియు సాధ్యమైనంత వరకప్రమత్తుఁడై పల్లకి వెంటనడుచుచుండెను. ఇట్లు కొంతదూరము ప్రయాణము చేసినతరువాత వారు ఫజీబాదుకడకు సాయంకాలమునకు వచ్చిరి. ప్రయాణము వలన డస్సియున్న బోయలు కొంచెము కల్లునీరు త్రాగుటకు గ్రామముననొక చెట్టు క్రిందఁ బల్లకినిదింపిరి. కూడనున్న సేవకులిద్దఱు గంజాయిదమ్ముపీల్చగఁ జూచి లాహిరి మనస్సు పట్టజాలక తానును రెండు గుక్కిళ్ళు పీల్చెను. తదనంతరము బోయలు వచ్చి మరలఁ బ్రయాణమునారంభించిరి. ఫజీబాదు దగ్గరనే చిత్తూరున కరుగుటకు వేఱుబాటను గ్రహింపవలయును అయినను, బోయలును సేవకులను మార్గమును దప్పింపక ఢిల్లీవైపుఁ బోవుచుండిరి. లాహిరి యది వఱకు మార్గమును మార్పుఁడని వారి నడుగఁ దలచియు మత్తుచే సమయమున కూరకుండి వారితోఁ గలిసి చిత్రములైన పాటలఁ బాడుచు

నడుచుచుండెను. మద్యపానమత్తులగుటచే బోయలు వడివడిగ నడవసాగిరి రాత్రి జాము ప్రొద్దు పోవునప్పటికి వారందరు ఢిల్లీనగరము ప్రవేశించిరి. నగర ముఖద్వారమును దాటి వారునాలుగడుగులు సాగి పోవునప్పటికి దీపపు గ్రిసీడను గంబళమును గప్పుకొని కూరుచున్న యొకమనుష్యుడు బోయలం జూచి ఓరీ! యిటుయిటు అని మార్గమును జూపెను. అది యానవాలుగ బోయలు రాజవీధిని విడిచి సందుగొందులవెంట నడువ సాగుటఁ జూచి లాహిరి గంజాయిమత్తు పూర్ణముగ దిగినందున వడివడి ప్రక్కను నిలిచి చిత్తూరు వచ్చినాములే అమ్మా! యని హేమలతను లేపెను. మదనసింగు దర్శనమును లభించునని యూటలూరుచు నందు శయనించిన యీ బాలిక యామాటవిని పారిణయు లేచి రాగా దలుపుల దీసి వీధులఁ జూచుచుండెను. తరువాత గొన్నివీధులు, గడిచి బోయలొకసందులో నున్నత ప్రాకారములు గల యొకగృహముదగ్గరకు బోయి కంబళమును గప్పుకొన్న మనుష్యుడు నిలువుడని చెప్ప దామచట నిల్చి పల్లకి దింపిన తోడనే కంబళము గప్పు గొన్న సేవకుడు వచ్చి పల్లకి తలుపులను దెఱచి అమ్మా! స్త్రీలు కనిపెట్టు కొని యున్నారు. లేచి రమ్మా అనిపలికెను. లోపల స్త్రీ లెందరుండెదరోయని హేమలత యోజించుచు మెల్లగ పల్లకి విడిచి లాహిరిని వెంటబెట్టుకొని తప్పటడుగులిడుచు లోనికి జనెను. అయింట హేమలత ప్రవేశించునప్పటికి నందు దీప మైనను లేదయ్యెను. ఈ మాయ యేమని మన హేమలత యోజించుచుండ నొకసేవకు డరుదెంచి లోపల స్త్రీలున్నారు. వారికి ఘోషాకలదు. మీలాహిరిని లోనికి దీసికొని రాకుము

అని చెప్పెను. అంతటనామె చేయునదిలేక లాహిరిని జాగ్రత్తగ నుండు మని మెల్లగా జని యొకగది ప్రవేశించెను. ఆగదిలో నొక చిన్నదీపము మాత్రము గూకటిలోనుండుట బట్టి నిలిచియున్న మనుష్యుల మొగమును జూడజాల్చెను. ఆగదిప్రవేశించి రెండడుగులదూరమరిగి హేమలత యెదుట నతిదీర్ఘ కాయమును భయంకరమగు గడ్డమును దాల్చి ప్రత్యక్షయమునివలె నున్న రహిమానుఖాను విగ్రహము జూచెను, చూచియాకస్మికభయముచే శరీరము గజగజవడక నోట మాటరాక చేష్టలుదక్కి యెట్టకేలకు లాహిరీ ! లాహిరీ యని భయాతిశయముచే నేలమూర్ఛిల్లెను. నేలబడుచున్న యామెను దనచేతులతో నిలిపి ప్రాణేశ్వరీ ! భయపడకు. నేనుండగనీకేమి భయము లేదని రహిమానుఖానామె నాపకోయెను. కాని దుఃఖావేశముచే శరీర మెరుగని యామెను మోహావేశముచే శరీర మెరుగనిఖాను బట్టికొనలేక పోయెను. హేమలతపై ధ్యానము నిల్పియున్న లాహిరి 'లాహిరి' యను కేక తన చెవిని బడినతోడనే బాలిక కపాయ మేదో దటస్థమయినదని లేచి గడియ వేయ బడియున్న తలుపుదన్ని చేతులతో గుంజెను గాని యెవ్వరును దీయువారులేరైరి. వెంటనే యిల్లువెడలి వీథిలోనికి వచ్చి యెలుగెత్తి అయ్యో ! అయ్యో ! రక్షింపుడు. రక్షింపుడు అని కేకలు వేయనారంభించెను. అప్పుడు రాత్రి జాముసరప్రొద్దుపోయి నందున జనులందరు నిద్రాసక్తులై యుండిరి. ఈ కేకలచే వారు మేలు కొని మహాపాయ మేదో వాటిల్లినదని యావీథమనుష్యులెల్ల వడివడినాయుధములధరించి లాహిరియున్న వైపునకు వచ్చిరి. లాహిరి వారిని జూచి అయ్యో ! యీ యింట నొక స్త్రీని జెఱ

బట్టుచున్నారు తలుపులు మూయబడియున్నవి. మీరామె ప్రాణములను రక్షింపవలెను అనిచెప్ప వారందరు గోపోద్దీపితులై గడ్డపారలతో దలుపులు బ్రద్దలుగగొట్టి లోన బ్రవేశించిరి. అప్పటికి రహిమానుఖానును. గంబళి కప్పుకొని మార్గప్రదర్శకుడైన నందుడును పాఱిపోయిరి. బంగారు బొమ్మ వలె హేమలత నేలబడి యప్పుడే తెలివి దెచ్చికొని కనుల మూసికొని భయముతో అయ్యో దైవమా ! అని యేడ్చుచుండెను. వారామెను లేవదీసి యా దుర్మార్గులందు లేరని యామెకు ధైర్యము చెప్పిరి. ఆ వచ్చినవారిలో ఛత్రపతి యొద్ద గొప్పయుద్యోగమున నున్న చంద్రసేను డను బంగాళాక్షత్రియు డొకడుండెను. ఆయన యేబదియేండ్ల వయస్సు గలవాడగుటచు సకలకష్టసుఖములు నాటిన వాడగుటను బాలికపై జాలి గలిగి తన యింటికి రమ్మని లాహిరిసమేతముగ నామెను గొనిపోయెను. అందరును రహిమాను ఖానును నిందించుచు నిండ్లకు జనిరి. ఆయింటి దొడ్డిలో జెట్లక్రింద దాగికొని యున్న రహిమానుఖానును నందుడును మనుష్యుల సందడి తగ్గినతోడనె మరల గృహము బ్రవేశించిరి. అంతట రహిమాను ఖాను విచారగ్రస్తుడై రెండుసారులు తనకు భంగపాటుగలుగుటకు జింతిల్లి నందునితో నందా ! పాపము, నీవుబిచ్చగాని వేషము వైచికొని గ్రామములెల్ల దిరిగి హేమలత యున్నచోటెరిగి వచ్చి నాకుపకారము జేసినావు. మనము మదనసింగు పేరుపెట్టి ఆమెను రప్పించినాము గాని నామనోరథము సఫలముకాలేదు నీశ్రమకైనను దైవము మెచ్చలేదు గదా, యని నిట్టూర్పు విడుచుచు నాయిల్లువిడిచి నందునితో గూడ బోయెను

అట్లు చంద్రసేను డామెను గృహమునకు గొనిపోయి భోజనము బెట్టించి తరువాత నిట్లనియె అమ్మా నీవును క్షత్రియకన్యవని చెప్ప

చున్నావు నీవు మాయింట నుండవచ్చును కాని యింక నాలుగు దినములకు మా చక్రవర్తి చిత్తూరు పై దండయాత్ర కరుగుచున్నాడు. నేను నా కుటుంబముతో నరుగుచున్నాను నీవు వచ్చిన యెడల వెంట దీసికొనిపోవుదును. రానియెడల నిన్నెవరి కప్పగించిపోవలెనో తోచకున్నది. అని చెప్ప నామె యాతనితో చిత్తూరు బోయెద ననెను. లాహిరి హేమలత తో గూడ చంద్రసేనుని యింట మూడుదినములుండి కుల్యానగరమునకు బోయి యావార్త శివప్రసాదున కెఱింగించెను.

పదునాలుగవ ప్రకరణము

చక్రవర్తి మహాసేనా సన్నాహమును జేసికొని రాజస్థానముపై దండు విడియుటకు వెడలెను. ఆ మహాసైన్యమందు హిందువులు, పిండారీలు, జాటులు, బౌద్ధులు, జైనులు మొదలగు స్వదేశీయులును; అరబ్బులు, పారసీకులు, తురుష్కులు, నాపుగనులు, అబ్బీనియనులు, తార్తారీలు, మొగలాయీలు మొదలగు ననేక మహమ్మదీయులును జేరియుండుటచేత నా శిబిరము కదలి వచ్చుచున్న మహానగరమువలె నుండెను. క్రమశిక్షణయుఁ దగుపరీక్షయు లేనందున సైనికులెందరో, శిబిరానుచరు లెందరో కొల్లలయి తమంతట వచ్చి చేరినవారెందరో యెవ్వరు నెఱుంగరు. ముందుఱ దుందుభులు దిగంతములు ప్రతిధ్వనులీనఁగ మ్రోయ దళతళ మెఱయు ఖడ్గములను హస్తములఁ దాల్చి యమ్ముల పొదుల మూఁపులనిడి జయైక దీక్షతోఁ గాల్బలములు మొదట నడచుచుండెను. అవ్వెనుక పారసీక తురంగముల నెక్కి చేతులతో బల్లెములఁబట్టి నొక్కుమ్మడి నాశ్వికులు వెడలుచుండిరి. వాఁడవెనుక మదగజేంద్రములపై బంగరు కంబళములతోడను వెండికప్పుల తోడ గ్రాలు నంబారీలు నెక్కిఁ పచ్చపట్టుబరువులపై గూర్చుండి సేవకులు వింజామర లిడ సకల సేనా సముద్ర నియామకుఁడై శ్రీఢిల్లీశ్వరుం డగు నల్లాయుద్దీన్ చక్రవర్తి వచ్చుచుండెను. చక్రవర్తి కిరుకెలంకులను ద్రుణీకృతమృత్యుదేవతలగు మహమ్మదీయ సామంతులంగరక్షకులై నడచుచుండిరి. వారి వెనుక శిబిరానుచరులును వారివెనుక నేనుఁగులనెక్కియుఁ బల్లకులలోఁ గూర్చుండియు శ్రీ చక్రవర్తి యొక్కయు హిందూమ్లేచ్ఛ ప్రభువుల

యొక్కయు సైనికుల యొక్కయు నంతఃపుర స్త్రీజనంబులును నరుగుచుండిరి ఇందే చంద్రసేనుని కుటుంబమును వచ్చుచుండుట జేసి మన హేమలతయు నొకపల్లకియందుఁ గూర్చుండి ప్రయాణము సేయుచుండెను. చంద్రసేనుని భార్య హేమలతను దన సోదరివలెఁ గాపాడుచుండెను. సైనికుల కోలాహలధ్వనులును హయహేషలును గజబృంహితములును, బల్లకుల యోంకారనాదములును, బ్రహ్మాండమును బ్రద్దలు సేయసాగెను. ఈ సైన్యము చిత్తూరునకుఁ బదియేనుక్రోసుల దూరములకు వచ్చినప్పుడు చక్రవర్తి సైన్యము నిశ్శబ్దముగా నడువవలయుననియు శత్రువులు తమరాకను గుర్తింపరాదనియు రణదుందుభులు మ్రోయికపవలదనియు, నానతి వచ్చెను.

నిరంతర ప్రమత్తుడై తిరుగు చిదానందయోగిచే నంపబడిన వేగులవాండ్రు సైన్యమువచ్చు టెరిఁగి యోగికివిన్నవింపనతఁడా వార్త రాణాకు దర్బారునందుఁ దెలియఁజేయుట మనమీవరకే చదివినారము. ఆరాత్రి చక్రవర్తి సైన్యము యొక్క రాకను దానిస్థితిని దెలిసికొమ్మని భీమసింగును గోరాసింగును బంప వారు చూచి వచ్చి యా వార్త రాణాకును భీమసింగునకును విన్నవించిరి. అంతట రాజపుత్రులు చిత్తూరు సంరక్షణమునకు సమస్తప్రయత్నములఁ జేయసాగిరి, రాజపుత్ర సైన్యములకును శూరాగ్రేసరులగు గోరాసింగును బ్రతాపసింగును సేనాధిపతులుగ నియమింపబడిరి. మదనసింగు శ్రీభీమసింగుగారికిని శ్రీరాణాకును సంగరక్షకుఁడుగ నియమింపబడెను మూర్తిమంతమగు ప్రతాపమువలె బ్రతాపసింగు సైన్యముల నెల్లఁ జక్కఁజేయ నారంభించెను

ఆ మహమ్మదీయ సైన్యమట్లు ప్రయాణము చేసి మెల్లమెల్లగఁ జిత్తూరు నగరమునకు వచ్చి కోట యెదుట విడిసెను సైన్యమును గనుఁ

గాని భీమసింగు రసపుత్రుల నెల్ల సిద్ధము చేసి కోటసంరక్షణమున కాజ్ఞ నొసఁగెను అల్లాయుద్దీన్ చక్రవర్తియుఁ గోటముట్టడి నారంభించి తన కాప్తుఁడు రాజకీయ వ్యవహారముల యందాలోచన చెప్పువాఁడునగు రహిమాన్‌ఖాన్‌నకు సేనాధి పత్యము నొసఁగెను. రహిమాన్‌ఖాన్ కత్తి బట్టి నేఱని పిరికివాండ్రలోఁ జేర్పఁబడదగినవాఁ డయ్యెఁ, గౌరవార్హమీమహోద్యోగము నంగీకరించెను కోటగోడ యిరువది రెండడుగుల యెత్తుగలిగి యైదడుగుల వెడల్పుఁగలిగి యుండెను కోటచుట్టు నగాధమైన కందక ముండెను. ఆ కందకము మీఁదనుండి లాగివేయఁబడుటకు వీలుగానున్న యొకవంతెన యుండెను. ముట్టడియారంభమైనతోడనే మహమ్మదీయులు ఫిరంగులను బారుచేసి బారుచేసి కోటగోడను నిర్మూలింపఁ బ్రయత్నించిరి. కాని యది దుర్లభమయ్యెను. పలుమారు పటాలముల వెనుక పటాలములు వచ్చి యగడ్త మట్టితోఁ బూడ్చి కోటగోడఁ లపై గవిసెను గాని రసపుత్రుల బాణాసారమున హతములయ్యెను. తరువాత మ్లేచ్ఛులు లగ్గలెగసి కోటఁ బట్ట సాహసించిరి గాని పైనుండి రాజపుత్రులు నిప్పులును మసలిచమురును, శిలలును వారిపై వైచుటచేఁ జచ్చిరి. మహమ్మదీయులెన్ని భంగులఁ బ్రయత్నించినను గోట స్వాధీనము గాకుండుటఁజూచి చక్రవర్తి స్వసైన్యనాశనమునకు విచారింప దొడఁగెను. ముట్టడి ఫలము లేక యనేకమాసము లుండుటఁజేసి యుభయసైన్యములు విసిగి యెట్లయిన ముట్టడి నివారణమైన బాగుండు నని తలఁచుచుండెను. అల్లాయుద్దీన్ సంధి జేసి కొనుటకు సిద్ధముగ నుండెను. గాని రసపుత్రులు ముందుగ సంధికి రారైరి. ముందుగ సంధియగుటఁ దన కవమానకరమని చక్రవర్తి వెను దీయుచుండెను. భీమసింగు మహారాజు భార్య యగు శ్రీ పద్మినిని

క్రవర్తి సమర్పించిన పక్షమున నాతఁడు చిత్తూరు ముట్టడి మాని స్వదేశమున కరుగుటకు సమ్మతించునని చక్రవర్తి రహిమాన్‌ఖాన్‌చే సందేశము నంపుటచే నభిమానధనులగు రాజపుత్రులు తమ కోపాగ్ని ప్రజ్వరిల్లి శాత్రవారణ్యమును దహింప గృతప్రతిజ్ఞులైరి. రాయబారిని వధించు పాపమని భీమసింగు చెప్పి వారింపకున్న నాదినమున ఖాను శిరస్సు వేయి వ్రక్కలై యుండును. రాజపుత్రులెల్ల రోషమున జేవురించి మొగములతో భయంకరాకారులై పగదీర్చుకొనవలెనన్న యుత్సాహతో సింహనాదములఁ జేసిరి. రహిమాన్‌ఖాను శత్రు మండల మధ్యమున గజ గజ వడకుచు ప్రాణముల నఱచేతఁ బట్టికొని యుండెను. తరువాత వారు ఖానునంపి కవచ శిరస్త్రాణములు ధరించి యుద్ధసన్నద్ధులైరి. ఈ వార్త నల్లా యుద్దీను విని మరల ముట్టడి నారంభించెను. ఉభయ సైనికులు నొండొరులపై దారుణాగ్ని వర్షములఁ గురియించుచుండిరి. చిత్తూరు ప్రవేశించిన కొన్ని దినములకు హేమలత చంద్రసేనునితో దనకు మదనసింగుపైగల యనురాగమును మదనసింగునకు దనపై గల యనురాగమును దెలిపి నాజరుజంగునకుఁ దనరాక నెఱిగింపుమని ప్రార్థించెను. అతడు హేమలత శిబిరమున నుండుట నాజరుజంగున కెరిగింప వారిరువురు నెట్లయిన నామెను మదనసింగు నొద్ద కంపుటకుపాయముల వెదకుచుండిరి. అట్టి యుద్ధసమయమున నామె నవలి కంపుట తమకు హానికరమని యెంచి వారప్పటి కూరకుండిరి.

ఆ రాయభారము జరిగిన నాలుగు దినములకు ముట్టడి యతితీక్ష్ణముగనుండఁగ సాయంకాలమునందుఁ బ్రతాపసింగు గృహము నొద్దకొక బండి వచ్చి నిలచెను. ఆ బండిలో నొక ముదుసలియుఁ బదియారేండ్ల ప్రాయముగల యొక కన్నియయుఁ గూర్చుండిరి. బండి వారిగుమ్మమువద్ద నిల్చినతోడనే ముసలిది బండిదిరిగి మదన సింగుగారున్నారా ? యని

వాకిట గూర్చున్న కృష్ణసింగు నడిగెను. మదనసిం గంతకుముందె రెండు గడియలక్రిందట నింటికి వచ్చియుండుటచేఁ గృష్ణసింగామాటవిని తల యూచి లోపలకరిగి తన యజమానుని వెంటబెట్టుకొని వచ్చెను. ఇండివైపు వచ్చుచున్న మదనసింగ్‌ను జూచి ముసలిది యెదురుగా బోయి అయ్యా! మీదర్శనము నిమిత్తము మీ ప్రియురాలగు హేమలత వచ్చినది. అదిగో అని మేలిముసుఁగు మరుగుననుండి సిగ్గుచే ఇండిచాటుననున్న యాసుందరిని జూపెను. ఆ మాటలువిని మదనసింగ్గునకు ఇంచప్రాణములును లేచి రా సంతోషమును నివారించికొని లోపలికి రండని యిరువురను బిలిచెను. అంతట నాబాలికను మాత్రము మదనసింగు వెంటబెట్టుకొని తనగదిలోనికిఁ దీసికొనిపోయి కూర్చుండ నియమించి, యెట్లు పాలిగ్రామము నుండి యామె వచ్చెనో యా వృత్తాంతము నెరుగ జేయుమని యడుగ అయ్యా ! నేను మిగుల శ్రమ జెంది మీ నిమిత్తము వచ్చినాను. మా తాత గారు మృతినొందినారు. నేను దిక్కు లేక యున్నాను. నా సంరక్షణ భారము మీదేయని యిటు వచ్చితిని అని చెప్పి కంటనీరు పెట్టికొనసాగెను. మదనసింగామె యెడ దయార్ద్రహృదయు "సుందరీ ! నీకు భయములేదు. మా పినతండ్రితోడను బినతల్లితోడను జెప్పి నిన్నెట్లయిన నేను దప్పక వివాహమాడెదను. నీవు మా యింట నుండుము". అని చెప్పునప్పటికి ప్రతాపసింగు వారున్న గది ప్రవేశించెను. పినతండ్రిని జూచి మదన సింగు సంభ్రమముతో దెల్ల బోయి చూడసాగెను. ప్రతాపసింగు క్రొత్త విగ్రహముల జూచి "నాయనా ! వీరెవరు" అనియడిగెను. మదనసింగు లజ్జా వనతముఖుడై యూరకుండ ముసలిది అయ్యా ! మీకుమారుని హృదయము

నాకర్షించిన హేమలత యీమెయే యని యుత్తరమిచ్చెను. ప్రతాప సింగున కట్టి వివాహ మనిష్టమైననూ కుమారునికాగ్రహము కలుగునని వారిని లోనికి దీసికొనిరా నాజ్ఞాపించెను. అంతలో ముసలిదియు నావలి కరిగినం దున నబ్బాలిక మోహాతిశయముచే శరీరము నెరుగక మదనసింగు సమీప మునకుఁ బోయి నేను నీదాననే నీవునన్ను వివాహమాడునట్లు నాకు వాగ్దా నము చేయుము అని మదనసింగును గాఢాలింగనము జేసికొని వదల కుండెను. భయముతో మదనసిం గా కౌగలింతను వదలించికొని సుందరీ! నీవు రాచకన్నియవు. పెండ్లి గాక ముందు నన్ను గౌగలించుకొనుట తప్పు సుమీ ! యని నివారించి యుత్తమక్షత్రియ కన్యయగు హేమలత కవ్యాజనస్వభావమగు లజ్జను జరిత్యజించి యట్లు జేయుట కాశ్చర్యపడుచు గదివెలుపలికి వచ్చెను. అంతలో భర్తచే నంపబడిన సువర్ణపాయి తత్ప్ర దేశమున కరిగి కుమారుని జూచి నవ్వుచు దనకు గోడలు కాదలచిన బాలికను సగౌరవముగ గృహమునకు వెంటబెట్టిగొని పోయెను ముసలిదియు దనకు బధువులున్నారని చెప్పి వెడలిపోయెను.

పదునేనవ ప్రకరణము

ఆ మఱునాడు పద్మినినైన బద్మినిప్రతిబింబమునునైన నొక పర్యాయము రాజపుత్రులు తను జూడనిచ్చినయెడ ముట్టడిమాని పోవుటకు జక్రవర్తి సమ్మతించిన వర్తమానమునంపెను. అందువిషమై దర్బారుజరుగ నందుజేరి సామంతులలో గొందఱిదియు నవమానకరమనివాదించిరి. మఱి కొందరద్దములో బద్మినీదేవినీడను జూపుట యవమానకరము కాదని యభిప్రాయపడిరి. స్వకులక్షయమునకును దేశనాశనమునకును భీమసింగు వెఱచి తనభార్యయొక్కనీడను జక్రవర్తికి జూపుటకు నియ్యకొనెను. కాని యా చక్రవర్తి యొకడె రావలయునని కట్టడిచేసెను. రాజపుత్రులు నిరాయుధుడుగను నిస్సహాయుడుగ నున్నవానిని వధింపరన్న దృఢవిశ్వాసముతో జక్రవర్తి కామాంధకారముచే గనులు కానక రహిమానుఖాను నొక్కనివెంట బెట్టుకొని కోటజొచ్చెను చక్రవర్తికి దగిన గౌరవముల నొనర్చి భీమసింగు తన భార్యనీడ నొకయద్దములో బ్రతిబింబమగునట్లుచేసి యాతనికి జూపెను. నీడనో జగన్మోహనాకారముదాల్చియున్న యా త్రిలోక సుందరియగు పద్మిని నిజముగ నెట్లుండునోయని యద్భుతపడి సంతుష్టాంతరంగుడై పిమ్మట గోటవెడలపోవుటకు జక్రవర్తి సిద్ధమైయుండెను. ఆసమయమున జక్రవర్తియు భీమసింగును నిట్లు మాటాడిరి.

చక్ర—నేను మీరుచేసిన మర్యాదలకు జాల సంతోషించి నాడను. ఈ వఱకు నేను మిమ్ముజేసిన యవమానలకు నాకు విచారముగనున్నది. ఇకముందు మీరును మేమును స్నేహితులమై యుండవచ్చును.

భీమ—మీ చిత్తమువచ్చినట్లు చేయవచ్చును. మానహానికంటె ప్రాణహాని మేలు. మేమెవరికైనను వెఱచువారముకాము.

చక్ర—అవును. నేను మీసంగతి నెఱుగక దుర్మార్గుల యోజనము వలన మీదేశముపై దండెత్తినాడను. క్షమింపవలెను.

భీమ—క్షమియించుట యేల? పొరబాటునకు నెవ్వరేమి చేయ గలరు?

ఇట్లు చక్రవర్తియు భీమసింగును మాటాడుచుండ నొంటిగ దొరికిన మహామ్మదీయవిభుని వధింపవలెనను కోరిక యేరికిని జనింపదయ్యె. అంతట జక్రవర్తి శిబిరమునకు మరల ప్రయాణమగుటచే భీమసింగు చక్రవర్తిని సాగనంపుటకు దనకోట విడిచి కొంతదూర మొంటరిగాసాగిపోయెను. అప్రస్తుతములగు కొన్నిమాటల జెప్పుచు జక్రవర్తికి భీమసింగును దనసేనా నివేశముదాక గొనిపోయెను అప్పుడాకస్మికముగ నదివఱకు జక్రవర్తిచే నియమితులై పొంచుండియుండిన కఱకుతురకసైనికులు భీమసింగురాజుపై నొక్క పెట్టునబడిరి. మనోధైర్యమున హిమాద్రిమగు భీమసింగు ఘోరమైన యీ మోసమునకు నాశ్చర్యపడి తనకత్తితో ననేకభటుల నాపెనుకాని సైన్యము లపారముగనుండుటబట్టియు రసపుత్రులు దూరమాగానుండుటబట్టియు భీమసింగు విజయమొందజాలక యలసియుండ రహిమాన ఖానువచ్చి యాతని పైజేయివైచి నిన్ను ఖైదిగ బట్టుకొన్నాము రారమ్ము అని లాగెను. అప్పుడు మహామ్మదీయ ప్రభువులు వచ్చి రాజపుత్రసింహమును జెఱబట్టిరి. పద్మినిని సమర్పించినగాని బంధవిమోచనము జేయుట లేదని చక్రవర్తి స్పష్టముగ నుడి వెను. భీమసింగు మ్లేచ్ఛుటచే జిక్కిన వార్తజిత్తూరు కోటలో దెలిసినపుడు

కోటలోనున్న వారి దుఃఖమింతింతయని చెప్పనలవికాదు, దుర్నిరీక్ష్య ప్రతాపుడగు భీమసింగును సూర్యుడు శాత్రవసైన్యమున పశ్చిమాంబుధి నడగిపోవుటచే నపుడప్పద్మినీ ముఖారవిందంబు వికాసహీనతనొందెను. నగరమున నాబాలగోపాలముగ జనులుభోజనములుమాని దుఃఖావేశముచేమాటలాడ జాలరైరి. కత్తివాటువైచిన నౌకరిమొగమునను నెత్తురుచుక్క లేకుండెను. కోటము, మేడలు నుద్యానవనములు, మందిరములు వెలవెల బాఱుచు నిన్నవోయెను. సైనికులెల్ల నుస్సురుస్సురనుచు డిగులొందుచుండిరి. మదనసింగు తనబోటి సాహసికులు కొందఱితో జక్రవర్తి సైన్యముపైబోవ దలంచెనుగాని యాడపడుచుదనపు ప్రయత్నమును గోరాసింగుమాన్పెను. అనంతరము రాజపుత్రవీరులు నిజమందిరములకరిగి యారాత్రి కర్తవ్యమూహించుచుండిరి. ప్రతాపసింగును మదనసింగును విచారముతో నింటికేగనిరి మదనసింగు దనప్రియురాలి సేమముగనుగొని తరువాత నొకకుర్చీమీద గూర్చుండినపుడు మెల్లగ సువర్ణబాయి వానికడకువచ్చి కూర్చుండి యిట్లని చెప్పనారంభించెదు. "నాయనా! నాదొక చిన్నమాట కలదు. నీకీబీద బాలికపై నెట్లు ప్రేమకుదిరెనో నేనెరుగును గాని యిది దౌర్భాగ్యురాలని తోచుచున్నది. మేలిముసుగు దీసిచూడ నిది నాకంత యందముగ గనబడలేదు అందమట్లుండ దీనిదగ్గర దొంగతనముగూడనున్నది. ఈ దినమున నావ్రజపుటుంగరముపోయినది. అదితీసినట్లు దాసీజనులు చెప్పినారు. అది నీ ప్రియురాలగుటచే వారేమియు ననజాలకూరకుండిరి అని తల్లిపంచించిన మాటలుశూలములవలెవున దనచెవులబడ మదనసింగు దుఃఖమునకు మితము లేకపోయెను. గాని తల్లి యబద్ధమెన్నడు దనతో బలుకదని తానెంచింగి యది సేవకులుచేసినమాయ యనినమ్మి తల్లితో అమ్మా! హేమలతపయినీకు

నిష్కారణముగ దురభిప్రాయము కలిగినది. ఆమె సద్గుణపుంజము సుమీ నీకు నిలకడమీద నిజము దెలియును నీ మాటలచే నన్ను బాధింపకుము" అని పలికెను. ఎట్టయిన నీవు దీనిని వివాహమాడ వలనుగాదుసుమీ యని సువర్ణబాయి లోపలికరిగెను. మదనసింగు సందేహాస్పదహృదయముతో దన ప్రియురాలున్న గదిలోనికిబోయెను. ఆచట మంచముపై బవ్వళించియున్న యాబాలిక మేలిముసుగు వెంటనే మొగమున వైచికొని రోదన మొనర్చుచు మదనసింగు పాదములపైబడి యిట్లుచెప్పసాగెను. "ప్రాణేశ్వరా! మీతల్లి గారును సేవకులును నన్నవమానించుచున్నారు. నేనెందైనను బడి మృతి నొందుటకు సిద్ధముగ నున్నాను. మీదర్శనము జేసిపోవలెనని జీవించితిని గాని యిదివఱకే నేను మృతినొందవలసినది నామీద మీరింతనిర్దయబూనుట ధర్మముగాదు. మాతాత మీకు జేతిలో జేయివైచి నన్నప్పగించినాడు గదా, యని విలపించుచున్న ప్రియురాలి మాటలకు హృదయముకరగ మదనసింగు నిరుత్తరుడయ్యెను. ఆమె యంతటితో నిలువక మూడు త్తరములదీసి నావిషయమై మౌలవి నాజరుజంగు ప్రముఖులకు వ్రాసిన యుత్తరములజూడుడు. అందు నాసత్ప్రవర్తనమునుగూర్చి యాయన యెట్లుశ్లాఘించినాడో మీరెరుగుదురు. అని యుత్తరముల జేతికిచ్చెను. మదనసింగు వానింజదువుకొనిన తరువాత నార్త్రాతి తన ప్రియురాలి విషయ మగువిచారమును భీమసింగునుగూర్చిన వింతయు దన్ను బాధింప జిదానంద యోగీంద్రుని కాలముగడుపుట యుచితమని యెంచి యాతనిమతమునకరిగెను. యాతనిమొగము జూచి యోగికారణమును జాలసారులు తఱచితఱచి యడుగ మదనసింగు తన ప్రియురాలి విషయమయిన చర్య నెఱిగించెను. హేమలత మదనసింగునియింట వసించుచున్నదని యోగివిని యామెపయి నపనింద వచ్చినందులకు జింతించి మదనసింగుతో "ఆమెవచ్చినదా? తల్లిదండ్రులు

లేని యాపిల్లపై నెట్టి నిందవచ్చెను ఆమెను నేనుజూచి మాటాలాడవలెనని యున్నది. నీకేమయిన నభ్యంతరముకలదా!" అని పలికెను. తనకెట్టి యభ్యంతరము లేదని మదనసింగుత్తరముజెప్ప యోగి తక్షణమే వారి యింటికారాత్రి పయనమయ్యెను. మదనసింగు యోగితో గృహమును బ్రవేశించి బాలికయున్నగది జేరి యామెను జూపెను. ఆమెతో గొన్ని రహస్యములు మాటలాడవలసియున్నదని యోగి చెప్పి మదనసింగు వెలు పలికరిగెను. తరువాత యోగి బాలికకడ కరిగి "అమ్మా! జ్వరము నింపా దిగా నున్నదా? యని యడిగెను. దాని కామె యుత్తరమునీయక యోగిపై నూరకచూచుచుండ నతడును నీవెందుండి యిక్కడకు వచ్చినావుకుమారీ" యనియడుగ నామె మాటలాడదయ్యె. యోగి యామెహస్తమునుబట్టికొని నీవు నాపుత్రికవు. సిగ్గుపడకుము" అని ప్రియములాడ నామె సిగ్గువదలి మాటలాడుటకు సమ్మతించెను. వారిట్లు మాటాడిరి.

చిదా—నీవు నేటిదాక నెందున్నావు? ఎవరి సంరక్షణమున నున్నావు.

బాలి—నే నాయలీఘరులో రాజులయింట నుంటిని.

చిదా—నిన్ను పాలినుండి యెవరు తీసికొనివచ్చినారు?

బాలి—ఆగడబిడనుండి నేనేవచ్చినాను నన్నెవరుదేలేదు.

ఈ పలుకులువిని చిదానందయోగి యనుమానపడి యామెమేలి ముసుగుదీసి యొగముపైపు పాఱజూచి మరల ముసుగిడి యీవలకు వచ్చి మదనసింగుతో నీమెకు నీనడుమ గలిగినకష్టములచే మతిచాంచల్యము సంప్రాప్తమైనది. నాకడకంపుము. నేను మందులనిచ్చి రెండుదినములలో

జాత్యముకుదురునట్లు చేసెదను. అనిలోనికరిగి బాలికతో అమ్మా! నీకు మదనసింగు తప్ప భర్త కాగలడు నీకు శరీరమునగొంచెము రుగ్మతగలదు. నామతమున నిన్ను రెండుదినములుంచుకొని మందిచ్చి పంపెదనురా యని చెప్పి మదనసింగు సమ్మతిమీదనామెను గొనిపోయెను మదనసింగును చింతాక్రాంతుడై యారాత్రి పండుకొని నిద్రరాక కలవలపడుచుండెను. తొగి మఠమునకు బాలికను గొనిపోయి యామెను నిద్రపుచ్చి తనప్రియ శిష్యుడైన సదాశివుని బిల్చి యాచిన్నదాని విషయమును నాతనితో నేమో చెప్పి యారాత్రి తానును సుఖముగ నిద్రించెను.

పదియారవ ప్రకరణము

ఆ మఱునా డుదయమున నిద్రమేలుకొనక ముందే సేవకులరుదెంచి మహారాజావారు రమ్మని వర్తమానమంపిరని చెప్ప మదనసింగు వస్త్రాలంకారముల దాల్చి తనయశ్వముపైనెక్కి మఠమునందున్న తన ప్రియురాలి యోగక్షేమము నరసికొనుటకు యోగికడకు వచ్చెను. యోగి మదనసింగును రహస్యముగ నొకగదిలోనికి గొనిపోయి యాతనితో "బాబా! యీ పడుచు హేమలతకాదు. పాలిగ్రామమున నుండెడి రాధయను దాసిసుమీ. దీని విషయమై దయ దలపక నేను దగినట్లు శిక్షించెదను. నీదారిని నీవరిగి పని జూచుకొనుము"అని చెప్పెను. ఆ పలుకులు విని మదనసింగత్యంతాశ్చర్యమునొంది తన్నట్లు మోసపుచ్చిన రాధ శిక్షార్హురాలని యొప్పుకొనెను. కాని స్త్రీయగుటచే క్షమించి ప్రాణహాని లేకుండ జేయుమని యోగిని ప్రార్థించి తాను గోట కరిగెను. అప్పటికి ప్రతాపసింగు గోరాసింగును మొదలగు ప్రధానయోధులువచ్చి దర్బారున గూర్చుండిరి. మదనసింగు దనకుచితమగు నాసనమున గూర్చుండి భీమసింగును మ్లేచ్ఛుల బారినుండి తప్పించుటకు దగునుపాయ మాలోచించు చుండెను.

అప్పుడు గోరాసింగు లక్ష్మణసింగును సభ్యులను జూచి యిట్లనియె. "మన మీ సమయమున చక్రవర్తియొద్దకు మదనసింగును రాయబారిగ నంపుదము. అంతటి న్యాయముతో ప్రవర్తించిన మాయెడ మీరింత యన్యాయముతో ప్రవర్తించుట సత్పురుషోచితము కాదని చక్రవర్తికి నతడు

తెలిపి యతనిలోపము నతని కెఱింగించినను నతడు మనమాట కియ్యకొనడేని తగుచర్య జరుపుదము" అని గోరాసింగు నుడువ నంద అదియుక్తమని మదనసింగును సందేశార్థమరుగుమనిరి. మదనసింగు స్వామికార్యార్థ మెంతటి సాహసకార్యమునైన నాచరింప నుద్యుక్తు డగుటచే నీ కార్యమునకు సమ్మతించెను. ఆతడు మరల నింటికి రాక సువర్ణబాయికడ సెలవుగై కొనక కొలువునన్న పినతండ్రికి నమస్కరించి యతనిచే నాశీర్వచనముల బడసి రాణావద్ద సెలవుగైకొని చక్రవర్తి సమ్ముఖమునకు గతిపయ సేవకు లతో బోయెను.

ఇట జిదానందయోగి యరుణోదయమునలేచి స్నానసంధ్యాదికముల దీర్చికొని సదాశివునిచే రప్పింపబడిన మంగలివానినొకచోట గూర్చుండుమని గాడిద నొకచెట్టునకు గట్టించి రాధను దనకడకు బిలిపించి యాగ్రహముతో "ఓసీ మూర్ఖురాలా! నీసంగతి నేనెఱుగుదును. నీవు పాలిగ్రామములో నుండు రాదవు. చిత్తూరు నీవెట్లువచ్చితివి?" అని యడిగెను. అది భయ సంభ్రమములచే నోట లెఱుంగక కొంతసేపుండి తెలిసి యింక బొంకిన కార్యము లేదని యిట్లనెను. "స్వామీ! మదనసింగు పాలిగ్రామమునకు వచ్చినపు డాయనమీద నాకు వెట్టిమోహ ముదయింప నాపుకొనలేక హేమలత తాను పాలయినదని యెంచి నేనా మెవేషము వైచికొనివచ్చి నాకర్మ వశమున బట్టుపడితిని నాకు బ్రాణదానము జేయవలెను. నేను మీబిడ్డను" అని యోగిపాదములపై బడి హృదయము కరగునట్లు రోదనమారంభించెను. యోగి జాలిగొని ప్రాణదానము జేయుటకు వాగ్దానముజేసి దానిని దొడ్డిలోనికి దీసికొనిపోయి తానొకచేయియు సదాశివుడొక చేయియు బట్టికొని యౌవన పరిపూర్ణురాలగు నామెను వికృతాంగిగ నొనర్పదలచి క్షౌరముజేయుమని

మంగలివాని కాజ్ఞయొసగ వాడు తుమ్మెద రెక్కలవలె నల్లనివై నిడుదలగు రాధశిరోజముల భారము బాపి విధవవలె జేసెను. వికృతాంగియగునామెను యోగి తక్షణమే గాడిదపై గూర్చుండ నియమించి చిత్తూరనగరమున వీథుల వెంట త్రిప్పించెను గ్రామనివాసులెల్ల మందలు మందలుగ నామెను జూడ వచ్చి కడుపులు పగులునట్లు నవ్వసాగిరి ఇట్లు సంభవించిన పరాభవము భరింపలేక రాధ యాపూట నగరము విడచి గ్రామాంతరము బోయెను. అక్కడ మదనసింగు చక్రవర్తి శిబిరమునకు జని తన రాక నతని కెఱిగించెను. అక్కడ మదనసింగువ టి శూరశిఖామణిని శత్రు మండలమున లేకుండ జేయుటకు చిరకాలమునుండి ప్రయత్నించుచున్న చక్రవర్తి యాతని రాకవిని రహిమానుఖానునకు వర్తమానము నంపెను. రహిమానుఖాను మదనసింగుపైగల యసూయచే నాతని రాయబారము విననక్కఱలేదనియు వెంటనే యాతని జెఱబెట్ట దగుననియు జక్రవర్తికి నాలోచనచెప్పెను. చక్రవర్తి తత్ప్రకారముగ మదనసింగును గారాగృహమున బెట్టించి రహిమానుఖానును నచట గావలియుండ నాజ్ఞాపించెను. మదనసింగు ననుచరులలో నొకడు సత్వరముగ బఱతెంచి యతని యవస్థను ప్రతాపసింగునకు విన్నవించెను భీమసింగు చెఱలో బడిననాడెట్లు చిత్తూరున దుఃఖముదయించెనో యటులే నేడును మదనసింగు విషయమై దుఃఖముదయించెను. ప్రతాపసింగు విచారమునకు నలవిలేదు. సువర్ణబాయి కీసంగతి తెలిసినపుడు గాలి తాకున నేలపైబడు తీగవలె నామె మూర్ఛవోయి, తెలిసిన తరువాత నన్నపానములు ముట్టక దుఃఖపారవశ్యము నొందియుండెను. ఆ దివసమట్లు మహమ్మదీయ శిబిరమున మహానందముతోడను రాజపుత్ర శిబిరమున దుఃఖముతోడను గడచినవెనుక మఱునాడుదయమున చక్రవర్తి మదన

సింగును జెఱబెట్టి గుడారమునకు జని యొకపీఠముపై నాసీనుడై యతనిని దనయెదుటకు దీసికొనిరమ్మని యాజ్ఞాపించెను. భటు లట్లతని దోడితేర మదనసింగు తురుష్కుని కట్టెదుట నిర్భయముగా నిలిచి యుండెను అతని ధైర్యసంపదకు దనలో చక్రవర్తి యచ్చెరువడి వానితో నిస్సందేహముగా నిట్లని చెప్ప దొడంగెను. "ఓయీ! కాఫరు! రాజపుత్రా! నీవు మాచేబడి నావు. నీకు ప్రాణముల దక్కించుకొనవలెనని యున్న పక్షమున నాకార్యము జక్కజేయుము. పద్మినిని మాకు సమకూర్చునట్లు మీ భీమసింగునకు సలహా చెప్పి కార్యసాఫల్యము గావింపుము. అట్లయిన నీప్రాణసంరక్షణ మొనర్చుటయెగాక భీమసింగును విడుచుటయు నీకనేక బిరుదులను బహుమానములను నొసగుటయుగూడ నగును. లేకున్న నీకు మరణ దండన విధించెదను. నీసుందరకాయమును నీపరాక్రమమును జూడ నాకు జాలి యగుచున్నది. నీవు మరణమును గోరెదవా, నీప్రాణములను రక్షించుకొన గోరెదవా?" యని చక్రవర్తి పలుక మదనసింగు మహాకోపోద్దీపితుడయి నేత్రద్వయము చింతనిప్పులవలె జేవురింప మొగ మెఱ్ఱబార బరవశుడై తాను మ్లేచ్ఛ సార్వభౌముని స్వాధీనము నందుండుటయు దనకు మరణము సంప్రాప్త మగుటయు మఱచి నిర్భయముగా నిట్లు పలికెను. "ఛీ! నీ దురాలాపముల నింక గట్టిపెట్టుము నీవు పౌరుషవంతుడ వనియు మానాభిమానములు గలవాడవనియు నేననుకొంటిని గాని యింత నీచుడవని నేనెన్న డెఱుగను. నీకు భీమసింగు మహారాజు భార్య యగు మహాపతివ్రత పద్మిని కావలయునా? మేముత్తమ క్షత్రియవంశ సంభూతులముగాని కఱకు తురకలముగాము. మాకు మానాభిమానములే తల్లిదండ్రులు. ప్రాణముల దీసివేయుదునని నీవు బెదిరించు మాత్రమున తుచ్ఛప్రాణములకు జడిసి

నీచకర్మము నొనర్చువా రనుకొంటివి కాబోలును! ఈ తుచ్ఛకర్మముల నొనర్చి జీవించుటకంటె మాకు శూరజన సులభమగు మరణమే మేలు. పరాక్రమవంతుడవేని యీదుర్భాషలుడిగి కత్తిగట్టి మాతో మగవాడవై పోరుము." అని యనేక భంగుల నిందించుచున్న మదనసింగు మాటల కాశ్చర్యపడి చక్రవర్తి మేర మీఱిన కోపముతో "నీ దుర్మార్గునిజంపివేయుడు వీని నాలుకనుగోసి యెఱ్ఱగా గాలిన యినుప కడ్డీలను వీనికన్నులలో జొప్పించి పిమ్మట దలదెగ వేయుడు." అని రహిమానుఖానున కానతిచ్చి తక్షణమె యాగుడారమునుండి వెలుపలికి జని భీమసింగును జెఱవెట్టిన గుడారమున కరిగెను. కామపీడచే జక్రవర్తికి యుక్తాయుక్త జ్ఞానము నశించినందున నతడు భీమసింగు సమ్ముఖమున కరిగి తనహృదయ పద్మమును బాయకుండిన పద్మిని సంయోగమున దనకు గూర్పవలసినదని యాతని వేడుకొనెను. కీచకుని మాటల కలిగిన భీమసేనునివలె జక్రవర్తి మాటల కలిగి భీమసింగు రౌద్రరసి మొల్క నిట్లనియె. "అపకీర్తితో జిరకాలము జీవించుటకంటె గీర్తితో మరణమునొందుట యుత్తమము రాజపుత్ర రక్తము నరములయందు ప్రవహించు నంతకాలమును, గంతమున బ్రాణము లుండునంత కాలమును భీమసింగు మరణమునకు వెఱచి నైచ్యము కొఱంబడునని స్వప్నమున నయిన నమ్మకుము. నాకు మరణము మాట వంటిదికాని భయకారణము కాదు. నాకుమరణము సంభవించినను సరే; రసపుత్ర వంశములు నిర్మూలమైనను సరే; నేనట్టి కార్య మొనర్పను," అని ప్రత్యుత్తర మియ్యగా నా మ్లేచ్ఛ చక్రవర్తి భీమసింగు మదనసింగుల నిరువుర జంపివేయవలెనని సంకల్పించుకొనెను. అందుచేత మదనసింగును దక్షణమే యంతమొందింపవలదనియు మఱునాడు భీమసింగుతో గూడ

ద్ధమట్టింపవచ్చుననియు రహిమానుఖానుతో జెప్పెను గాని మరల నారాత్రి కొందఱి యాలోచనము చొప్పున భీమసింగును వధించుట మానుకొనెను. ఇప్పటికైనను బద్మినిపై దనకాస నశింపనందున భీమసింగును జంపిన వ్యవహారము మొదలే మోసమగుననియు నతడు సేమముగ నుండిన రసపుత్రులు పద్మిని దనవద్ద కేనాటికైన నంపి యతని ప్రాణముల రక్షించు కొందురనియు నమ్మి భీమసింగునకు మరణదండన మానెను. మదనసింగు చావామయునాడు నిశ్చితమయ్యెను. రహిమానుఖా నాకార్యనిర్వాహమునకు నియమింపబడినందున నతని యానందము వర్ణింప దుస్సాధ్యమైయుండెను. ఆ మధ్యాహ్నమె యినుపకత్తులను గొలిమిలోబెట్టి యెఱ్ఱగ గాల్పించుచుండెను. ఆ సాయంకాలమునందు రహిమానుఖాను వద్దకు నందుడు వచ్చి "స్వామీ! హేమలత చంద్రసేనుని గుడారములోనే యున్నది. ఆరాత్రి చంద్రసేను డామెను గొనిపోయెనని విన్నాను మీద మీచిత్తము" అని విన్నవింప నాడ బోయిన తీర్థ మెదురయినట్లు తనహృదయమును బీడించు కన్యతన శిబిరమున నుండుటకు సంతోషించి, రాత్రి రెండు గడియలైన తరువాత దనయశ్వము నెక్కి ఖాను చంద్రసేనుని గుడారమున కరిగి యాతని బిలిచి తనకు నెట్లయిన హేమలతను సమర్పింపుమని యాతని బతిమాలుకొనెను. అతని మౌఢ్యమునకును దుర్వర్తనమునకును జంద్రసేను డచ్చెరువడి యాతనతో "మేము రాజులము, మీరు తురకలు, మాకన్యనెట్లు మీకియ్యగలమని యడిగి నావు? చాలుజాలు! నీ చర్యలు గట్టిపెట్టుము. లేకున్న జక్రవర్తితో నిది చెప్పెదను" అని మందలించెను. రహిమానుఖాను నింటి కరిగి భగ్న ప్రయత్ను డగుటకు జింతించుచుండెను. చంద్రసేనుడు వెంటనే చక్రవర్తి సన్నిధి కరుగుదెంచి వినయపూర్వకముగ జరిగిన వృత్తాంత మంతయు

నెఱిగించెను. రహిమాను ఖానుయొక్క దౌర్జన్యమునకు జక్రవర్తి మండిపడి చంద్రసేనుని బంపి ఖానుని బిలిపించి కఠినముగ నాతని మందలించెను అంతట దనమీద నేరము దప్పించుకొనుటకు ఖాను ఉపాయమును వెదకి తుదకొక పన్నుగడ నూహించి యేలికతో నిట్లు విన్నవించెను. "మహా ప్రభూ, ఆతని వద్దనున్న బాలిక నిజముగ నప్సరస. పద్మినివలె నుండును. పద్మిని కామెబంధువని విని యామె నెట్లయిన దమకు సమర్పింపవలెనని చంద్రసేనుని నేనడిగితిని గాని యాకన్య నా నిమిత్తముకాదు" అని విన్నవించిన ఖాను మాటలచే మదన వికారముదయింప ఖానుపై దయజూపి యంపి తక్షణమే చంద్రసేనుని రప్పించి హేమలతను దన శిబిరమునకు దీసికొని రావలయునని యానతిచ్చెను ఆ మాటలు విని చంద్రసేనుడు నిర్విణ్ణుడై యది రహిమాను ఖాను మాయగా దెలిసికొని చక్రవర్తి సమ్ముఖమున మాఱుమాటాడ లేక సరేయని వెడలెను. మార్గమున బోవుచు దానింత కాలము దిక్కులేని రాచకన్నియ మర్యాద గాపాడి తుదకు నిర్దయాత్ముడయిన మహమ్మదీయ చక్రవర్తి కప్పగింపవలసివచ్చెనని విచారమునొందుచు గుడారమునకు వచ్చి యతడావార్త దనయింతికిని హేమలతకును దెలియజేసెను. హేమలత యవ్వచనము లాలకించి సకలదీనులకును న్యాయమొసగి స్త్రీల జెఱబట్టు దురాత్ముల శిక్షింపవలసిన చక్రవర్తి యే స్త్రీల జెఱుపదలంచినపుడు తన మర్యాద నిల్పుట దుర్ఘటమని నిశ్చయముగ నమ్మికొని దైవముపై భారము వైచి యెంతెంత వారి నాశ్రయించిన నెన్ని దినములకును దనకష్టముల కంతము సంభవింప దయ్యెనని యారాత్రియెల్ల విచారించుచుండెను.

పదియేడవ ప్రకరణము

హా! దైవమా! నన్నింత దిక్కుమాలినదానిగ నేలజేసితివి? పవిత్రమగునట్టియు గౌరవమగునట్టియు రాజపుత్రవంశమున బుట్టి తుదకు నిర్భాగ్యురాలనయి శివప్రసాదుపంచను గొన్ని నాళ్ళును, జంద్రసేనునియింట గొన్ని నాళ్ళను వసియించి మహమ్మదీయుల బారిబడుచున్నాను. నాకేల మరణమునుగలుగజేయవు? హాతాతా! ఎందున్నావు? అయ్యోతల్లీ నా బాల్యముననందె నీవు మృతినొందుటచేతగదా నాకిట్టి యవస్థసంభవించినది. కడుపులోనున్న దుఃఖమునెల్ల దెలుపుకొందమన్న నిరుపార్శ్వముల బంధువులైన లేరు. నేనేమిచేయుదును మరణమేనాకు శరణమగుగాక! బలవంతముగా జక్రవర్తిచే నవమానింప బడుటకంటె మర్యాదగ మృతినొందుట మేలుగదా. అని తనలో దాననుకొనుచున్న హేమలతవద్దకు జంద్రసేనుడువచ్చి యామె గౌరవమును గాపాడలేనందులకు విచారించుచు అమ్మా! యీ దినమున నిన్నుదప్పక తీసికొనిరావలసినదని చక్రవర్తి మరల నాకు వర్తమానమునంపినాడు ఈమాట నీతోజెప్పజాలక నేనుసందేహించుచున్నాను ఏమిచేయుటకును దోచదు. అయినను నాప్రాణముల నీనిమిత్తము పోగొట్టుకొందును నా మరణాంతముగాని నీకు బరాభవము సంభవింపదు. భయపడకుము" అని పలుక హేమలత యామాటలు విని నా నిమిత్తము మీరు మృతినొందవలదు. నాకవమానము ఘటిల్లెడుపక్షమున నాచేతినున్న వజ్రమును నూఱుకొని త్రాగుటకుసిద్ధముగనున్నాను. నా వజ్రపుటుంగరమె నా యవమానమును బాపనోపును. ఆ చెలికో నీచలికు మృతినొందియున్న మాతాతను సత్వరమె నేనుగలిసికొందును.' అని యాత్మహత్యకు సిద్ధముగ

నున్న సుందరాంగికి ప్రత్యుత్తరమీయజాలక మరల నొకపర్యాయము నీ విషయమై ప్రయత్నించెదనని చంద్రసేనుడు కన్నీళ్ళతో వెడలిపోయెను. హేమలత ప్రతిక్షణమును తనకొఱకు బిల్లికివచ్చుననియెంచుచు మృత్యుదేవత రాక కెదురుచూచుచుండెను.

ఆ దిన ముదయమైనది మొదలు రహిమానుఖాను మదనసింగును దుదముట్టించు మహోత్సవముగలుగునని మహానందముతో నుండెను. హేమ లత తన సంయోగమునకు సమ్మతింపనందున నామెపై గసిదీర్చుకొన దలంచి చక్రవర్తి కామెనెరింగించెను. ఆ కారణముచే నతడు రెండు రెట్లు సంతోషముగ నుండెననుటకు సందేహము లేదు. జాము ప్రొద్దెక్కిన తరువాత మదనసింగును బూర్వోక్తప్రకారముగ వధింప వలదని చక్రవర్తి యొద్దనుండి ఖాన్‌న కుత్తరవు వచ్చెను. వెంటనే ఖాను మిగుల నెఱ్ఱగ గాలిన యినుపకర్రలను బట్టించుకొని యిరువురు సేవకులతో మదనసింగు వసియించు గుడారమునకు బోయి మదనసింగును జూచి మరణమునకు సిద్ధముగ నుండుమని చెప్ప ఖాన్‌తో నతడు దనకు మృత్యువు తృణప్రాయ మనియు దాను సిద్ధముగ నుండెననియు ధైర్యగాంభీర్యముల బలికెను. అంతటఖాన్ కోపమున బండ్లు పటపట గొఱుకుచు నినుపకర్రలను మదనసింగు కన్నులపై బెట్టి కాల్చుడని సేవకుల కానతిచ్చెను. సేవకులును నరహత్యయందు దారి తేరిన వారగుటచే యజమానుల యాజ్ఞ తక్షణమే శిరసావహించి కాలిన యినుప కర్రల నెత్తి పట్టుకొని మదనసింగు సమీపమున కరిగిరి. వెంటనే నందుడు సింగును వెనుకకు బడద్రోయ తక్షణమే యిరువురు సేవకులు మదనసింగు రెండుచేతుల

నొక త్రాట విఱిచికట్టి పాదముల బొటనవేళ్ళను గూడ బంధించిరి. అప్పుడు మదనసింగు మనస్సున నీశ్వర ధ్యాన మొనర్చు చుండెను. "ఇప్పుడైన జక్రవర్తి మాట విందువేని నిన్ను రక్షించెదను; అట్లు చేసెదవా ? యని రహిమాన్‌ఖాన్ నడుగ నిర్భయముగ నతడు నేనట్లు చేయను. నీ యిష్టము వచ్చినట్లు చేయుము అని యుత్తరమిచ్చెను. అపుడు వారినుపక్రరను గన్నుల దగ్గఱకు దెచ్చునప్పటికి వెనుక నుండి యొక సేవకుఁడఱచుచు వచ్చి నిలువుడు ; నిలువుడు చంపవద్దని కేక వైచెను. ఆ మాటలు విని రహిమాన్ ఖాన్ తిరిగిచూచి యామనుష్యు డెవ్వఁడని యడుగుచుండ నతఁడొక సాహెబుతో వధ నాపలసినదనియు జక్రవర్తి ఖాన్‌ను రమ్మనియెను. అని చెప్పెను. ఆ ఘోరకృత్యము నాపి ఖాను మదనసింగు బంధములను విప్పించి చక్రవర్తి గుడారమున కరిగెను. చక్రవర్తి యెదుట రసపుత్రుడొకడు కూర్చుండెను. ఖాన్‌ను జూచినతోడనే చక్రవర్తి రసపుత్రుని వంక దిరిగి రాయబారము విశదీకరింపుమని కోరెను. రాయబారములు నడుపుటయందు మిగుల నేర్పుగల దుర్గసింగు చక్రవర్తితో నిట్లనియె. "అయ్యా ! నారాయణుయు శ్రీపద్మినీ దేవియు విన్నవింపుమన్న సంగతులను నేను మీతో మనవి చేయుచున్నాను. భీమసింగును మీరు చెఱనుండి విడిపింతురేని పద్మినీదేవి మీ భార్యయై యుండుట కొప్పుకొన్నది. భర్త ప్రాణరక్షణమునకును, దనకాయమునైన సమర్పింపదలచి పద్మిని మీసాంగత్యమునకు సమ్మతించినది అని దుర్గసింగు విన్నవింప జక్రవర్తి యమితానంద పరవశుడై యఱచి పీఠమునుండి లేచి రహిమాన్‌ఖానుని గౌగలించుకొని దుర్గసింగును మెచ్చుకొనెనును. అంతట దుర్గసింగు మరల "ఆ పద్మినితో గూడ ఢిల్లీనగరమునందు గల గొప్ప

స్త్రీలందఱు నిటకు వచ్చి సాగనంపెదరు. వారేడు వందలకంటె నెక్కువ గనున్నారు. అందఱు బల్లకీలలో నెక్కివత్తురు. వారు ఘోషాస్త్రీలుకాఁ బట్టి వారికి బ్రత్యేకముగ నొకగుడారమునిచ్చి మహమ్మదీయుల దృష్టి బడకుండ మీరు జాగ్రత్త పెట్టవలెను. అనవుడు చక్రవర్తి సందేహమెందుకు? మిగుల జాగ్రత పెట్టెదను. త్వరగా రమ్మను త్వరగా రమ్మను. పో పో యని కేకలు వేయసాగెను. ఇట్లుచెప్పి దుర్గసింగు చక్రవర్తి పీడుకొని పోవునపుడు చక్రవర్తి రసపుత్రునకు దన కంఠమున నున్నహారమును బహుమానముగ నొసగెను. ఆ రాజపుత్రు డరిగినది మొదలు చక్రవర్తి బద్మినిపై ధ్యానమెక్కువగుటచే నతడు తీవ్రముగ మదనాగ్ని పాలయ్యెను. ఒకమారు సంతోషముచే వెర్రి వానివలె నఱచుచు, నొక పర్యాయము సేవ కులకు బహుమానము లిచ్చుచు నొకమారు తోటక గుఱ్ఱముపై సవారి చేయుచు మదనావస్థ నొందుచుండెను పద్మిని ప్రముఖులగు రాజపుత్ర సుందరు లబలగుటచే నాయుధపాణులగు భటులను జూచి భయపడుచుందురని చక్రవర్తి నిరాయుధులై యుండునట్లు సైనికుల కానతివచ్చెను. వారును నాయుధములను వదలి బంగు నిషాచేయ హాయిగ నిద్రపోవుచుండిరి. మదన పీడితుడగు నతనికి నెంతసేపటికి బ్రొద్దువోనందున దన ఖాజీని రహిమాన్ ఖానుని రప్పించి వారితో గొంతసేపు దనకు రాబోవు నూతనభార్యను గూర్చి పరిపరివిధముల ముచ్చటించుచుండెను. అట్లు కొంతసేపు ముచ్చ టించి తన పెండ్లి నిశ్చయమని యెంచి తాను శయనించు మందిరమును జక్కగ నలంకరింప నాజ్ఞాపించి యమూల్య వస్త్రాభరణములను ధరించెను. దుర్గసింగు దెచ్చిన రాయబారమును వినియుండుటచే జక్రవర్తి హేమలత మాట మఱచియుండ మధ్యాహ్నము చంద్రసేనుడే ప్రభుదర్శనమునకు వచ్చి

పద్మిని రాకను జక్రవర్తి ముఖమున విని యిదియె హేమలత నపాయము నుండి రక్షించుటకు కదనని యెంచి చక్రవర్తితో నిట్లనియె. "మహాప్రభూ! హేమలతను దీసికొని వత్తునా, వద్దా ? ఆమె మీయొద్ద నుండిన యెడల మీకొక నష్టము సంభవించును. హేమలతయు బద్మినియు సవతులై యుండుటకు మహారాజపత్నియగు పద్మిని యొల్లదు. ఆమె యిందుకాగ్రహము దెచ్చుకొని మరలిపోవు నేమోయని నాకు భయమగుచున్నది. అని చంద్రసేనుడన జక్రవర్తి హేమలత తన కావశ్యము లేదని వ్రాకుచ్చెను. వ్యాఘ్రముఖమునుండి బయలువెడలిన కురంగమట్లు చంద్రసేనుడు సంతోషించుచు బ్రభువు నొద్ద సెలవు గైకొనిపోయి యావార్త హేమలతకును దన భార్యకును దెలిపి వారితో గూడ నానంద మొందుచుండెను. సాయంకాల మగుటతోడనే చక్రవర్తి మధురాహారములు భుజించి యభ్యంగన మొనర్చి పద్మినిరాకను నిరీక్షించుచుండెను. వచ్చెడి స్త్రీ జనంబుల కెల్ల నొకపెద్ద గుడారము వేయబడి యుండుటచే వారు ఘోషాతో లోపలి కరుగుటకు వీలేర్పడెను! ఈ మహాట్టహాసమును విని పద్మిని సాహసమునకును రాజపుత్రుల యవినీతికిని రాజస్థానముయొక్క దురవస్థకును మదనసింగు భీమసింగ్ ఆద్భుత పడుచుండిరి. పతివ్రతయగు పద్మిని మ్లేచ్ఛరాజ సంభోగమున కియ్యకొనుట గారణ ముండకపోదని చంద్ర సేనాదు లును, నాజరుజంగ్‌ను నాలోచించిరి. నాజరుజంగ్‌పై జక్రవర్తికి రహిమాన్‌ఖాన్ చెప్పెడు మాటలవలన గోపము నానాటి కధికమగుటచే గనబడినచోట మాటలాడుటయును నతడు మానెను. నాజరుజంగ్ మహా విచారముతో దన రాజభక్తి జూపు సమయ మెపుడువచ్చు నాయని దేవుని

ప్రార్థించుమనెను. ఆ సాయంకాలమున సూర్యాస్తమయమైన తరువాత జిత్తూరుకోటలో నుండి యొక్క వరుసగ దురుష్క శిబిరమునకు నేడు వందల పల్లకులు రాసాగెను. పల్లకీకి నల్వురు బోయలుండిరి. కోట మొదలు శత్రువుల స్కంధావారముదాక ననేక పంక్తిగ నున్న పల్లకులను మోయు బోయల యోంకారనాదమువలన మహమ్మదీయుల కర్ణపుటములు పగలు చుండెను శిబిరమున నొక చోట నాలుగు ప్రక్కలను దెరలగట్టించి చక్రవర్తి స్త్రీల పల్లకులను నా స్థలమునకు దీసికొనిపొండని బోయల కాజ్ఞాపించెను. లోపల కరిగిన మనుష్యులు తురకల కగపడకుండ దమఘోష నిఁ బుకొనిరి శత్రుసైనికులు పల్లకుల వంక జూచుచు నశ్రద్ధతో నిరాయుధులై యుండిరి. ఆ పల్లకులలో బంగపు బనిచేసిన పల్లకీయందు బద్మిని కూర్చుండెనని చక్రవర్తితో బోయలు చెప్పిరి

పదునెనిమిదవ ప్రకరణము

పల్లకులెల్ల నియమిత ప్రదేశమున కరిగిన తరువాత వానితో గూడ వచ్చిన దుర్గసింగు చక్రవర్తియొద్దకు జని యిట్లనియె.

"అయ్యా! పద్మినీదేవి యింక మీ పట్టపుదేవి యగును. కాఁబట్టి శాశ్వత వియోగము సంభవించుచుండుటచే దనభర్తతో నొకమాఱు కడసారి మాటలాడఁ గోరుచున్నది. అందుచే నొకగడియ సెలవు దయచేయింప వలెను" అని పలుకుటయుఁ జక్రవర్తి సరేయని సెలవొసఁగెను. పిమ్మట పద్మిని పల్లకి భీమసింగు గుడారమునకుఁ గొనిపోఁబడ వారిరువురు నొక గడియవఱకును మాట్లాడుచుండిరి. కామాతురుడైన యల్లాయుద్దీను నిమిష మైనను వియోగమున కోర్వలేక పద్మినితో సత్వరముగా సంభాషింపఁదలచి భీమసింగును విడువక ఢిల్లీనగరమునకు బందీగాఁ గొనిపోవదలచియు రహిమానుఖానును బిలిచి యా దంపతులను బట్టికొమ్మని యానతిచ్చెను. రహిమానుఖాను నిజసైన్యముతో నచటి కరుగునప్పటికి రాజపుత్ర స్త్రీలుండు మందిరమునుండి యొకపల్లకి వారి కెదురుగ వచ్చెను. పల్లకివెంట నాయుధ పాణులగు రసపుత్రు లనేకులుండి యందున్నవారిని రక్షించుచుండిరి.

ఎదురుగవచ్చి వారి ప్రయాణమును నివారించుటకు మ్లేచ్ఛ భటులు ప్రయత్నించిరి. కాని రసపుత్రులు నిలువనందున వారల కిరువురకును సంకుల యుద్ధము జరుగసాగెను. అంతలో భీమసింగు పాఱిపోవుచున్నాడని మహాధ్వని యొకటి శిబిరమున వ్యాపింప రహిమానుఖాను మోసమేదో సంభవించినదని తెలిసికొని ప్రాణభయమగునని యెంచి వడివడిఁ జక్రవర్తి

వద్దకు బరుగెత్తి విచారముతో "స్వామీ! మోసము! మోసము జరిగినది" అని యఱచెను.

అల్లాయుద్దీనులికిపడి లేచి యది యెట్టిదని యడుగ ఖాను తొందరతో నిట్లుచెప్పెను. "మహాప్రభూ! పల్లకులలోఁ గూర్చుండి వచ్చినవారు స్త్రీలు కారు. ఒక్కొక్క పల్లకియందొక రసపుత్ర శూరుఁడు కూర్చుండెను. పల్లకుల మోయువారందఱు రసపుత్ర సిపాయిలేకాని బోయలుకారు. వారు బోయలవేషముల దాల్చి పల్లకులలో నాయుధముల దెచ్చికొన్నారు. మన సైనికు లశ్రద్ధగనున్నందున మన మీదినమున నోడిపోదుము. భీమసింగు పల్లకిలో గూర్చుండి కోటకుఁ బాఱిపోవుచున్నాఁడు నే నాతని నాపఁజాల నైతిని" అని ఖాను విన్నవించుచుండఁ జక్రవర్తి నిశ్చేష్టితుడై కొంతసేపటి కొడలెఱిఁగి రాజపుత్రులు త్రవ్విన మహావిపత్సముద్రమునఁబడి తానును దన సైనికులును మృతినొందవలసి వచ్చెనని చింతించి ధైర్యమును దెచ్చికొని "హా మౌలా అల్లీ! హా మహమ్మద్! హా హుస్సేన్! హుస్సేన్! అరే నాజరుజంగ్! అరే అరే అల్లా అల్లా అల్లా అయ్యో! పరుగెత్తి భీమసింగును దఱిమి పట్టుకొనిరండు. అయ్యో! పద్మినీ! పద్మినీ! పట్టికొండు. సిపాయిలు లేచి యుద్ధసన్నద్ధులుగండు.

ఓయీ! ఇబ్రహీం, ఓయీ! జహందర్, లెండి లెండి. అరే! జోహారుల్లా త్వరపడు అని యఱవఁజొచ్చెను. ఈలోన మునుపటి స్థలమున డాగియున్న రాజపుత్రశూరులు భటసమేతముగ నాలుగువేల తొమ్మిదివందల మందియు నొక్కసారిగ హుమ్మనివచ్చి యశ్రద్ధగనున్న మ్లేచ్ఛ సైన్యమును దాఁకిరి. అతి త్వరితముగలేచి మహమ్మదీయ సైనికులు తమ తమ ఆయుధ

ములఁ ధరించి రసపుత్రుల నెదుర్కొన నుభయసైన్యములకును ఘోరయుద్ధం జరిగెను. ఆకస్మిక మహాయుద్ధములో మహమ్మదీయులు స్వసైన్య పరసైన్య భేదమెఱుఁగఁజాలక తమవారిని సహిత మా చీకటిలోఁ బొడిచికొనసాగిరి. ఈలోన సురక్షితముగ నగరముజేరి భీమసింగు మూలబలములనెల్ల దీసికొని దక్షిణ భాగమున మహమ్మదీయ సైన్యమును దాకెను. బలపడిన యీ సైన్యమునకును మ్లేచ్ఛులకును జరిగిన మహాయుద్ధము వర్ణింప దుస్సాధ్యమై యుండెను. తమ మాన ప్రాణములకు హాని తటస్థించునని శిబిరమందున్న స్త్రీలాక్రందన ధ్వనిఁజేయ యుద్ధముమాని కొందఱు సైనికులు దారపుత్రాదుల సంరక్షణకై వెనుకకు బరుగులిడుచుండిరి.

కొబ్బరి పుచ్చులవలె దెబ్బ దెబ్బకు నెగిరిపడుచున్న మనుష్యుల పుర్రెలును స్రవించు రక్తముతో నేల గుభాలునఁబడు మొండెములును దళతళ మెఱయు యోధుల యాయుధంబులును దక్క మఱేమియు నచ్చటఁ గనఁబడుటలేదు. రసపుత్రులును మహమ్మదీయులును హతులైన తన బంధుమిత్ర కళేబరములమీఁదనుండి నిర్దయాత్ములై నడిచిపోవుచు యుద్ధము నొనర్చుచుండిరి. పడినవారితోడను, పడెడువారితోడను, గాయములచే బాధపడి యేడ్చువారితోడను, దేహమును విడుచునెడ నీశ్వర స్మరణము జేయువారితోడను, వెన్నిచ్చి పరుగెత్తువారితోడను యుద్ధభూమి నిండి యుండెను.

ఈమధ్య మహాశూరుఁడగు ప్రతాపసింగు భీమసింగును విడిచి చక్రవర్తిని జెఱబెట్ట నుద్యమించి నాలుగువందల సైనికులను దోడుకొని యల్లాయుద్దీను గుడారముపై నరిగెను చక్రవర్తిమీఁదికి రాజపుత్రులరుగుట

జూచి స్వామి ప్రాణరక్షణ మవశ్యము కర్తవ్యమని మహమ్మదీయులెల్ల వడి వడిఁ బ్రతాపసింగు నాపుటకు వ్యాఘ్రములవలె రోషావేశ పరవశులై చని ప్రతాపసింగు దాఁకిరి. ప్రతాపసింగు మధ్యాహ్న సూర్యునివలె దుర్నిరీక్ష్య ప్రతాపుడై మహమ్మదీయ భటులకు భీతిగొలుపుచుండెను. మహమ్మదీయులు రసపుత్రులమీఁదికి వచ్చుటయుఁ జచ్చుటయు నేకకాలమున సంభవించెను. ఎందఱు తురకలను రసపుత్రులు చంపినను దురకలసేన యధికమగుటచే మరల యథాప్రకారముగ సైనికులు ముందుకుఁ జనుచుండిరి. తుదకుఁ జీమలపుట్టవలె మోటతురకలు చుట్టుముట్టుటచే స్వల్పసంఖ్యగల రాజపుత్రులు క్రమ క్రమమున క్షీణించిరి.

ఏమి చిత్రమోకాని రాజపుత్ర సైనికులలో నొక్కడైనను రణరంగ మును విడిచి పరుగెత్తడయ్యె. కంఠమునఁ బ్రాణముండునంతవఱకును రస పుత్రులు ఖడ్గమును విడువక యుద్ధము జేసిరిగాని శత్రువునిచేతికిఁ గత్తి నీయరైరి. ఇట్లు సైన్యము పలుచబడినందునఁ బ్రతాపసింగు ఖడ్గమును డాలునుబూని యకాల మృత్యుదేవతవలెఁ దురకలపైబడి యనేకులను దెగనరక నాతని ధాటికి వెఱచి ముందఱివారు చెల్లాచెదరై పరుగులిడిరి. తరువాత నలువది యోధులతో రణరంగమున నిలిచియున్న ప్రతాపసింగుపై వెనుక నున్న తురకలు గవిసిరి. ప్రతాపసింగు దేహమంతయు గాయములతో నిండి చిమ్మనగొట్టములనుండివచ్చు వసంతమట్లు గాయములనుండి రక్తము స్రవించి చుట్టుప్రక్కల నున్నవారిపై బడుచుండెను. రక్తక్షయముచే బలక్షయమగు టయు సింగు నడుమ నడుమ సొమ్మసిల్లుచు దెబ్బ దెబ్బకు నొక్కొక్క తురకను గూల్చుచుండెను.

ఆవేళ ప్రతాపసింగుచే నిహతులైనవారు దాదాపుగ నూరుమంది యుండిరి. బలహీనుడైయున్న ప్రతాపసింగుమీదికి రహిమానుఖాను వడివడి వచ్చి తాఁక సింగు గుఱ్ఱముమీదనున్న ఖానును దిగలాగి తన ఖడ్గమాతనిపై నెత్తెను. అప్పుడు మ్లేచ్ఛ సేనాధిపతియగు రహిమానుఖాను ప్రతాపసింగు పాదములపైఁబడి "నేను నీబిడ్డవంటి వాఁడను. నన్ను జంపినను మీ యింటి కుక్కను జంపఁజూచినను నొకటే బాబూ! నాకుఁ బ్రాణ దానము సేయుము. నాతల్లికి నేనొక్కడనే కుమారుడను. నాకు బిడ్డలు పుట్టిన మీ పేరు పెట్టెదను. నన్ను వదలిపెట్టు మహాప్రభూ! నన్ను వదలిపెట్టినయెడల మా చక్రవర్తియున్న రహస్య స్థలమును మీకుఁ జూపెదను. ఆతనిని మీరు చంపి మీ కసిదీర్చుకొనవచ్చునుగాని నావంటి దిక్కుమాలినవానిని జంపిన నేమి ప్రయోజనము" అని వీరపురుష లక్షణముల విడిచి పరిపరి భంగుల వేఁడికొన జాలిగుండెగల ప్రతాపసింగు వానిని విడిచిపుచ్చెను.

రహిమాను గండమునుండి బయలుపడి మఱి యితర యోధుఁడు కనబడకుండ గొంతసేపు చచ్చినయేనుఁగు చాటున దాగికొని యక్కడనుండి లేచి రాజపుత్రులెక్కివచ్చిన పల్లకులలో నొకదానియందు రహస్యముగ దలఁదాచికొనెను. అదివఱకు జెఱ నుండిన మదనసింగు మహమ్మదీయుల కలకలముఁజూచి చక్రవర్తి తన్ను విడిపింపడని యెఱిఁగి యాతనిచే మోస పోక ముందే మేలుకొని తన గుడారమునుండి వెడలివచ్చి రసపుత్ర వీరులను గలసికొనెను. భీమసింగు వానికి గనుఁగొని కొంతసైన్య మాతనికిచ్చి ప్రతాపసింగునకు సహాయ మొనర్పుమని యంప నాతఁడును సత్వరముగఁ

జక్రవర్తి గుడారమువంక వచ్చి ప్రాణావశిష్టుఁడై యప్పటికిని దన ప్రాణ రక్షణ మొనర్చికొనుచున్న పినతండ్రిని జూచెను. మదనసింగు పినతండ్రి యవస్థను గనుఁగొని యతని శరీరమును బరీక్షించునప్పటికిఁ బ్రతాపుని దేహమున ముప్పదిరెండు పెద్దగాయములును వెనిమిది చిన్నగాయములు నుండెను.

మదనసింగు పినతండ్రితో "ఆయ్యా! మీరు మనశిబిరమునకరుగుడు. మీరింక యుద్ధ మొనర్పలేరు. వ్రణ వైద్యులచే గాయములకుఁ గట్టుకట్టింపుఁడు" అని చెప్ప బ్రతాపుడు "నాయనా! రణమునుండి యింటికి మరణ భయమున నీవలకు నేనరుగలేదు. నేనింక బోఁజాలను. రక్తవర్షముచే దడిసిన యీ మంటి పరుపుపై బండుకొనియెద. నీవు చక్రవర్తిమీది కరిగి వానిని బట్టుము, లేకున్న వధింపుము. నా నిమిత్తమై విచారింపకుము" అని పలికెను.

మదనసింగు విచారముతోఁ బినతండ్రి ప్రాణముల కాశవదలుకొని చక్రవర్తిమీఁది కరిగెను. చక్రవర్తి యంగరక్షక సైన్యములతో నొక చిన్న గుడారమునుండి సైన్యము పలాయన మగుటకును రాజపుత్రులు చేసిన యుక్తికిని విచారించుచు బ్రాణసంరక్షణ మొనర్చుకొనుచుండెను. మదన సింగునుజూచి యంగరక్షకులు నిశ్చేష్టితులుగా నతడు శత్రుమధ్యమునకు బోకి యాకస్మికముగ సింగపుఁగొదమవలె జక్రవర్తి యెదుట నిలిచి యాయుధ మెత్తులోనఁ జక్రవర్తి సమీపముననున్న నాజరుజంగు వారిరువురకు నడుమ వచ్చి నిలిచి ఖడ్గమును ద్రిప్పుచు నాతని దాకెను. నాజరుజంగు సమయము

నకు రాకుండిన చక్రవర్తి యా దినమునఁ బరలోకవాసియై యుండును. చక్రవర్తి మదనసింగునుఁజూచి నిర్విణ్ణుఁడై చేష్టలుదక్కి కదలి పాఱిపోఁజాల దయ్యెను. అప్పుడు నాజరుజంగు మదనసింగునితో నిట్లనియె.

"మిత్రుడా! నాఁటికి నేఁడు నీ దర్శనమైనదని నేనూరకుందను. నా ప్రాణములుండినంత వఱకు నీవు చక్రవర్తివై పఱుగజాలవు. అక్కడనే నిలువుము. ఒక్క యడుగు దాటివచ్చితివా నీ ప్రాణములు నీకు దక్కవు. మా స్వామి ప్రాణరక్షముకంటె నారక్షణ మెక్కువకాదు" అని శౌర్యరస ముల్కు రాజభక్తి ప్రపూరము లగుమాటలతో మదనసింగును నిలుప నత డాశ్చర్యపడి, చక్రవర్తి యదృష్టవంతుడగుటచే నీవాతనికి నేఁ డడ్డము వచ్చినావు. నీతో యుద్ధముచేసి గెలిచి చక్రవర్తిని బరిమార్చెదను అని పలికి యాతనితో యుద్ధమారంభించెను. అట్లిరువురును గొంతసేపు యుద్ధము సలిపి యెవ్వరును గెలుపనందున విసుగుచుండిరి. అంతలో యుద్ధమాఁపి వేయుమని భీమసింగు ఉత్తరువుజేయ మదనసింగు మరలెను.

ఆ దినమున రాజపుత్రవీరు లనేకులు మృతినొందినను దుదకు మహమ్మదీయులు చెల్లాచెదరై నానాముఖములకు బాఱిపోయిరి. ఈ నడుమ మన చిదానందయోగి కాగడాలను వేయించుకొనివచ్చి నూరుగురు భటులతో రంగస్థలము జొచ్చి తురకల గడ్డములను దివిటీలతో గాల్చుచు వారి వస్త్రములను శరీరములను దహన మొనర్చుచు చిత్రవిచిత్రముగ వారిని జంపనారంభించెను. మహమ్మదీయు లప్పటికి నిశ్శేషముగ నోడింపబడిరి. సరదారులు వచ్చిన గుఱ్ఱము లొకవైపరుగ నేనుగులు మఱియొక వంకకు జనసాగెను.

స్త్రీ లార్తనాదములతో నటు నిటు బరువులిడ మ్లేచ్ఛ సైన్యమున గలవలమును బాధయు నధికమయ్యెను. ఎచట జూచిన బీనుగులు, నెచట గనుగొన్న రక్తప్రవాహములు, నెందు నడచిన నెముకలు, నేమివిన్న నార్తధ్వనులు నయ్యెను.

అట్టున్న రంగస్థలమున మృత్యుదేవత విచ్చలవిడిగ సంచరించుచున్నట్లు మహాభయంకరమై యుండెను. రాత్రి రెండుజాములకు సైనికులు శిబిరమునువిడిచి పాఱిరి. రసపుత్రులు తెల్లవాఱువఱకు నుండిరి.

పందొమ్మిదవ ప్రకరణము

ఇట్లు సమస్తసైన్యమును శత్రువులచే వధింపఁబడుటయుఁ దనక పారకష్టము. సంభవించుటయుఁ బద్మినీ దేవి చేకూరకుండుటయుఁజూచి చక్రవర్తి రణరంగము విడిచి సత్వరముగ భద్రగజముపై నెక్కి తన కాపత్కాలమున సహాయ మొనర్చిన నాజరుజంగును వేనోళ్ళ నుతియించుచు నాతనిఁగూడ నేనుఁగుపై నెక్కించుకొని దీనుండయి ఢిల్లీనగరమునకుఁ బ్రయాణమయ్యెను. శిబిరమునననుసరించివచ్చిన స్త్రీజనమెల్ల నాక్రందన ధ్వనులతోఁ బరుగెత్తనారంభించినపుడు వారివారి భర్తలు వారికి సహాయముగఁబోయి వారి కపాయము వాటిల్లకుండఁగఁ జేసిరి. చంద్రసేనుఁడు యుద్ధము జరుగుచున్నంత వఱకును రంగస్థలమును బాసిచనక చక్రవర్తి సైన్యములు పఱచిన వెనుక జయాశవీడి శిబిరమున కుఁజని భార్యను గనుఁగొని హేమలతతో గూడ బ్రయాణమై వెడలుమని యానతిచ్చెను. హేమలత వారి గుడారమున లేదని భార్యయెఱిఁగింపఁ గొంతసేపు చంద్రసేనుఁడు బాలికకొఱకు వెదకి యామెను గన లేక తుదకు విసిగి హేమలతను మహమ్మదీయులో, శత్రువులలో నెవరో తీసికొని పోయి యుందుగని నిశ్చయించి కొంచెము విచారించి తనరాజు వెంటఁ దానరిగెను. మదనసింగు పినతండ్రియవస్థ యెట్లున్నదో యని త్వరితగతి నావంకకు వచ్చెనుగాని యానడుమనే భీమసింగు ప్రతాపసింగు నిమిత్తము మనుష్యుల నంపి వెదకి యాతనిఁ దోడ్కొని రమ్మని వారికానతిచ్చినందునఁ గాయము నిండ గాయములతో నున్న యమ్మహాశూరశిఖామణిని వారు భీమసింగుగారి

దగ్గఱకుఁ దీసికొనివచ్చిరి. భీమసింగును వానిస్థితినిబట్టి యతఁడు జీవించుట దుర్ఘటమని యెంచినను ప్రాణములున్నంతవఱకు మనుష్యప్రయత్నములు మానుట యనుచితమగుటచే వ్రణవైద్యునికాతని నప్పగించి, తమ మందిరమునకుఁ గొనిపోవ నియమించెను పినతండ్రి భీమసింగు నొద్ద నురక్షితుడై యున్న వార్త మదనసింగు విని గాయములు తగిలి ప్రాణములతో యుద్ధ భూమిని బడియున్న తన యాప్తులగు రసపుత్రుల కౌషధ మిప్పించి బ్రదికింపదలఁచి కొందఱు రాజపుత్రులతో యుద్ధ భూమిని సంచరించు చుండెను. రహిమానుఖాను ప్రాణభీతిచే ఖడ్గమును దాఁచి యంతఃపుర స్త్రీవలె నొక పల్లకిలో యుద్ధము ముగియు వఱకుఁ గూర్చుండి తమ సైన్యమును శత్రుసైన్యమును యుద్ధభూమిని విడిచిన తరువాత బల్లకీ తలుపులు తెఱచి బైటకు వచ్చి మెల్లగా నడుచుచుండెను ఆతడట్లు పోవు చుండ నతని యదృష్టహీనతచే మార్గమున మదనసింగెదురు పడెను. ఆతని జూచిన తోడనే ఖానుసాహెబుగారు మీది ప్రాణములు మీదనై పోవ జీవచ్ఛవమువలె నిలువబడి తనకు మరణ మతనిచే దప్పదని శూరుని చావుచచ్చుట కిష్టముగలుగ ఖడ్గమును జేతబట్టుకొని మదనసింగుపై బడ వరిగెను. మదనసింగతని యేటు దప్పించుకొని మ్లేచ్ఛ సేనానాయకుడుక్కు దక్కి నేల వ్రాలునట్లొక దెబ్బకొట్టెను. బాటసారులను దోపించిన పాతక మును స్త్రీలను జెఱబెట్టిన దోషమును నిరపరాధులపై జక్రవర్తి కాగ్రహము గలిగించిన క్రౌర్యమును వాని కా సమయమున జ్ఞప్తికి రా నతడు మనః క్లేశమునొంది తుదకు మహమ్మదువారిని సర్వేశ్వరుడైన యల్లాను దలచికొన మక్కావైపు మొగముద్రిప్పి ప్రాణమువిడిచి కొనెను. తనమిత్రులకు మందు

మాకులిప్పించి తగినవారి నుపచారమునకు నియమించి మదనసింగు ప్రొద్దు జూచి రెండు జాము లైనదని తెలిసికొని గృహాభిముఖుడై యరుగుచుండ నతని వెనుక నొక మనుష్య విగ్రహము వచ్చి వీపుపైఁ జేయివైచి యాకస్మికముగ నతని నాపెను. మదనసింగులికిపడి తిరిగి చూచి తన యెదుటఁ బదియాఱువత్సరముల ప్రాయముగల యొక బాలకునిఁ జూచి యాశ్చర్యపడి నీవెవ్వఁడ వని యడిగెను. నా పేరు కుమారసింగు నేను రాజపుత్రుఁడను అని యాతఁడుత్తరమిచ్చెను. అంతట వారిట్లు మాటాడిరి.

మద—నీవీరాత్రి యెందుండి యిటు వచ్చుచున్నావు? నీ చరిత్రమును గొంత చెప్పుము.

కుమా—అయ్యా! నేనీవఱకు జక్రవర్తి కొలువున నుంటిని. పాలిగ్రామమున నున్న నారాయణసింగు మాతాత హేమలత నా చెల్లెలు. మేము చాలకాలము క్రిందట వియోగము నొందినాము మాతండ్రి నా చిన్న తనమునందే మృతినొందెను.

మద—ఆహాహా! నీమాట లాశ్చర్యమును గల్గించుచున్నవి. హేమలతకు నన్న యుండుట నేనిప్పుడు విన్నాను. ఆహా, నీ మొగ మచ్చముగ నామె మొగమువలెనే యున్నది. హేమలత యిప్పుడెందున్నది? ఆమెనుజూచి చాలాకాలమైనది. మీ తాత యేమయ్యెను?

కుమా—మా హేమలతా? ఆమెయు నీ శిబిరముతో వచ్చినది, కాని యీ యల్లరిలో నెటకో పోయి యుండును. ఆమే దొరకుట దుర్లభ మని నాకు దోచుచున్నది.

మద — అయ్యో! నాకాసంగతి తెలియదయ్యెను. నేనేమి చేయుదును నాకామె దొరకుపెట్లు ? దైవము నాయెడ నిర్దయుడై యున్నాడు.

కుమా — నీ కామెయందంత ప్రేమ యేల ? నీ వామెను వివాహ మాడెదవా యేమి ? నీకామె పై ననురాగ మున్నట్టు లామెకు నీపై నుండునా ?

మద — నీవాలాగున ననబోకుము. ఆమెకు నాయందనురాగమున్నది ఆమె యెందున్నదో నేనెఱుగగోరు చున్నాను. దయచేసి నీవు చెప్పుము. ఆమె నిజముగ నీశిబిరముతో వచ్చినదా అట్లయిన నామె కొఱకు వెదకుదము నాతోరమ్ము.

అని మదనసిం గాత్రముతో నడుగ గుమారసింగు మందహాసముతో "నీవు తొందరపడకుము. తెల్లవారినదాక నోపిక పట్టుము" అని చెప్పి పాలిగ్రామమున రహిమానుఖాను హేమలత విషయమున జరిగించిన దౌర్జన్యమును, నారాయణసింగును జెఱసాల కంపుటయు, హేమలత గోసాయీ దయవలన కుల్వానగరమున శివప్రసాదు నింట నుండుటయు, మాయోపాయమున నామెను రహిమానుఖాను ఢిల్లీకి దీసి కొనిపోయి బలాత్కరింప జూచుటయు జంద్రసేనుని దయవలన బాధా విముక్తినొంది యామె చక్రవర్తి శిబిరముతో వచ్చుటయు నాదిగా గల పూర్వ వృత్తాంతము నెఱిగించెను. రహిమానుఖాను చేసిన దౌర్జన్యమును విని సింగు మిగుల విచారమునొంది హేమలతపై జాలియుననురాగము నెక్కువకాగా నామెను జూపు మని కుమారసింగును వేగిరిపెట్టెను కాని యతడేమియు జెప్పక

నన్ను నీ వేవిషయమునను బ్రశ్నలు వైచి బాధ పెట్టకుము. రేపు నా సంగతి జెప్పి మా చెల్లెలి సంగతి గూడ బయలు పఱచెదను. అని పలుకి మదనసింగూరకుండెను. అతనిమనమున నాందోళనమధికమయ్యెను. వారి రువురును గొంతసేపు నడచి నగరమును సమీపించునప్పటికి వారికి జిదానంద యోగి కనబడెను. యోగిని జూచి కుమారసింగు వినయముతో నమస్కరించి చేతులు జోడించి నిలువ యోగి వాని నాశీర్వదించి యానవాలు పట్టి తన బసకు రమ్మని బలవంతము చేసెను. కుమారసింగు మదనసింగు నొద్ద సెలవుగైకొని యా రాత్రి యోగితో నరిగెను. మదనసింగుమాత్రము కుమారసింగు మాటలయం దర్థము నరయుచు నాతని ముఖవిలాసమునం దొకయాకర్షణముండుటచే ధ్యానమగ్నమానసుడై యింటి కరిగెను. కుమారసింగారాత్రి చిదానందయోగి మఠమున భుజియించి సుఖముగా నిద్రించెను. మదనసింగింటి కరుగునప్పటికిఁ గృష్ణసింగు రోదనముచేయుచు బ్రతాపసింగు గాయములచే మరణావశిష్టుడై రాజమందిరమున నుండెననియు, సువర్ణబాయి యటకరిగెననియు జెప్పి యాతని నటకు బొమ్మనెను. ఆ మాటలు విని మదనసింగు దుఃఖభారముచే నడువజాలక కన్నీళ్ళు విడుచుచు మెల్లమెల్లగా రాజాంతఃపురము బ్రవేశించెను. భీమసింగు మహారాణాలక్ష్మణసింగు గోరా సింగు మొదలగు వారందఱు మదనసింగున కెదురు వచ్చి శత్రుజయమున కాతని బహూకరించి పినతండ్రి యొద్దకు దోడ్కొని పోయిరి. జయ సంతోషమును బితృమరణదుఃఖమును నేక కాలమున సింగుహృదయమున జనియింప నాతఁడు లోపలి కరిగి గాయములచే బాధపడుచు ధైర్యమును విడువ పినతండ్రినిం జూచి దుఃఖమును బట్టజాలక యాతనిపై బడి యేడ్వ

నారంభించెను. సువర్ణబాయి కుమారుని కౌగిలించికొని నాయనగారు పోవు చున్నారు తండ్రీ! యని రోదన మారంభించెను. అంతట మదనసింగు ప్రతాపసింగు మొగముమీద మొగముబెట్టుకొని "కక్కా! నేను దల్లిదండ్రుల నెఱుగను నీవేనన్ను గారాబముతో దండ్రి లేని లోపము కనఁబడకుండఁ బెంచినావు అయ్యో! నన్ను విడిచిపోయెదవా! నాకెవరు దిక్కు! నే నింక నెట్లు జీవింతును?" అని వాపోవఁదొడఁగెను. శౌర్యరాశి యగు ప్రతాపసింగు వానిని వారించి "నాయనా! నీవు రాజపుత్రుఁడ వగుదువా కావా? మరణ మెన్నడయిన దప్పదుగద. నేను వీరపురుషోచిత మగు మరణము నొందుచున్నాను. దేశస్వాతంత్ర్యమునకు బోరాడి మృతినొందుచున్న నన్ను గూర్చి సంతోషించుటకు మాఱు దుఃఖించెద వేల? నీవు రాజభక్తి గలిగి జాగ్రత్తగ నుండుము." అని యోదార్చి భీమసింగును మహారాణాలక్ష్మణసింగును బిలిచి మదనసింగును జూపి "అయ్యా! నాకును మాయన్నయగు మాధవసింగునకు నితఁడే కుమారుఁడు. ఈతని మీ కుమారునిగ నెంచికొని లోపములను క్షమియించి రక్షించి కొనుఁడు" అని చేతిలో జేయివైచి యప్పగించెను. ఇంతలో ప్రతాపసింగున కాయాసము రాఁగా నందఱును రామ రామ యనుచు హరినామస్మరణ మొనర్చిరి. అప్పుడు భగవద్ధ్యానముతోఁ బ్రతాపసింగు లోకాంతరమున కరిగెను. తరువాత సమిత గౌరవముతో నూరేగించి ప్రతాపునకు భీమసింగు దహనసంస్కారములు జేయించెను. మదనసింగు పినతండ్రి కుత్తరక్రియలు చేసి పితృఋణమును దీర్చికొని పితృవియోగమునకు హేమలతా వియోగముతోడ్పడ జింతిల్లుచుండ సువర్ణ బాయియెఱిగి కుమారునిజూచి "నాయనా! నీవింక

వివాహమాడి యిల్లు నిలువబెట్టి కొమ్ము. నీ మనో నాయకి యగు హేమలత యున్నచో నామెను జేకొనుము” అని పలుక నామాట అమృతసేచనమట్లు మదనసింగున కపారసౌఖ్యమును గలిగించెను. కాని హేమలత యెందును గాన రానందున నతఁడు దీర్ఘ విచారమగ్నుఁడయి యానాఁడుదయమున జిదానంద యోగి మఠమున కరిగెను, కుమారసింగా తొలినాడే మఠమును బాసి చనినట్టు చిదానంద యోగి యెఱిఁగింప మదన సింగు హేమలత జాడలు తెలియనందులకు విచారించుచు నింటికి వచ్చుచుండెను. అపుడు రాజవీధిలో నొకపల్లకి యాతని కంటఁబడెను. ఆ పల్లకి వెంటవచ్చుచున్న యేఁబదివత్సరముల ప్రాయముగల యొకతురక మదనసింగును గురుతుపట్టి “మదనసింగుగారూ! నిలువుఁడీ” యని పిలువ నతఁడును నిలిచిచూచి యామనుష్యు నానవాలుపట్టి పేరు స్ఫురణకు రానందున జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చికొను చుండెను అంతట నాతురకసింగుతో “అయ్యా! మీరు నన్ను గుర్తింపఁ జాలరు. నాది పాలీ గ్రామము, నాపేరబ్దుల్ ఖరీము మౌలవి. పల్లకిలో నున్న యతఁడు ముసలినారాయణసింగు. ఇతనిని మీరాదరింపుఁడు అన సంతోషముతోఁ బల్లకినింటికిఁ దోడ్కొని పోయి నారాయణసింగును సగౌరవ మున నాదరించి హేమలతకై యాతడు వెదకుటవిని చిత్తూరునందామె లేదని చెప్పి “మీరు పాలిగ్రామమునుండి యిటకెట్లు వచ్చిరో మాకుఁ దెలియఁ జేయుఁడి” యని మదనసింగడిగెను. రహిమానుఖాను దౌర్జన్యమును, దాను జెఱసాలయందుండుటయు, రహిమానునకు బదులుగ వచ్చినవాఁడు తన్ను హింసించుటయు, వేటకుఁబోయినప్పుడొక వ్యాఘ్రము వానిపైఁ బడి

వధించుటయు, గ్రామస్థులు తన్ను విడిపించి హేమలతను వెదకించి యెందును గానకుండుటయుఁ జెప్పి యామె చిత్తూరు నందున్నదేమో యని మౌలవిని సహాయముం దీసికొని నేనిటకు వచ్చినాఁడను. ఈతని దయవలన నేనాపద నుండి బయట బడితిని. అన్యమతస్థుఁడైనను నీతఁడు నాకొనర్చిన యుపకారమునకు నే నీతని ఋణము నెన్ని జన్మలకైనను దీర్పఁజాలను. మా హేమలత యెందును లేదని మీరనుచున్నారుగద. అయ్యో! నే నేమి చేయుదును? ఆమె యిక్కడనుండునని గంపంతయాశతో వచ్చినాఁడను. ఇంక నే మృతినొందుట మేలుగాని జీవించుట మేలుగాదు. ఈ మౌలవి నన్ను నమ్ముకొని చక్రవర్తి రాజ్యమును బాసి చిత్తూరునఁ గాపుర ముండ నిశ్చయించుకొని వచ్చినాఁడు. నే నొకవేళ మృతినొందినను నీవీ మౌలవి సాహెబున కుపకారము జేసి యిక్కడనుండునట్లు జేయుము. అని చెప్పు నారాయణసింగు పలుకులు విని మదనసింగబ్దుల్ ఖరీమున కభయ మిచ్చి హేమలతను వెదకించు చుండెను.

ఇరువదవ ప్రకరణము

ఆమఱునాడు మధ్యాహ్నము దర్బారు జరగు నని భీమసింగు ప్రకటించెను. రాజపుత్రులెల్ల నియమిత కాలమునకు సభామంటపమున కరిగి యుచితాసనముల గూర్చుండిరి. భీమసింగును మహారాణాయును వచ్చి కొలువు దీర్చి యుద్ధమునందు వీరస్వర్గమునకు జన్న శూరశిఖా మణులను గూర్చి విచారము దెలిపి శరీరముల కాశింపక యుద్ధ మొనర్చిన విక్రమ శాలుర కనేకబహుమానములను బిరుదులనునిచ్చి వారిని మిగుల గౌరవించిరి. అందు ముఖ్యముగ మదనసింగు సాహసధైర్యములకు రాణా మెచ్చికొని శౌర్యవిధయగు ప్రతాపసింగు సేనానాయకత్వమునకు నాతని నియోగించిరి. రాజపుత్ర సేనానాయకత్వము నందుటకు మదనసింగు మహానందము నొందినను నాడు చిత్తూరు సభామంటమున బినతండ్రి లేకుండుటయు, సభయెల్ల జిన్నవోవుటయు నాతని యుద్యోగమును దాను స్వీకరించుటయు నాతనికిగొంత దుఃఖముగల్గించెను. ఆయుత్సవము దాదాపు గముగియునప్పటికి నలుబదియేండ్ల వయస్సుగలయొక చామనచాయమనుష్యు డుత్తమరసపుత్రులు ధరించుకొను వస్త్రాలంకారములతో సభ కరుదెంచి రాణాయెదుట నిలిచెను. ఆతడారీతిగ మున్నెన్న డాకొలువునకు రానందున నాతని నెవ్వరు నానవాలు పట్టి తగు గౌరవమునొనర్పక విస్మయమొందుచుండ భీమసింగాతని నుచితాసనమున గూర్చుండ బనిచెను. మదనసింగు మొదలగు వారీతని మొగము మున్ను జూచినట్లున్నదని తమలో దాము గుసగుసలాడ

నారంభించిరి. అప్పుడానూతన పురుషుడు లేచి సభా సదులను తన వృత్తాంతమును విన నవధరింపుడని వేడికొని యిట్లు పలికెను. "రాజపుత్రులారా ! నా చరిత్రమతిదీనమయినది. నేనొకపరువృగల రాజపుత్ర వంశమునం దుదయించితిని. నా బాల్యముననే నా తల్లి మృతినొందుటచే నేను ప్రయాగలో నా మేనమామలవద్ద బెరిగితిని. మా కాపురము రాజస్థానమున నున్న జయపురమైనను నేను ఢిల్లీచక్రవర్తుల పాలనము క్రింద నున్న దేశములో నుండుటచే జలాలుద్దీను చక్రవర్తియొద్ద సేనాధిపత్యమును గ్రహించి, యిరువదియేండ్లు దాటకముందే సేనాచక్రవర్తి యనుగ్రహమునకు బాత్రుడనై గొప్పవాడనైతిని. జయపురమునందు నా తండ్రి నాతల్లి పోయినతరువాత మరల వివాహమాడి ద్వితీయ భార్యయు బిడ్డలును మృతినొందుటచే వైరాగ్యముగలవాడై ప్రయాగకువచ్చి మా మేనమామల ప్రోత్సాహముచే జక్రవర్తియొద్ద సైన్యాధిపత్యమును సంపాదించెను. అలాయుద్దీను దక్షిణదేశమునుండి వచ్చి జలాలుద్దీనును జంపించి తానె చక్రవర్తి కాదలంచి యాకార్యమున దోడ్పడుమని నన్నును నాతండ్రిని నడుగమేము నిరాకరించితిమి అందుచే మాపై నాగ్రహముగల్గి మాతండ్రికన్నులను దనచేతికత్తితో బొడిచివైచి నన్ను వధించుటకు యత్నింపగా నే నామహాపద దప్పించికొని పాఱిపోతిని. నాభార్యయునంతకు మ్మందే రెండు సంవత్సరములక్రిందట బరలోక గతురాలై నందున నప్పటికి నేడెనిమిదేండ్ల వయసుగల నా చిన్నకుమారికను శిబిరమున విడిచి నేదేశాంతరములకు మారువేషముతో నరుగ బూనితిని. తురకలవలన నాకింత

ద్రోహము జరుగుటచే నెట్టియున నల్లాయుద్దీనుపై హిందూ రాజుల బేరేపించి దండెత్తించి కసిదీర్చికొన దలచి నేను దక్షిణహిందూదేశమునకుబోయి మహారాష్ట్ర రాజగు రామదేవుని పీతో గలియున ట్లొడబఱచి వారియొద్దనుండి మీకుత్తరములగూడ దెచ్చితినికాని మధురానగరమున నేనొక పాడు దేవాలయమున యోగివేషముతోనుండ రహిమానుఖాను సేవకులునన్ను యమునానదిలో బడద్రోసి యాకాగితముల నపహరించిరి. ఈత వచ్చినవాడ నగుటచే దైవానుగ్రహమున నే నాజలగండమునుండి బైటబడి, గోసాయి వేషముతో బాల్మిగ్రామమున కరిగి యచ్చట మా తండ్రియగునారాయణ సింగును నా ముద్దుకూతురగు హేమలతయు బ్రతికియుండుటకు సంతసించి రహిమానుఖాను హేమలతను చెరబెట్ట నుంకించుచుండ నామెను రక్షించి కుల్యానగరమునకు దోడ్కొనిపోయి నాస్నేహితుడగు శివప్రసాదునింట నుంచితిని. తరువాత రాజస్థానముపై జక్రవర్తి దండెత్తు ననుమాట విని ఢిల్లీనగరమున జరుగుచర్యలను గ్రహించి రాజపుత్రుల కెఱిగింప గోరి కులందరు ఫకీరుగా రహిమానువద్దనుండి రహస్యములు బైటకు దీసితిని. అంతటనుండియు నేనీగరమున చిదానందయోగి వేషముతో నుండి రాజపుత్రులసేమమునకు నాతపస్సునెల్లధార వోసితిని. ఆర్యాత్రి మహారాణా లక్ష్మణసింగుగారిని మదనసింగు సాహాయము వలచిన రక్షించిన సంతభట్టును, జ్ఞానానందస్వాములవారి వేషము వైచికొని యుత్తరముల దెచ్చిన పాండురంగనాధుని బట్టికొని వసంతభట్టును జంపించి పాండురంగనాధుని మీకప్పగించితిని. నే నరేక సేవకుల నుంచుకొని వారిని నానాభాగముల

కంపి వసంతభట్టాదుల రహస్యముల నెఱిగి వేఱుతురకల నోడించి సఫల మనోరథుడనైతిని. నాపేరు జనార్దనసింగు, హేమలత నాకూతురు అంధుడగు నారాయణసింగు నాతండ్రి. హేమలత నావద్దకు వచ్చినది. కాని నాతండ్రిజాడలు దెలియలేదు. ఎఱిగిన నన్ను ధన్యునిజేయుడు. నా కుమార్తెను మదనసింగునకిచ్చి వివాహము చేసెదను. ఇట్లు జనార్దనసింగు తనపూర్వవృత్తాంతమును సభ్యులకు దెలియజేయ వారాశ్చర్యపడి యంధుఁ నాతనివంక దృష్టినిలిపి చూచుచుండ హేమలత చిత్తూరు నగరమున నున్న దనియు నామెను దనకిచ్చి వివాహము చేయుట నిశ్చయమనియు జనార్దన సింగు పలుకుటచే మొదట మదనసింగు మిగుల నుప్పొంగుచు నారాయణ సింగు తనగృహమున నున్నట్లా తనితో జెప్పి తనతో రమ్మని పిలిచెను. పాలిగ్రామమునుండి రాజస్థానమున కాయంధుడు వచ్చుట కాశ్చర్యము నొంది జనార్దనసింగు చిరకాలము క్రిందటఁ జూచిన తనతండ్రిని దర్శింపగోరి రాణా యొద్దను సభ్యులకడను సెలవుగైకొని తన మతమునకుఁజని యొకపల్లకిలో హేమలతను గూర్చుండబెట్టి వెంటబెట్టికొని మదనసింగుతో నరిగెను. చిర కాలము నుండి పరస్పర వియోగముగల యాప్తబంధువుల విచిత్రసమ్మేళ నమును నేత్రోత్సవముగ జూడగోరి భీమసింగును సభ్యులును మహారాణాతో బయలుదేఱి మదనసింగు గృహమునకు జేరిరి. మదనసింగు తనయదృష్ట వశమున దనగృహమునలంకరించిన మహారాణా ప్రభృతులను యథాశక్తిని గౌరవించి యర్హాసనమ్ము లిడ వారందరు గూర్చుండిరి. మనుమరాలు గన

బడనందులకు దుఃఖించుచున్న నారాయణసింగు నొద్దకు జని, మదనసింగు "తాతా, మీహేమలత వచ్చినదిసుమీ!" యని పలికెను. తోడనే నారాయణ సింగదరిపడి "నాయనా! ఏదీ! మాహేమలతా! ఎదీ! నాయనా! నిజమేనా చెప్పుచెప్పు" మని వేగిరపడుచుండ నంతలో హేమలత మేఘములచాటున మెఱుపువలెవచ్చి "దాదా! దాదా!" అని పలుకుచు నానందాతిశయమున వన్య పురుషు లుండి రనుమాట మఱచి యానందబాష్పములతో ముసలివాని యొడిలో గూర్చుండి యతనికంఠమును గట్టిగ గౌగలించుకొని విలపింప సాగెను. నారాయణసింగును మనుమరాలిపై జేయివైచి కనులనుండి బాష్పము లామెశిరముపైబడ "అమ్మా! నాటికినేడు నిన్ను జూచితిని. నిన్ను జూచి యానందించుటకు నీతండ్రి లేడు గదా తల్లీ" యని పరిపరిభంగుల దనసంతాపసంతోషములను మాటలచేతను జేష్టలచేతను దెలుపు చుండెను. అప్పుడు మదనసింగు వృద్ధునితో "తాతా! నీకుమారుడు వచ్చినాడు చూచె దవా?" యని పలుక నారాయణసింగు తనపుత్రుడాపలికె యలాయుద్దీను చక్రవర్తిచే జంపపడినట్లు దృఢమగునమ్మకముగలవా డగుటచే నామాట నమ్మక "నాయనా! మీరు నన్నేల పరిహసించెదరు! నాకొడు కెక్కడ ! నాకగపడు టెక్కడ? జలాలుద్దీను చచ్చుటకుముం దారాత్రి నాకును నా కుమారునకు ఋణముతీరినది. అటువంటి పుత్రరత్నము నావంటిపాపకర్ముల కేలదక్కును? నాయనా! జనార్దనసింగూ! ఇక నాకగపడవుగదా" అని విల పించుచున్న నారాయణసింగుమాటల కడ్డమువచ్చి దాదా! నామాటల నాన వాలుపట జాలవా? నేను జనార్దనసింగును, ఆరాత్రి నేనల్లాయుద్దీను చేత

బడకుండ దైవానుగ్రహమున బ్రతికి శిబిరమును విడిచి యింత కాలమును మారువేషముతో బహుదేశముల దిరిగి సమస్తయాత్రలు సేవించి తుదకు బాలిగ్రామమునకు వచ్చి మీరు బ్రతికియుండుట నెరిగి మనశ్శాంతి గలిగి యుండి నేడుగలిసికొన్నాను" అని జనార్దనసింగు తన పూర్వాశ్రమవృత్తాంత మును నెరిగింప నారాయణసింగు వానికంఠమునుబట్టి తనకుమారుడని తెలిసి కొని యక్కున జేర్చి యనిర్వాచ్యానందము నొంది నాయనా! చక్రవర్తి నాకన్నులను బొడిచివేయకముందు నిన్ను గన్నులార జూచినాడను. నేడు నిన్ను జూచి సంతోషింపక నాకు గన్నులులేవు. అయినను నీవును హేమ లతయు నాకు రెండుకన్నులయి యున్నారు మీరు దొరకుటె నాకు గనులు లభించుట" యని పలికి సంతోషమున వెఱ్ఱివానివలె నుండెను. జనార్దనసింగు హేమలతను శివప్రసాదుగృహమునకు గొనిపోవునాడు గాని యీరెండు దినములలో దనయొద్దనున్నపుడుగాని, తానామెకు దండ్రి యగుటజెప్ప నందున దనకు జ్వరముతగిలినప్పుడు రక్షరేఖ గట్టిన గోసాయియె తన తండ్రియని హేమలత ప్రథమపర్యాయమున విని విస్మయమొందెను. తా నామెను విడిచిపోవునాటి కెనిమిది సంవత్సరములబాలికగ నుండి నేడు సంప్రాప్తయౌవనయై యుండుటచే జనార్దసింగు చాలకాలమున కగపడిన కూతును ముద్దుపెట్టుకొని యొడిలో గూర్చుండబెట్టుకొనెను. తరువాత సువర్ణబాయి హేమలతను జూడగోరినందున జనార్దనసింగామెను లోని కంపెను. సువర్ణయు హేమలత సౌందర్యాదులను, మొగమున రసపుత్ర కళను, సత్కులజాత చిహ్నములను వినయసంపత్తినిజూచి యామె యెట్టయిన

దన కుమారున కిల్లాలైన చాలునని కోరుచుండెను. అప్పుడు మదనసింగు జనార్దనసింగును జూచి "అయ్యా! హేమలతకు సహోదరుడైన కుమారసిం గెచట నున్నాడు? ఆత డాదినమున మీమఠమునకు వచ్చెగద" అని యడుగ "నాయనా! ఆకుమారసింగే యీహేమలతయయ్యెను. యుద్ధమునందు జరిగిన కలకలములో హేమలత దుష్టుల పాలబడకుండ బురుషవేషము వైచి కొని యాపేరు పెట్టుకొన్నది." అని జనార్దనసింగుత్తరము చెప్పెను. హేమలతయొక్క సమయోచిత బుద్ధికిని యుక్తికిని మదనసింగాశ్చర్యపడు చుండ నపుడు భీమసింగు లక్ష్మణసింగునెదుట జనార్దనసింగు హేమలతను మదనసింగునకిచ్చి వివాహము చేసెదనని చెప్పి, తన తండ్రికిని నావివాహ మిష్ట మగుటచే దద్విషయప్రయత్నముల నొనర్పు మని భీమసింగుతోడను దక్కిన రసపుత్రులతోడను జెప్పెను. ప్రతాపసింగు మృతినొందుటచే బెద్దతెవ్వరు లేరని మదనసింగుపక్షమున భీమసింగు సర్వప్రయత్నములను జేయించి పందిళ్ళు వేయించెను. నారాయణసింగు జనార్దనసింగును హేమ లత వివాహ మగువఱకును దమమందిరమునకు రండని భీమసింగు పిలిచికొని పోయెను. సంపూర్ణశరత్కాల చంద్రమండలము నపహసించు హేమలత ముఖము నవలోకించి ముద్దుపెట్టుకొని మెఱుపు దీగబోలు నామె దేహమును బిగ్గ గౌగలించికొను నిమిష మెన్నడు వచ్చునాయని మదనసింగు నిమిష మొకగడియవలె గడుపుచుండెను. రూపొందిన మన్మథునివలె నల్లనిపట్టు కుచ్చుల బోలుమీసముతోడను శరత్పూర్ణచంద్రబింబమువంటి ముఖముతోడను ధనస్సాదయమును జాయకున్న మదనసింగునుదల చి కొని హేమలతయు

వాని గలిసికొను సుదిన మెదురు చూచుచుండెను. అంతట నొక సుదినమున సుముహూర్త మేర్పఱచి జనార్దనసింగు హేమలతామదనసింగులకు సకల రాజపుత్రముఖ్యులసన్నిధిని మహావిభవముతో భేరీమృదంగాదిమంగళధ్వను లతో వివాహము గావించెను. పద్మినిదేవి హేమలతయొక్క వినయాది సుగుణములు మెచ్చియో, పుత్రసమానుడైన మదనసింగుపై గల ప్రేమ నెంచియో, యామెకు సమస్తాభరణములను బెట్టి తనయింట బెండ్లికుమార్తెను జేసెను. చూచినవారందరు నది యనుకూలదాంపత్యమని పొగడ హేమలత మదనసింగును వివాహమాడెను. వివాహమహోత్సవ మైదునాళ్ళును మహా వైభవముతో నడిచెను. మదనసిం గేకపత్నీ వ్రతస్థుడై విద్యావంతురాలయిన యామెసాంగత్యముచే నపారసౌఖ్యము నొందుచు నారాయణసింగుతోడను మామగారితోడను సుఖముగా గాలక్షేపము చేయుచుండెను వివాహమైన నెలదినముల కబ్దుల్ ఖరీము మౌలవిని మదనసింగు భీమసింగునకుజూపి యాతడు మ్లేచ్ఛరాజ్యమును బాసి చిత్తూరు రాజ్యమున నుండుట కనుజ్ఞ వేడుచుండుట దెలియ జేయ భీమసింగందులకు సంతోషించి యాతనికి నెలకు బదియైదువరాలవేతనముగలయుద్యోగమునిచ్చి యాతని కుటుంబమును గూడ రప్పించెను ఆనాటనుండియు మౌలవి చిత్తూరువాస్తవ్యుడై మహా రాణా కొలువులో నుండెను.

తరువాత హేమలత సుఖముగనున్న వార్తను శివప్రసాదునకు జింద సేనునకు దెలియజేయుటకు మదనసింగు వారికడకు మనుష్యుల నంపెను. హేమలత తనకు గడుసహాయమొనర్చిన చంద్రావతికి నుత్తరము వ్రాసి యా

మనుష్యులచేతి కిచ్చెను హేమలతా మదనసింగుల యనురాగఫలమై, వివాహమైన రెండు సంవత్సరములనాటికి వారి కొక కుమారుడుదయించెను. అతనికి మదనసింగు మాధవసింగని తన తండ్రిపేరు పెట్టెను. తరువాత వారి కనేకులు కుమారులు గుమార్తెలుం జనించిరి. మదనసింగు రాజభక్తియుక్తుడై తనతండ్రికంటెను బినతండ్రికంటెను బరాక్రమమున బేరు గాంచి శత్రువులకు బక్కలో బల్లెమై రాణాకు గుండెకాయయై పుత్రపౌత్రాభివృద్ధి గలిగి వర్ధిల్లుచుండెను.

—సంపూర్ణము—

శ్రీలక్ష్మీ గణేష్ ప్రింటర్స్
విద్యాధరపురం — విజయవాడ 12

HEMALATHA

మహాకవి, కళాప్రపూర్ణ

శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం

జననం : 26-9-1867 మరణం : 17-6-1946

విద్యాభ్యాసం : వీరవాసరం, నరసాపురం, రాజమండ్రి

1889 నుండి గ్రంథరచన 1893 వివాహము

1899 లో రాజమండ్రిలో ప్రాథమిక పాఠశాల స్థాపన.

1906 లో హితకారిణీ సమాజ స్థాపన.

1909 లో రామమోహన పాఠశాల స్థాపన.

1943లో 'కళాప్రపూర్ణ' బిరుదాంకితులైరి.